

GOVOR OTOKA ŽIRJA

UVOD

1. Žirje je krajnji izvanjski otok šibenskog arhipelaga. Istoimeno naselje na njemu nalazi se u unutrašnjosti otoka, na sjeveroistočnom rubu plodnoga polja. U luci žirjanskoj, zvanoj *Muna*, ima također nešto kuća, ali je i to naselje Žirjana. Prema popisu pučanstva od 1. V 1951. godine Žirje je imalo 140 domaćinstava sa 646 stanovnika, a sa Munom (23—112) ukupno 163 domaćinstva i 758 stanovnika¹. Pribroji li se tom broju i stotinjak Žirjana što stalno ili privremeno žive u unutrašnjosti naše zemlje, plove kao mornari na brodovima ili su nastanjeni u prekomorskim zemljama, ukupan broj stanovnika koji govore žirjanskim govorom ne doseže niti 900.

Broj stanovnika otoka Žirja nije ni u prošlosti bio veći. Povjesničar D. Krsto Stošić² donosi podatke o stanovništvu otoka Žirja za osam vremenskih termina, i to između 1298. i 1939. godine. Prema tim podacima broj je stanovnika u godinama koje spominje K. Stošić bio ovakav: 1298. — 103, 1742. — 178, 1770. — 225, 1775. — 231, 1841. — 355, 1901. — 634, 1928. — 750, 1939. — 725 i još 85 po svijetu. Kako se vidi, porast je stanovništva postepen i sve do početka ovoga stoljeća (1901) neznatan. To znači da se osnovna jezgra žirjanskog stanovništva održavala prirodnom reprodukcijom. Znatniji porast žirjanskoga stanovništva u posljednjih 50—60 ili najviše stotinjak godina također je rezultat prirodnoga priraštaja a ne doseljavanja. Iz toga se može zaključiti da je žirjansko stanovništvo u osnovi autohtono, pa da se i govor Žirja razvijao samostalno, prirodnom evolucijom. To se doista potvrđuje mnogobrojnim arhaičnim osobinama žirjanskoga govora, osobito u akcentuaciji.

2. Žirjani su u toku svoje historije bili izolirani ne samo zbog svoga geografskog položaja nego i zbog svog načina života i zbog mogućnosti samostalnog opstanka. Dvije su osnovne grane narodnoga privređivanja Žirjana: poljoprivreda i ribarstvo. Dosta prostrano i plodno žirjansko polje podmi-

¹ Administrativno-teritorijalna podjela i imenik naseljenih mjesta NRH, Zagreb 1951, str. 39.

² D. Krsto Stošić, Sela šibenskoga kotara, Šibenik 1941, str. 194.

rivalo je u prošlosti osnovne žirjanske potrebe u poljoprivrednim proizvodima, a ribarstvo je dopunjavalo prehranu i stvaralo tržišne viškove kojima su Žirjani podmirivali svoje najelementarnije potrebe u proizvodima zanatstva i manufakture uopće i omogućivalo im obnovu oruđa za poljoprivrednu i ribarsku djelatnost.

Veća geografska izoliranost Žirja i veća autarhičnost privrede nego na ostalim šibenskim otocima mnogo je manje upućivala Žirjane na veze s okolnim stanovništvom i na iseljavanje nego stanovnike bilo kojeg drugog otoka šibenskog arhipelaga. Tako je to potrajalo sve do novijeg vremena, kad općenito rastu potrebe za življom i raznolikijom razmjenom dobara. Relativni napredak industrijske proizvodnje omogućava i Žirjanima da se koriste njenim proizvodima. Time sve više rastu potrebe Žirjana za novcem i, u vezi s time, za radom i zaradom izvan Žirja. Nekadašnje »autarhično« gospodarstvo, pretežno s naturalnom razmjenom dobara, ne može zadovoljiti sve veći broj stanovnika ni osnovnim proizvodima za život. Osobito ne stvara tržišne viškove koji bi osigurali minimum novčanih sredstava, a novac se učvrstio kao osnovni, često i jedini posrednik u razmjeni dobara. Zbog svega toga Žirjani polako intenziviraju svoje veze sa susjednim stanovništvom, a osobito s gradom Šibenikom, koji je i centar razmjene i najpogodnije mjesto za novčano privređivanje. Odlazak Žirjana na kopno nije ipak nikada poprimio veće razmjere, tako da i danas Žirjani manje primaju od kopna nego stanovnici ostalih šibenskih otoka. Žirje je danas jedno od najsiromašnijih sela ne samo na šibenskim otocima nego možda na našim otocima uopće. Ako mnogi Žirjani i odlaze u Šibenik na rad, na tržnicu, na školovanje ili naukovanje, većinom se svakoga dana, ili barem svakog tjedna, vraćaju u svoje selo brodom koji stiže u Žirje predvečer. Na taj način provedu veći dio dana u drugoj govornoj sredini. Govorne elemente te sredine nesvjesno ili svjesno primaju i prenose i razvijaju u svojoj sredini. Tako se može razumjeti i objasniti kako to da Žirje, smješteno na najudaljenijem otoku od kopna i uz čuvanje nekih govornih arhaičnosti kao ni u jednom mjestu na šibenskom arhipelagu, istovremeno ima u govoru i takvih inovacija koje nikako ne bi mogle biti plod prirodne evolucije žirjanskoga govora. Sukobljavanje staroga i novoga, karakteristično za žirjanski život uopće, odražava se i u žirjanskom govoru. Poremećaji staroga i nedovoljna ustaljenost novoga u žirjanskom govoru svakako svjedoče da su jače inovacije i veći utjecaji sa strane novijega datuma, da su rezultat nužde koja je prisilila Žirjane da izađu iz svog začaranog kruga i uputila na »pohod« na kopno — trbuhom za kruhom.

3. Glavne podatke o prošlosti Žirja nalazimo sakupljene u spomenutoj knjizi D. K. Stošića. Iz tih se podataka vidi da su se za Žirje u toku historije, upravo za njegovo plodno polje i prihode od ribarstva, otimali razni zemaljski gospodari i crkvene institucije (ispor. c. d. str. 197. i d.). Žirjani su obrađivali zemlju pod zakup. Prema vrsti i smještaju obradivih površina davali su svojim gospodarima od petine do polovine prihoda. Osim u direktnim historijskim podacima za to imamo potvrde i u nazivima dijelova žirjanskoga polja. Najplodniji dio svojega polja Žirjani nazivaju *Polovine*, a najmanje plodan *Petine*. To je očiti dokaz nekadašnjeg imovinskog odnosa.

Starinu naselja na Žirju potvrđuju i očuvane gradine koje narodna predaja povezuje čak s ilirskom kraljicom Teutom (*Gradina — tu je kraljica Tebta zapovidāla*). Starinu i kontinuitet naselja na Žirju potvrđuju i neki toponomastički nazivi, zatim, pored drugih jezičnih osobina, i neki veoma arhaični ostaci prvotnih slavenskih naziva predmeta i radnji i veoma starih romanskih i grčkih posudnica (vidi u leksičkom dijelu ove radnje).

4. Mi smo na Žirju boravili u dva navrata. Najprije smo ljeti 1959. godine posjetili Žirje zbog prikupljanja obalne toponomastike. Zadržali smo se 5 dana. Uz toponomastiku nastojali smo zabilježiti i osnovne govorne karakteristike, osobito akcenatske. Da bismo to kratko vrijeme što bolje iskoristili, žirjanski smo govor snimali i magnetofonski. Po povratku sa terena najprije smo sredili prikupljenu toponomastičku građu, a onda smo željeli da napišemo i kraći prikaz žirjanskoga govora. Pri tom radu utvrdili smo da nam nedostaju mnogi podaci, a osim toga smo se uvjerali da je žirjanski govor veoma zanimljiv lingvistički i da bi mu trebalo posvetiti opširniju studiju. Zbog toga smo ljeti 1961. godine ponovno otišli na Žirje i zadržali se tjedan dana. Prethodno smo izvršili opširne pripreme za ispitivanje, pa smo mogli i u relativno kratko vrijeme prikupiti mnogo dijalekatske građe i odmah na terenu usmjeriti svoje ispitivanje problemski. Vremenski ograničeni, mi ipak nismo mogli zabilježiti sve moguće pojedinosti, pa smo u svojoj obradi žirjanskoga govora težište postavili na one elemente koji nam omogućavaju prikaz sustava i uvid u opću sliku toga govora.

Ispitanici su nam bili mještani svih uzrasta, spolova i zanimanja, između ostalih starac *Tome Dabov* i starica *Cvita Roman*, *Ante Pašara* (56 god.) i *Cvita Alić* (45 god.), mladići *Miro Grguričin* (18 god.) i *Marijo Miškić* (19 god.), učenici osnovne škole *Vojna Alić*, *Bare Miškić*, *Mladen Miškić* i *Mirjana Mrvica*. Dosta smo podataka zabilježili u mjesnoj gostionici od grupe kartaša, u uvali *Pečehna* i *Stupica* od ribara, u žirjanskoj luci *Muna* pretežno od žena koje su tamo u jedinoj žirjanskoj trgovačkoj radnji kupovale raznu robu, od skupine žena u žirjanskom polju koje su radile u trsju, od dviju žena (*sekŕva* i *nevŕsta*) nastanjenih u Stupici, od djevojaka koje su se u nedjeljno poslijepodne sastale na *Srcelima* i od mnogih drugih mještana zatečenih na raznim mjestima i u najraznovrsnijim poslovima i aktivnostima (pranje rublja, kuhanje, čišćenje, pletenje i krpanje, igranje i zabavljanje uopće, jedenje i pijenje, kopanje, razni drugi poljski poslovi, poslovi oko domaćih životinja, poslovi oko spremanja drva, građevinski poslovi, rad s mrežama i brodovima, prodavanje i kupovanje, razgovori o vremenu, o politici, o ljudima i događajima, o mogućnostima i načinu života, o sujevjerjima i praznovjerjima, o bolestima i liječenju, o prošlosti i sadašnjosti).

5. Držeći se tradicionalne podjele prikupljenu smo dijalekatsku građu obradili, prema njenim jezičnim osobinama, u odgovarajućim poglavljima: Fonetika, Akcenat i kvantitet, Morfologija, Sintaksa, Rječnik, Onomastički rječnik, a dodali smo i Primjere govora. Osim abecednog rječnika donosimo i Odostražni rječnik, tj. rječnik u kojemu se vidi sufiksacija leksičkoga blaga. Uz onomastički rječnik prilažemo i geografsku kartu otoka Žirja i okolnih otočića na kojoj se označava smještaj obalnih toponima.

Pojedine smo napomene koje se tiču kojega poglavlja, kao što su npr. principi i opseg obrade (koliko se i kako se obrađuje) i sl., donosili kao uvodne napomene na početku svakoga poglavlja. Tamo se opći odnos prema obrađivanom odjeljku i teoretski stav prema konkretnim podacima povezuje s načinom obrade čitave radnje i s dijalekatskim podacima na temelju kojih se izvode zaključci.

Čitava je radnja podijeljena i na odlomke, označene rednim brojevima. I ta podjela ima za cilj da radnja bude preglednija. Zbog toga se redni brojevi odlomaka nastavljaju od početka do kraja cijele radnje, a ne od početka do kraja pojedinog poglavlja, da se izbjegne ponavljanje istih brojeva za različite odlomke.

Na kraju ovog uvodnog dijela izražavamo toplu zahvalnost Žirjanima na izuzetnom razumijevanju i nesebičnom nastojanju da nam pruže što više podataka, kako bismo što bolje izvršili svoj terenski zadatak.

FONETIKA

Vokalizam

6. U žirjanskom govoru mogli smo utvrditi osam vokalnih fonema, i to po dva fonema vokalnih tipova *e*, *a*, *o* i po jedan fonem vokalnih tipova *i*, *u*. Dvostruki fonemi prema vokalnim tipovima *e*, *a*, *o* pretežno su rezultat različitog kvantiteta tih vokalnih tipova. Međusobno se razlikuju po zatvorenosti, po mjestu artikulacije, a često i po kvantitetu. Prema tome vokalni su fonemi ovi:

	<i>i</i>	
<i>e</i>		<i>ɛ</i>
<i>a</i>		<i>ɑ</i>
<i>o</i>		<i>ɔ</i>
	<i>u</i>	

Svaki se vokalni fonem u vezi sa sonantom *n* (iskonskim ili postalim od *m*) u zatvorenom slogu redovito realizira nazalnom varijantom, pri čemu se obično gubi okluzija nazalnog *n*, tj. *n* se u takvu položaju ne izgovara.

Pri realizaciji nazalnih varijanata fonema *e* — *ɛ* dolazi do sužavanja njihove artikulacije pa se praktički izjednačavaju s realizacijom nazalne alofone varijante fonema *i* (tj. [i]). Artikulacija se sužava i pri realizaciji nazalnih alofonih varijanata fonema *o* — *ɔ* pa se praktički izjednačavaju s realizacijom nazalne alofone varijante fonema *u* (tj. [u]). Prema tome u žirjanskom govoru postoje ove alofone nazalne varijante:

	<i>i</i>	
<i>a</i>		<i>a_n</i>
	<i>u</i>	

7. Mi ćemo iz praktičnih razloga, a i zbog održavanja kontinuiteta s načinom opisa do sada obrađivanih naših dijalekata, vokalne foneme

e a o

obrađivati pod nazivom *kratki vokali*, a foneme

ɛ ǎ ɔ

pod nazivom *dugi vokali*, iako, kao što će se pokazati, niti se vokalni fonemi *e, a, o* ne ostvaruju uvijek kao kratki, niti su vokalni fonemi *ɛ, ǎ, ɔ* redovito dugi. Iz opisa artikulacije i govornih primjera kojima se potvrđuju opisi lako će se moći zaključiti koji je fonem istoga vokalnog tipa u kojem primjeru. Isto tako iz praktičnih razloga nećemo grafički posebno označivati alofone nazalne varijante fonema^{2a}, nego ćemo ih u primjerima bilježiti odgovarajućim grafemom vokalnog fonema i grafemom nazalnog konsonanta *n*. Za to nalazimo opravdanje u činjenici što je nazalnom konsonantu *n* »izgovor i položaj točno određen« (ispor. dr Blaž Jurišić, Govor otoka Vrgade, NVj. XLVI. sv. 1—5, str. 31, Zagreb 1939), kao što je to i u Novom Vinodolu³, na Vrgadi⁴, u nekim dugootočkim govorima⁵ i drugdje, osobito u čakavskim govorima.

Svi vokalni fonemi mogu imati više alofonih varijanata (ispor. već spomenute nazalne alofone varijante). Fonemi *ɛ, ǎ, ɔ* mogu se realizirati diftonški:

je ua uo.

Ostali se vokalni fonemi u različitim akcenatskim odnosima i u različitim pozicijama prema konsonantima mogu ostvariti reduciranim varijantama. Redukcija ide u dva smjera. Kod fonema prednje artikulacije redukcija izaziva napetost artikulacije, odnosno više mjesto artikulacije, a kod fonema stražnje artikulacije najčešće njeno labavljenje, tj. mjesto artikulacije reducirane varijante niže je od mjesta izgovora nereducirane.

Vokal *a*.

8. Kratko se *a* (najčešća realizacija fonema *a*) artikulira na sličan način i približno na istome mjestu kao i normalno srednje *a* štokavskih govora i književnog jezika. Akustički je u običnim prilikama slično štokavskome pa se neznatna razlika (nešto svjetlija boja glasa) može zanemariti. Tako se izgovara i iskonsko i reflektirano i zamjensko kratko *a*: *Gradina, tamo je kraljica Teođa zapovidala; tu se nalazi nika jama; danäs; večeräs; jazik.*

Ako je, međutim, kratko *a* postalo od dugoga *a* gubljenjem ili velikim skraćivanjem prvotne dužine, ono redovito čuva zatvorenu artikulaciju

^{2a} Nazalne varijante bilježimo samo onda kad se u obradi posebno upozorava na fonološku opreku između nazaliziranih i nenazaliziranih vokala.

³ A. Belić, Zаметки по čakavskim govoram, Izvestija 14, 2, 194.

⁴ Dr Blaž Jurišić, o. c. str. 31.

⁵ Božidar Finka, Dugootočki čakavski govori (disertacija), Zagreb 1958, str. 88. i d.

dugoga *a* kao naknadu za razlikovnu funkciju izgubljene dužine, tj. takvo se *a* (kratko zatvoreno *a*) odnosi prema *ā* (dugo zatvoreno *a*) kao alofona varijanta. I prednaglasne, a osobito zanaglasne dužine rado se pokraćuju, pa isti ispitanik istu riječ govori s dužinom i bez nje. S tog je razloga i pojava takvoga zatvorenog kratkog *a* veoma česta: *Kāle* pored *Kāle*, *Pūnta Žiraj* pored *Pūnta Žirāj* i *Pūnta Žirāj*, *īma* pored *īmā* i *īmā*, *Vēlika* pored *vēlikā* i *vēlikā*, *Škrvāđica* pored *Škrvāđica* i *Škrvāđica*, *stranē* pored *strānē* (gen. sg.), *čitāš* pored *čitāš* i *čitāš* itd.

Kako je naprijed rečeno, redukcije su kratkih vokala jedna od značajnih odlika žirjanskoga govora. I kratko se *a* često reducira, redovito u zanaglasnoj poziciji, a nešto rjeđe i u manjoj mjeri pred naglaskom. Kako međutim te redukcije nemaju razlikovnih funkcija u žirjanskom fonološkom sistemu, bilježimo ih istim znakom kao i kratko *a* pod akcentom.

Potpuno je gubljenje kratkoga *a* rijetko i vrši se uglavnom u leksemima stranoga porijekla koji su usvojeni na čitavu čakavskom području, kao što su npr.: *Mērika*, *Merikānci*, *relčj*.

Pod kratkim akutom, koji se sporadički javlja mjesto kratkosilaznog akcenta (˘), *a* se artikulira kao kratko *a* ne kao dugi *a*, pa prema tome ne dolazi do zatvaranja izgovora, tj. takvo se produljeno *a* ([ā] ili [ā̃]) odnosi prema *a* kao alofona varijanta: *zapovidāla*; *jednā se ispovidāla*; *ondā je*; *ženā će dōjti*.

9. Dugo se *a* (dužina je česta popratna realizacija fonema *a*) izgovara u svim položajima, bilo pod akcentom bilo ispred ili iza njega, kao zatvoren velaran glas *a*. Izgovor takva glasa *a* varira u različitim govornim situacijama od relativno svjetlije varijante do varijante koja se ponekad teško razlikuje od književnoga glasa *o*: *jā nē znān*; *īmāte īsti*; *na čitānke*; *čitāš*; *dōšā*; *rūgājte se*; *přvā*; *drūgā*.

Svako dugi *a* pod akcentom ili ispred njega (ponekad i iza akcenta) može se realizirati i diftonškom varijantom *ua*, pa se iste riječi izgovaraju sad s jednom sada s drugom realizacijom. To vrijedi i za druge vokalne foneme koji se mogu ostvariti kao diftonzi (*e*, *o*). Tako nam je jedan starac (Tome Dabov) rekao: *učera san bija na brūāku*, a malo kasnije je rekao: *na brāku san lovija rību*. Isto je tako rekao: *na Žirima īmā mālō truāvē* pored *nīšto travjē īmā ū poļu*. Ipak se opaža da mladi svijet rjeđe upotrebljava diftonge, premda se i od školske djece mogu čuti. Diftonški je izgovor običniji nego inače u toponimima, osobito u onima koji nemaju oslonca u nekoj riječi živoga žirjanskoga govora. Iz toga se može veoma pouzdano utvrditi smjer razvoja te fonetske pojave. Susjedstvo s otočkim govorima koji nemaju diftonga u svojem sistemu (izuzevši otok Zlarin), a i utjecaj štokavskoga kopna i književnog jezika u još većoj mjeri ubrzavaju razvoj prema monoftonškom izgovoru. Danas su ipak, barem približno u jednakoj mjeri, zastupljena oba načina izgovora, a naš je dojam da pretežu diftonzi. To je, međutim, veoma teško egzaktno dokazati zbog česte afektivne, tj. stilističke upotrebe oba načina izgovora. Mi ćemo u potvrdama bilježiti onako kako smo čuli i zapisali u konkretnoj situaciji, ali se iz primjera ne bi smjeli izvoditi zaključci o prioritetu pojedinog načina artikulacije, jer svi ti primjeri mogu biti izgovoreni na oba načina.

Izgovor je diftonga jednosložan, s tim da veći dio trajanja glasa zauzima drugi, vokalni dio diftonga. Prvi je dio diftonga reducirano $u < u$ (kod diftonške realizacije fonema [a] i [ɔ]), odnosno $i < i$ (kod diftonške realizacije fonema [e]). Zato diftonge bilježimo ovim znakovima

ya   uo   ie.

Dajemo nekoliko primjera realizacije fonema [a] pod raznim akcentima i izvan akcenta, a ostale zabilježene potvrde moći će se konsultirati u daljem tekstu, u Primjerima govora i u potvrdama u leksičkom dijelu radnje:

â: *Ryât — Ryâta, dvâ, Smetnâ, ne valûâ, vruât, znuâš, blâgo, kolinâ* (nom. pl.), *za nyâs*;

ã: *kabâl, Pûnta Grašnâka, Škrvâda, mâla — myâla, ruâvna, bruyâk — brâk, sâma, vânka, Lumbârda, dvâjse, Poklândica, na Râvnoj, jedân, kânci — kyânci, nisân, jâ, Skrižâna, styâri, ânte, pâj, krâj, rukyâv*;

â: *Rôsyando* (vok.), *raslâdili smo, bâcâli su, bâcija je, imya* (3. 1. sg. prez.) *râditi, spâvâti — spyavâti, škuravâti, ispo Žirâ(j), Lusmarinâ(k), Raparâšnâ(k), Velikâ Sûpica, Guštêrânski, Hrbošnâ(k), truvavê — trâvje — truvajê* (gen. sg.), *strânjê* (gen. sg.), *Kâkañ, glêdâmo, Dryažêvica, Myarê* (gen. sg.), *Zmôrašnâ Oštrica, jûžnâ, jâpnô je bilo, biçâ(v)* (gen. pl.), *râzrêd.*

Čini se često da je monoftonško dugo *a* pod akcentom $\wedge$ zatvorenije, tamnije, da se više približava izgovoru glasa *o* nego kad je pod akcentom $\sim$, ali to proizlazi iz prirode tih dvaju akcenata. Pod akcentom $\wedge$, naročito na kraju rečenice, ton se spušta a usta automatski polaze u smjeru zatvaranja. Pod akcentom $\sim$ ton raste, osobito u završnom dijelu, a onda se naglo prekida, pa i na kraju rečenice ostaje dojam nedorečenoga, očekuje se još nešto. Završni ton je viši, pa je zbog toga *a* nešto svjetlije. Razlika je međutim ipak neznatna i kod većine ispitanika neizrazita. Možemo dakle reći da artikulacija *a* ne ovisi u većoj mjeri o kvaliteti akcenta, pa ga u oba slučaja jednako bilježimo. Ako se *a* ne izgovori dugo, nego se trajanje njegova izgovora više ili manje skraćuje, čak i do prosječnog trajanja izgovora *a*, njegova artikulacija i dalje ostaje zatvorena kao kad se *a* izgovara dugo, tj. *â*: *s levântun smo išli na otôk Kâkañ; êâ çu učimiti kâ san glâ(d)na; imâ šândule.*

10. Kao i u mnogim drugim čakavskim i štokavskim govorima mjesto glasa *a* govori se *e* u ovim primjerima: *krêsti, rêsti, rjebâc* (*pokrêja je slive; nisân jâ ukrêja kâpu; ne môre im tô ukrêsti; izvêstâ je bôb dobrô ovê gôdine; vražâ je tica rjebâc; rjêpci su mâle tice*).

Jednom smo zabilježili *lâstovica* mjesto *lâstavica*. Govori se *mohûna* i *mohûma*, a ne *mahuna*.

Prema stranomu kratkom nenaglašenom glasu *a* u Žirju se redovito govori glas *o*: *kômin, konâ(l), ortâr, konôba, komôstre, komôstrice* i sl.

Posuđenice iz stranih jezika koje se svršavaju konsonantskom grupom između krajnjih suglasnika redovno imaju sekundarno *a*: *kuntênat, fundamênat, mârâç, pârat, teštamênat*. Imenice koje svršavaju na *-st, -št* ili imaju *a* iza konsonantske skupine ili ga nikako nemaju, pri čemu se krajnji suglasnik ili potpuno izgubi ili mu olabavi artikulacija: *fugîšta* i *fugîšt, komunîsta* i *komunîst, trapîšta* i *trapîšt, fašista* i *fašist, makinîšta* i *makinîšt, ali samo furêst.*

Vokal *e*.

11. Kratko *e* (najčešća realizacija fonema *e*), pod naglaskom i izvan njega, nešto je tamnije nego štokavsko. Izgovor kratkoga *e* ipak ne odstupa znatnije od norme u književnom jeziku pa ga bilježimo običnim znakom književnoga *e*.

U slogu ispred sonanata kratko se *e* i pod naglaskom, osobito uz glas *r*, često reducira pa se realizira kao vrlo kratko svijetlo *ə* koje se razlikuje od reduciranog *i* po mjestu artikulacije i prema tome i po boji tona. Reducirano se *e* artikulira sprijeda, prema palatalnome nepcu, a reducirano *i* prema velarnomu. Budući da su to akustički veoma slične, ali ipak različite varijante dvaju različitih fonema, gdje je potrebno bilježimo ih različitim znakovima (reducirano *e* = *ə*, red. *i* = *ɨ*): *Kāməna Pūh, ĵapnən vščə, večəra*.

Do manjih redukcija dolazi i u vezi s drugim konsonantima kad je kratko *e* izvan naglaska, osobito u zanaglasnom položaju. Zbog praktičkih razloga bilježimo reducirano *e* u daljem tekstu znakom za kratko *e* (običnim *e*). Kod svih primjera u daljem tekstu treba, dakle, imati na umu da se kratko *e* izvan naglaska više ili manje reducira, kao u ovim primjerima gdje tu redukciju označujemo: *mučjə kārte su bđjə; uhūtija san dəvjetə pūnat; məcəha; u jədanadjəstomu mšəcu dāli su dītə nə grjə(d)*.

Interesantna je pojava potpuno zatvorenoga kratkog *e* koje se realizira u akuz. pl. m. i ž. roda starih tvrdih i mekih osnova. Budući da je to *e* zatvorenije nego što je to inače u sistemu, izuzevši reducirano *e* u vezi sa sonantima od kojega se razlikuje jedino po trajanju, morali smo njegovu pojavu objasniti morfološkim razlozima. Takav je glas morfološki uvjetovan kao prijelazni oblik k ujednačivanju nastavaka kojemu se teži, ali koje još nije u potpunosti provedeno: *kad uvātu rībē; tū žinske čūvaju ōvce; jednē vđčeri lovili smo kānce; sđ prelāzimo na ōve māļē škōļē i brāke; nāšli smo nekē furēšte*. Mora da je u historijskom razvoju žirjanskoga govora jednom već došlo do izjednačivanja tih nastavaka, ali prema nastavcima tvrdih osnova, tj. pretpostavljamo da se govorilo akuz. pl. *škoļi* prema *braki, duši* prema *ribi*, a danas se vrši ujednačivanje u suprotnome smjeru. Isto se događa i u gen. sg. imenica ž. roda, ali kako je dugo *e* i u drugim položajima vrlo zatvoreno, a ta se zatvorenost čuva i kad se dugo *e* pokrati, nema fiziološke razlike između glasa *e* u tom nastavku i dugoga *e* u drugim pozicijama: *priko žimiē; tū imā trāvē; sa dōņē strāniē Kūrbe nima būre; imā vodē ko stanē; pēt, mēso, grēdā...*

Kratko se *e* često osjetno zatvara i iza glasa *j*: *nāš jədān brjōd; a brjōd jē idrija; jēr smo imāli*. Ova zatvorenost može katkada potpuno preuzeti funkciju glasa *j* pa se isti primjeri mogu čuti i bez početnoga *j*: *nāš ədān brjōd...*

12. Artikulacija dugoga *e* (dužina je česta popratna artikulacijska osobina fonema *e*) vrlo je zatvorena. Jezik se namješta približno kao kod štokavskoga glasa *i*, ali se usnice ne šire više nego kod izgovora štokavskoga *e*. Zatvorenost je obično najizrazitija kad je dugo *e* iza akcenta, nešto je manja kad je pod akcentom, a najmanje se zatvara, relativno, prednaglasno dugo *e*. Kao i kod drugih dugih vokala tako i kod vokala *e* postoji čitava skala izgovornih varijanata, od tek neznatno zatvorenog *e* do *e* koje se veoma približilo književnome *i*. Naravno, nije moguće označiti sve te varijante, to više što one nisu

fične nego ovisne o nizu subjektivnih, afektivnih i drugih faktora, a javljaju se u istim riječima kod istih ispitanika. Zato dugo *e* bez obzira na veću ili manju zatvorenost bilježimo samo jednim znakom [e] bilo da se kvantitet očuvao, bilo više ili manje reducirao. Evo nekoliko primjera takvoga *e* pod akcentom i izvan njega: *kamēne vèliko*; *Pūnta Mālē Mārē*; *jednē vèčeri*; *takđ se zovē o starinē*; *o vrućinē*; *dvē dicē napravija*; *donēsi blitē*; *svē pojdē*; *Pūnta Oštrīcē*; *Pūnta Tatīnē*; *Pūnta Jūrkovīcē*; *Pūnta Bābē*; *izrēstā je bđb*; *grē-dēmo na mīsu*.

Svako dugo *e* pod naglaskom ili ispred njega (ponekad i iza naglaska) može biti ostvareno i kao diftong: *niēma* (uz *nīma*) *mīēsa*; *niēcu ier niēmāmo*; *piē(t)*; *šīēs(t)*; *travīē* (gen. sg.), *z gōrīne strānīē Kūrbe*; *nekā in buōg pāmīe prosvitli*; *Bīēč*; *klupīē* (gen. sg.); *grīedēmo*; *sedandesīē(t)*; *in me zovīē*; *donēsi pīti vodīē* itd.

Kad je slog zatvoren sonantom *n*, glas se *e* još više zatvara, tako da se izgovara približno kao *i*: *ūglīn*, *mīndula*, *žīnska*, *tīnda*, *utīndāli se*, *pulīnta*, *ja gredīn*, *pīšin*, *īdīn*, *pījīn*, *berīn*, *perīn*, *grīn*, *jīdīn*, *rēčīn*, *hladūjīn*, *gladūjīn* Promjenu glasa *e* u *i* ispred *m* zabilježili smo samo u primjeru *tīmpla*.

Vokal *i*.

13. Specifična zatvorenost i relativno stražnja artikulacija vokala najviše se ističe kod glasa *i* koji je u našem književnom jeziku vokal izrazito prednjega niza, a u raznim govorima svih triju naših dijalekata relativno najmanje podložan promjenama i odstupanjima od načina artikulacije kakva je u štokavskom. U žirjanskom se govoru tjesnac kroz koji prolazi zračna struja formira u dubini usne šupljine, prema nepcu se podiže srednji, a ne prednji dio jezika. Usne su pri tom manje razvučene nego pri izgovoru štokavskoga *i*. Rezultat je takve artikulacije tvrdo, velarno *i*, katkada približno slično rusnome *и*. Njegov izgovor varira u raznim fonatornim prijelazima i često se različito realizira kod raznih ispitanika, pa i u govoru jedne osobe, ovisno o afektivnoj situaciji, ali je karakteristično tvrd i redovno se razlikuje od izgovora štokavskoga glasa *i*. Takav se izgovor toga glasa razlikuje od izgovora u susjednim govorima na šibenskim otocima⁶, a približava se izgovoru u udaljenom lošinjskom i susačkom govoru⁷. Tako se izgovara svako *i*, bilo da je kratko ili dugo, pod akcentom ili van njega, u sredini ili na kraju riječi u vezi s bilo kojim konsonantima ili konsonantskim skupinama izuzevši palatale *ć*, *đ*, *j*, *l*, *n*. Do artikulacijskog pomaka prema natrag nužno dolazi zbog potrebe da se sačuva razlika između glasa *i* i zatvorenog *e* [e] koje je često, kako je već rečeno, zvukovno veoma slično štokavskome *i*. Kad se glas *i* nađe iza navedenih »mekih« palatala, zbog fizioloških razloga izgovara se mekše, slično štokavskome *i*: *prenočili*, *vēci*, *Đīno*, *najīlō*, *škoić*, *na škōlīman*, *kīlīn*, *pomīlō*, *nīh*, *nīma*, *būrīnī*, *gōrīnī*, *po Gajić*, *īspo Gajića*. Ako je »meki« palatal iza vokala *i*, ne djeluje na njegovu artikulaciju: *šudarīć*, *Pūnta Zubīća*, *bočīć*, *rupčīć*, *trī mīle*, *pyjāt*, *na Pyjātīma*, *Lusmarīyān*.

⁶ Prema našim opažanjima prilikom istraživanja toponimije i osnovnih dijalektskih karakteristika tih otoka, ljeti 1959. godine.

⁷ J. Hamm, M. Hraste, P. Guberina, Govor otoka Suska, HDZ 1, str. 68, Zagreb 1956.

Kako, međutim, u žirjanskom govoru ne postoje dva različita fonema *i*, mi ćemo žirjansko *y* iz praktičnih razloga bilježiti znakom *i*, a ne *y*, pa u daljem tekstu treba voditi računa o tome da znak *i*, osim u navedenim odstupanjima ne označuje glas identičan štokavskom *i*.

14. Kratko *i* često se reducira, osobito iza akcenta na kraju riječi, zatim pod akcentom " u vezi s konsonantskim skupovima, ali se pri redukciji uvijek približno čuva mjesto i način artikulacije, tj. ono je tvrdo. Ovdje ga označavamo znakom *ɪ* da istaknemo karakterističnu artikulaciju i razliku prema reduciranom *e* (*ə*). Evo nekoliko primjera: *Prýslôga*, *Rovšćca*, *bščve*, *dššlš smo*, *dýglɪ su*, *lěglɪ su*, *věštɪca*, *školɪ*, *rýbarɪ*, *báčvɪca*, *ponštra*, *pýtɪ* (inf.) i dr.

U brzom tempu govora često se reducira *i* u sredini riječi iza akcenta u susjedstvu sonanata gubi: *trěvɪɪ* (pored *trěvylɪ*), *zaborəvɪa* (pored *zaborəvɪa*), *výdla* (pored *výdɪla*), *prelāzmo* (pored *prelāzɪmo*). Obična je pojava da se *i* iza sonanta *r* posve gubi, osobito u brzem govornom tempu, tako da *r* poprima vokalnu funkciju, ali svijest o postojanju glasa *i* u takvu položaju postoji, pa se svi primjeri koje navodimo izgovaraju u sporijem i pažljivijem načinu govora i s vokalom *i* ili barem s njegovom redukcijom, tako da vokalna tačka može biti i iza glasa *r*: *Krvāča* i *Krɪvāča*, *Skržāna* i *Skrɪžāna*, *Mažýrna* i *Mažýrna*⁸. Tako je i sa idućim primjerima koje donosimo samo u frekventnijem obliku, bez vokala *i*: *vřca* < *vryca*, *přko* < *pryko*, *třnoge* < *trynoge*, *břta* < *bryta*, *třsta* < *trysta*, *přsednyk*, *u apřlu*, *prmysytɪ*, *prdomyslytɪ*, *prkopātɪ*, *břškula*, *brškulāju*, *prlyvātɪ*, *mřžyna*, *třbalo je*, *prlyk*, *prbytɪ*, *prbyja je nōgu* i dr.

15. Glas *i* rijetko podliježe zamjenama. Zabilježili smo samo prijelaz kratkoga *i* u *e* u nekoliko riječi stranoga porijekla: *koredūr* (tal. corridore), *lemūn* (tal. limone), *pamedūr* (tal. pomodoro), *drěto* (tal. dritto, diritto), *leberāti se* (tal. liberar si). U nekim smo riječima stranoga prijekla zabilježili i obratnu pojavu, da izvorno kratko *e* prelazi u *i*: *Cycýlja*, *butýlja*, *manýštra*, *týmpla*.

U infinitivnom završetku *-ti* glas se *i* čuva, premda je najčešće reduciran: *duđjty*, *váčaty*, *kūpātty se*, *mýslyty* pored *duđjtɪ*, *váčatɪ* itd.

Vokal *o*.

16. Kratko se *o* (najčešća realizacija fonema *o*) pod akcentom izgovara nešto drukčije nego štokavsko *o* jer mu je mjesto artikulacije povučenije, a jezik podignut nešto više prema velarnome nepcu, ali ta razlika redovito nije jako uočljiva, a niti bitna za karakterizaciju žirjanske fonetske strukture, pa taj glas bilježimo običnim znakom *o*: *takð su mu kăzāli*; *kakð si*; *jā nōšín rōbu škūru*; *škōpāmo jānu*; *kā bi dōšā kī blīzu*; *nē bi mōgā donjēsti bōje iz Vōdic*. Na isti se način artikulira i zanaglasno kratko *o*, premda se ono zbog

⁸ Kratkosilazni je akcenat u toponimu *Mažýrna* zbog redukcije drugoga vokala *i* produžen. U ovom se slučaju izgovor vokala *i* ipak nije sveo na nulu što dokazuje akcenat *˘*, a ne *˘* koji je u sistemu u takvu položaju redovit, ispor. *Žýrje*, *pūnta Vōjna*. itd. Sličan je slučaj i s izgovorom imena mjesta Šepurine na otoku Prviću. U Žirju se taj toponim izgovara *Šypūrēna* (pored *Šupūrēna*) ili *Šypūrna* (pored *Šupūrna*).

opće težnje žirjanskoga govora za redukcijama često reducira. Da bi se pokazala pojava te redukcije, donosimo nekoliko primjera u kojima reducirano o bilježimo znakom [ɔ]: *iman dvi kòkòše; mješo je pùno skùpo; nika žena se smilovala; išli smo; zagrabili smo vodiè; visòko; nègo; tresavalo nas je; nosilo nas je; vèj se smrāčilo, snočalo*. Svi se ti i takvi primjeri govore i s nereduciranim glasom *o*: *snočalo, smrāčilo* itd. I u prednaglasnoj poziciji kratko se o rado reducira: *otòk i otòk, odlja i odlja, morali i morali, nočili i nočili, krù(š) će ti izgriiti, totekà su ljudi, mi govòrimo*.

Sve te redukcije nemaju određene fonološke vrijednosti pa se u daljem tekstu zbog praktičnih razloga ne bilježe.

Pred akcentom je kratko *o* često zatvorenije nego inače pa se katkad veoma približava izgovoru kratkoga *u*, i to više u slogu pred akcentom " nego pred akcentom ~ ili ~, više u susjedstvu sonanata nego uz druge konsonate. Stepenn zatvorenosti i ovdje varira ovisno o raznim faktorima koje smo već spominjali pri obradi artikulacije drugih vokala. Kao kod svih vokala tako i pri izgovoru vokala *o* postoji dosta širok pojas alofonih varijanata, koji se proteže od relativno neznatnog odstupanja od književnog načina izgovora pa do tvrde i zatvorene karakteristične žirjanske artikulacije. Srednju vrijednost prednaglasnog *o*, kad se realizira kao velarni glas između *o* i *u*, bilježimo samo u ovom odjeljku, i to istim znakom kao i dugo *o* [o]: *lovili smo kãnce; morali smo puòiti; svè smo pošli; nošija je otà dvà čakla; kod nuš mðrete nočiti; on su doma; ne morin ja hoditi; tð zovemo konòp; ništo gori; ovdè je bðja; moška, poluotòk, koromáč, Koromášna* itd. U brzem govoru u ovom se posljednjem primjeru može prvo *o* posve izgubiti, a drugo još više zatvoriti, tako da se ne razlikuje od *u*: *Krumášna*.

Pod kratkim akutom ' (odnosno pod njegovom varijantom akcentom `), ako kratki akut stoji na slogu ispred starog mjesta akcenta, vokal *o* zadržava približno istu artikulaciju kakvu je imao prije pomicanja akcenta, odnosno kakva je ako se akcentat ne pomiče. Ako kratki akut nastaje skraćivanjem akuta (~), vokal pod njim izgovara se kao i kad je na njemu akut, tj. zatvoreno.

17. Dugo *o* (dužina je česta popratna osobina realizacije fonema [o]) zatvoren je labijaliziran glas. Pri artikulaciji toga glasa govorni su organi napetiji, jezik se većom površinom približava nepcu, a usne su izvučenije i zaokružnije nego pri izgovoru književnoga *o*. Kad se dugo *o* više ili manje pokradi, njegova se artikulacija ne mijenja. Dugo *o* može se realizirati i kao diftong *uo*: *duòiti, puòiti, buòg, pluòt, škuòl, muòj, tvuòj, stuòl, bruoòd, pomeduòr, sa zguòr, druòb* itd.

18. Mjesto vokala *o* govori se *e* u primjerima *grèb, teplina, tepliti, tèpli* i u njihovim likovima: *tù je negòv grèb; bija san na grèbu; danàske je tèplo; teplinà je; steplì brudèt*. U imenici *gròbje* glas se *o* ne zamjenjuje: *na gròbju ima pùno križo*.

Ponekad se mjesto *o* dobiva *e* i asimilacijom kao u primjerima: *denèsi (denesi bokim mēsa; denesite nan piti); peronèšpera*.

Kad je *o* zatvoreno sonantom *n* najčešći je rezultat te veze nazal *u*: *uda, u, Tući*. To vrijedi i za padežne nastavke: *riba se tù šabatù, mīgavicù, potegáčù; udriču te šakù; grì s ovì čovikù; lašù, lemù, četrù, katù, gùdula, kalù, sarbù i srbù, kasù, tapù, balù, pavijù, lačù, perù, baštù, petù, bokù, balaçù*.

U mnogim riječima stranoga porijekla mjesto izvornoga kratkoga *o* govori se *u* i *u* otvorenim slogovima, bez obzira na kvalitet susjednih suglasnika, jednako pod naglaskom i izvan njega: *štumak, grbunēr, škapulāti, škūla, škātula, buñļa, fugļšta, karupēl*. Obično je *u* mjesto *o* u sufiks *-ur* prema izvornome *-or(e)*: *koredūr, pamedūr, pitūr, štimadūr, profesūr*. Tako je i *jārbul*, gdje je *l* nastalo disimilacijom prema *r*. Glas *u* mjesto izvornoga *o* govori se i u riječi *mūl* (i *mūja*). Vokal se *o* u stranom sufiksu *-ol* čuva: *tavajōl, bujōl*.

Vokal *u*.

19. Artikulacija žirjanskoga *u* praktički se ne razlikuje od književnog načina izgovora toga glasa, premda postoji izvjesna razlika u napetosti artikulacijskih organa: *lūk, vručina, uski; Tūrci, skūpo, na Dūhe, dūšo mōja, pōčelo se škuruvāti, kūpācemo se, babuļice, tāmo smo užāli stāt, dā se očīstu, da stojū*.

Refleks *jata*

20. Po refleksu staroga *jata* žirjanski je govor ikavski: *odrišiti, cila stina, siķera, prigoriti, ne mōrin tō podniti dđ ida, bija san ko likāra, napūhāla san mišinu, u miñū je vīno, ne mōrin napūhāti mihūr, na snigū se vōzimo, škōla je na brīgu, ū školi je pūno dicē, ūn biži dđ mene, divōjka nōsi šime, boli me kolīno, dāj mi tō cidilo, ne umīn ja tō, kūpīja san dvi mīre ūļa, ritki su līpi dāni, vīra, mīna, idro, idriti, gñizdo, trība dŗva goriti, podilila je svē vōjke, grmīti, gōri, dđli, nīko, nīki, nīšto, nīsan, ūelila san puōjti ū grā, ūn ne umī ūiti, rība ne mōre letīti*.

U pravilu je ekavski a ne ikavski refleks u kategoriji priloga mjesta složenih s *gdje*: *uōvde (uōvde će dūōjti strūja), vōde (vōde je bija učera), nīde (nīde mi nīma mātere), svūde (svūde san bija), ūnde (ūnde se kūpa)*. Isti je refleks i kad ti prilozi imaju uza se adverbijalne čestice *-ka, -kar* i dr.: *ovdēka (ovdekā su ļūdi), totēka (totekā su ūēne), undēka (undekā su prājci), svudeka (svudekā smo bili)*. Sam za sebe prilog se *gdje* govori *dī*: *dī si bila*. Ipak smo jednom čuli i lik *dē*.

Isto tako ekavski lik imaju i prilozi sa sufiksom *-kolē, -tolē*: *doklē si bila, oklē si dđša, pōkle dōjdin iz grāda, dikōle morā biti, dōtle je mōje*. Ekavski se refleks može čuti i u svršenom liku glagola *sjesti*: *sēja san, sēla san, nemōj sēsti*. U nesvršenom liku toga glagola uvijek je ikavski refleks: *sidīti*.

U prefiksima *pre-* (< *prē-*), *prek-* (< *prēk-*) refleks je *i*, ali se ono vrlo često reducira pa ti prefiksi obično glase *pr-* i *prk-*: *prgoriti* ili *prigoriti, prkučēra* ili *prikučēra*.

Ikavski je refleks *jata* i u padežnim nastavcima, u nastavcima za particip perfekta i za tvorbu komparativa: *govōrimo o sēstri, lāpiš je na klūpi, o mēni govōrite, ūelila, vīdila, novīji, veselīji*. Ekavski smo refleks zabilježili jedino u komparativu *cinēje* (pored *cenīje* i *cinīje*).

Ikavski lik imaju i riječi *bišida, srīca, srītan, vičera, vičērati*, gdje se *i* razvilo prema etimološkome *e*.

Iza palatala na mjestu staroga *jata* zabilježili smo *a* samo u riječima *prīja* i *ñādra*.

Refleks nazala e.

21. Osnovni je refleks starog nazala e, glas e: *měso* (dobro je *měso sviňetina*), *měsec* (šesti *měsec zověmo zjuň*), *zapěti* (triba dobro *zapěti*), *devěti* (trga se u devjetomu *měsecu*), *děset* (prodžila je ona tibi *děse godin životu*). Iza palatala na mjestu staroga e, zabilježili smo glas a u ovim riječima: *jazik* (to je naš *materinski jazik*; *kojin se jazikun govorilo*), *jatřva* (*jatřva mi je u Měriki*), *žati* (u *zjuňu smo već užali žati*). U oblicima glagola *žati* običniji je refleks e nego a (*žito se žehę sřpun*; *ona je žela cili dān*). Zabilježili smo i *žetva* a ne *žatva* (*žetva je bōži blagosov*).

Sekundarnu smo nazalizaciju glasa e zabilježili samo u riječi *čentrūn*.

Refleks nazala a.

22. Nazal a reflektirao se kao u: *mūž*, *gūst*, *pūt*, *rūka*, *rūku* (akuz. sg.), *nōgu* (akuz. sg.), *ūglin*, *gūska* itd. Glagoli druge vrste (prema Mareticevoj podjeli) imaju prema starom formantu -nq- ispred infinitivnog nastavka -ni-: *ne mōrin digniti pėku*; *jā ću okniti jenu mindulu*; *nemūoj takniti ogañ*; *vōjka će usahniti*.

Sonantno l.

23. Sonantno je l bez izuzetka dalo u: *biha*, *vūk*, *vūna*.

Sonantno r.

24. Pred sonantnim r obično se izgovara popratni vokal koji se realizira kao vrlo reducirani glas e: *sārce*, *garmilo*, *pārvi*, *bōrnštra*, *dārvo*, *jatřva*, *bārdo*, *svēršija je tręti rāzrēd*, *žito se žehę sřpun*, *dikōle i više trība dārva goriti*, *ōko pārvi bōrō*, *ukārcān je na brōdu*, *ūgāl dāržiju*, *Uskārs*, *tārga se*, *dārško o motiķe*. Takvo r može biti dugo i kratko, naglašeno i nenaglašeno. U brzu govoru popratni se vokal često posve gubi: *přst me bolī*, *svēršija je škōlu*, *uhūtīli smo ništo lokārād i srdē*.

Kad konsonantsko r dobije vokalnu funkciju gubitkom kojega vokala, izgovara se kao u književnom jeziku: *u apřlu*, *přko nōci*, *břta*, *mřža*, *nāsr pōda*, *přlīk*, *mřlūšiti*. Katkada na mjestu vokala koji se izgubio ostaje vokalna tačka koju označavamo apostrofofom ' : *př'ko nōci*, *pūno je ter'ta*, *Šepuř'na*, *onī se br'skulāju*. Ako je u takvim slučajevima redukcija vokala samo djelomična, bilježimo je znakovima za reducirane vokale (ispor. opis artikulacije pojedinih vokala): *přko nōci*, *pūno je ter'ēta*. Vokali u takvim slučajevima zadržavaju svoju funkciju, a r ostaje konsonantsko.

Refleks poluglasa ɔ i ɔ.

25. Refleks nekadašnjih poluglasa uvijek je glas a: *danš je grūbo vrīme*. *večerās grīn ū grā*, *dōbar dān*, *otāc*.

Drukčije nego u književnom jeziku glas a od poluglasa u riječi *pās* ostaje u čitavoj paradigmi (gen. sg. *pāsa*, dat. sg. *pāsu* itd.). Postojano je a i u instr. sg. zamjenice *jā* s prijedlogom *s(a)*: *s mānun*.

Konsonantizam

26. Žirjanski govor sadrži osnovni fond konsonantskih fonema karakterističnih za naš jezik uopće. U konsonantskom sistemu jedino nema afrikate [ǰ], a nema ni afrikate [ʒ] pa ni u određenoj fonetskoj poziciji u kojoj se može ostvariti u književnom jeziku, npr. [otaʒgaje]. U žirjanskom se govoru uvjetno, u određenoj fonetskoj poziciji (na granici dviju riječi), ostvaruje i konsonantski glas [ɣ], kao zvučni par bezvučnome *h*. Prema tome, osim kod afrikata, žirjanski konsonantizam pokazuje simetriju u odnosu na zvučnost i u odnosu na stupanj zatvorenosti.

Afrikate:

c — 0, č — 0

Zatvorni konsonanti:

p — b, t — d, ć — đ, k — g

Tjesnačni konsonanti:

s — z, š — ž, f — v, h — ɣ

Svakom zatvorenom i svakom tjesnačnom bezvučnom suglasniku odgovara zvučni parnjak. Prema tom se pregledu vidi da se simetrija žirjanskog konsonantizma ogleda i u jednakom broju zatvornih i tjesnačnih konsonantskih glasova. Činjenica o višestrukoj simetriji žirjanskoga konsonantizma (osam zatvornih i osam tjesnačnih sa po četiri zvučna i po četiri bezvučna suglasnika) uvjetuje da se mnogobrojne pojave u konsonantizmu (asimilacije, disimilacije, slabljenje artikulacije, redukcije, promjene između riječi u sandhiju) uzajamno uvjetuju ili isključuju.

Ostali neslogotvorni glasovi, sonorni suglasnici:

j, l, ʎ, m, n, ŋ, r

u načelu ne uvjetuju promjene s obzirom na zvučnost.

Glas *j* se u određenim pozicijama u većoj ili u manjoj mjeri spirantizira (pred drugim suglasnicima i na kraju riječi) ili znatno reducira (u intervokalnoj poziciji). Kako je spirantiziran ili reduciran glas *j* uvijek uvjetovan određenim fonetskim razlozima, te su realizacije po svojoj funkciji alofone varijante fonema [j].

Konsonant *v* po nekim je svojim karakteristikama uvršten i među nesonorne suglasnike (tjesnačni je zvučni parnjak tjesnačnom bezvučnom *f*). Ipak ga po nekim drugim osobinama valja uvrstiti i među sonorne suglasnike. Akcenatske promjene koje se vrše ispred drugih sonornih suglasnika redovito se događaju i ispred *v*, a i zamjena bezvučnih suglasnika sa zvučnima ispred

v nije redovita ili se uopće ne vrši, kao što se ne vrši ni ispred ostalih sornornih suglasnika. Jedino se može vršiti zamjena zvučnoga *v* sa bezvučnim *f* ispred drugih bezvučnih suglasnika (*oščina, ofščina*).

Prema tome i suglasnik *v* i suglasnik *j* pokazuju neka svojstva po kojima se ne mogu strogo svrstati samo u jednu konsonantsku kategoriju, nego imaju heterogena obilježja. I konsonantski su elementi diftonga alofone, znatno reducirane varijante fonema *j* i *v* (*piēt, gluāva*).

U prikazu konsonantskog sistema žirjanskoga govora kako je ovdje izložen još se ništa ne govori o fiziologiji pojedinih konsonanata. O tome se, koliko je potrebno, govori pri obradi svakog suglasnika napose. Tamo su prema potrebi upotrijebljeni i posebni grafemi za oznaku specifičnog izgovora pojedinih konsonantskih fonema, odnosno njihovih varijanata, ali se iz praktičnih razloga ti grafemi ne bilježe ni ovdje ni dalje u tekstu. Zato do sada upotrijebljene konsonantske grafeme treba shvatiti samo kao međusobno razlikovne, jer služe za označavanje međusobno razlikovnih fonema, a ne kao grafeme koji u svakom slučaju označavaju fiziološki posve iste glasove kakve označavaju u književnom jeziku.

One konsonantske pojave koje prvenstveno zavise od fiziološke specifičnosti suglasnika prikazuju se pri obradi pojedinih suglasnika. Posebno je potrebno nešto reći jedino o onim konsonantskim promjenama koje karakteriziraju konsonantizam općenito. To su na prvome mjestu: težnja za otvaranjem slogova *i*, u vezi s time, težnja da se pojednostavne konsonantske skupine. Napokon, potrebno je štogod reći i o inovacijama u žirjanskom konsonantizmu, a u vezi s time i o utjecaju što ga na žirjanski konsonantizam vrše obližnji štokavski govori i književni jezik.

27. Pri slušanju žirjanskoga govora stranu se promatraču, naviklu na književni izgovor, neodoljivo nameće dojam okrnjenosti, nedorečenosti riječi i izraza. To u prvom redu uvjetuje težnja za otvaranjem slogova, osobito krajnjih. Otvaranje se najobičnije postiže na taj način što se ispuste, ne izgovore se, zatvorni suglasnici poslije krajnjih vokala: *piē, dēve, dēse, nārō, obē, maštē, kotā; govōri, glēda, u* (on). Posljednji primjeri s nazaliziranom varijantom krajnjih vokala također idu u ovu kategoriju jer je vokal preuzeo nazalni element nekadašnjih krajnjih nazalnih suglasnika, a njihova se okluzija posve izgubila.

Ako se krajnji suglasnici zbog semantičkih, stilističkih ili kojih drugih razloga izgovore, najčešće im u znatnoj mjeri olabavi artikulacija, tako da struja zraka vokala ispred njih ne nailazi na veće prepreke. Drugim riječima, u takvim pozicijama zatvorni čvrstosklopni suglasnici prelaze u zatvorne lakosklopne. Po tome se po načinu artikulacije približavaju načinu artikulacije strujnih, tjesnačnih suglasnika. Da se prikaže ta osobina, donosi se nekoliko primjera s olabavljenom artikulacijom krajnjih suglasnika, koju bilježimo potpisanim znakom / : *piēt, dēvet, obēd, grād*, itd.

Gornji primjeri pokazuju da su suglasnici najviše izloženi nestajanju ili labavljenju na kraju riječi. Oni mogu otpasti ili olabaviti ako se time ne narušava suvislost govora. Ako pak semantički razlozi traže da se očuva puna riječ ili oblik, ili se pak želi govoriti »korektno«, žirjanski je govor stvorio mogućnost ne samo da se krajnji suglasnici zadrže nego i da se osnaži njihova

artikulacija. To se postiže na taj način što uz krajnje zatvorne suglasnike prirasta vokalni elemenat prednjega reduciranog tipa. Bilježimo ga znakom *ə*. Na taj način prvotno krajnji zatvorni suglasnik praktički dolazi u intervokalni položaj što osigurava njegovu punu artikulaciju. To osobito dobro ilustriraju ovi primjeri: *lūbə, svātə, križə, pūtə, špāgə, grādə, kdmādə, pūnə, vrhovātə, krcāstə, bilcāstə, ljubāvə, pūno jemātvə, pūno smrišakə, piē karātə, rēpə* itd. Takvo je rješenje nesumnjivo originalna žirjanska fonetska pojava, možda i jedna od najupadljivijih osobina žirjanske fonetike, ali njen poticaj vjerovatno treba tražiti izvan žirjanskoga govora. S obzirom na dvostruku mogućnost takvih primjera (1. da se njihov krajnji zatvorni suglasnik uopće ne izgovori ili da se izgovori s olabavljenom artikulacijom, 2. da se uz krajnji zatvorni suglasnik izgovori vokalni elemenat i time osnaži artikulacija suglasnika) držimo da samo prva pokazuje organski razvoj žirjanske fonetike, a da je druga potaknuta dodirima s obližnjim štokavskim govorima i neposrednim utjecajem književnog jezika. To osobito dokazuje i treća mogućnost, danas uostalom dosta obična, da se konsonanti na kraju riječi posve podešavaju prema izgovoru u štokavskim govorima i u književnom jeziku. Zato u primjerima obično bilježimo normalan oblik riječi, a ovdje smo samo upozorili na moguća odstupanja.

Prema onome što je rečeno, ima konsonantski fonem *d*, na primjer, ove četiri osnovne alofone varijante:

o,   đ,   d   də
(*ù grā, ù grād, ù grād, ù grādə*)

U konsonantskim skupinama krajnji se zatvorni suglasnici u pravilu gube, pa na kraju riječi i opet obično ostaje samo tjesnačni, strujni suglasnik: *mīlōs, šjēs, petnāš, ždļōs*. Konsonantska skupina *šć* [št'] ostaje na kraju, ali se krajnje *ć* [t'] iz te skupine u znatnoj mjeri spirantizira, a onda i ponekad asimilira s prethodnim spirantom *š* [š] pa je rezultat jedno dugo *š* [š:].

Konsonantske se skupine uprošćuju i u sredini, pa i na početku riječi. Tako se razumije nepostojanje zvučnih afrikata uopće (*nāružba, svidōžba*), i gubljenje zatvornog elementa bezvučnih afrikata *c* i *č* ispred drugih zatvornih suglasnika (*hrvāski < hrvacki < hrvatski, māška < mačka*).

Na početku riječi uprošćivanje se konsonantskih skupina uvijek vrši u primjerima: *šenica < pšenica, čela < pčela* i sl.

Pojedinačne osobine u konsonantizmu donose se pri obradi pojedinih konsonanata. Tamo se utvrđuje činjenično stanje. Ono pokazuje da je žirjanski govor i u konsonantizmu sačuvao dosta čakavske arhaičnosti, ali i da je paralelno primio mnoge inovacije koje ga u izvjesnoj mjeri izdvajaju iz čakavskih i približavaju štokavskim govorima.

Afrikate.

28. U žirjanskom govoru postoje samo bezvučne afrikate *c* i *č*. One se izgovaraju redovito samo u intervokalnom položaju, odnosno na početku i svršetku riječi, a u konsonantskim skupinama obično gube svoj eksplozivni

elemenat. Ta je pojava u vezi s općom težnjom žirjanskoga govora za izbjegavanjem konsonantskih skupina teških za izgovor.

a) Glas *č* izgovara se kao palatalna afrikata *č̣* (*čovik, kovāč, popěćak*). U staroj skupini *čr* glas *č* sačuvao se samo u riječima *črv* i *čriva*. Inače, se govori: *črn, crljin* itd.

U konsonantskim skupinama *č* obično prelazi u *š*. Najredovitije se to događa u skupini *čk*: *māška, deško, čiška* (gen. sg.: *čičak*), *seljāški, smriška, popěška* (gen. sg.: *popěšak, maslāška* (gen. sg.: *maslāčak*), *kūška* (gen. sg.: *kūčak*), *kūška* itd. Prelaženje *č* > *š* u drugim konsonantskim skupinama zabilježili smo u ovim primjerima: *mūšte* < *mučte* < *mučite* (2. 1. imper. od glag. *mučati*), kao što je i u *mšta, štiti, poštin; slišna* < *slična, mūšno* < < *mučno*, adv. (u pridjeva je sačuvan — ili možda restauriran — glas *č*: *mūčan, mūčna, mūčno*).

b) Izgovor glasa *c* ne odudara od izgovora u književnom jeziku. Kao i afrikata *č*, tako i afrikata *c* teži da u konsonantskim skupinama izgubi svoj eksplozivni elemenat, pa se mjesto *c* u takvim primjerima obično govori *s*: *oštika* < *octika, ošta* < *octa* (gen. sg.: *ocat*), *kolās ti se slomija, otās ti je doša*.

Obratno, prema skupini *st* razvilo se *c* u riječi *cakāl*.

Zvučne se afrikate [g] i [s] nikako ne realiziraju. Tako se govori: *žigerica, žep*. Isto je i u tudicama: *vijaž, vijažati, manž, manžati* i dr. Zvučna se afrikata [g] ne razvija ni u sredini riječi niti u sandhiju: *sviđožba, naružba, kovāž ga je poprāvija*. U ovom se posljednjem i sličnim primjerima može u pažljivu govoru i očuvati glas *č*: *kovāč ga je poprāvija*.

Jednako tako ne razvija se ni zvučna afrikata [z]: *otāz ga je vidiya, kolāz bi slomija*. Fonetski prijelaz *c* > *z* ispred zvučnih suglasnika u sandhiju vrši se samo u brzu govoru, inače ostaje *c*: *otac ga je vidiya*.

Palatali.

29. a) Glas *č* izgovara se kao i u većini čakavskih govora kao jedinstven palatalni glas [tʰ], tj. nije afrikata kao u književnom jeziku: *kūta, svita, cvite, otu, reći*.

Pod utjecajem obližnjih govora koji ne razlikuju *č* i *č̣*, nego su mjesto njih razvili jedan, srednji glas *č̣*, u Žirju se ponekad može mjesto palatalnog eksploziva *č̣* [tʰ] realizirati afrikata *č̣*. I u tom se slučaju razlikovna funkcija afrikata *č̣* i *č̣* (upravo [č̣] i [č̣]) redovito čvrsto drži, tj. nije došlo do njihove neutralizacije.

Prema staroj skupini *skj* uvijek je *šč* [štʰ], a ne *šč* ili *št*: *koščica, gnojščce, ščap, koščina, našće*.

Konsonantska skupina *šč* najčešće se izgovara kao [štʰ] (*māštu, lište, štāp, daštica*), ali se ponekad oba sastavna elementa toliko stope da se izgovore približno kao jedno dugo [s:] : *ima pūno koši, jā san kršani*.

Skupina *stj* u svim je primjerima prešla u *šč* ([štʰ] ili [s:]) : *lišće, ščrenica, krščani, krščanka, māščun, mīlošču*, a skupina *tj* u *č* [tʰ] : *prūće, cviče, nečok, nečakna*. Pored *trēči* stariji ljudi govore i *trēti*. Ponekad se *t* mjesto *č* može čuti i u likovima glagola *iti* (htjeti) : *dieš dōiti, otete piti*, pa u infinitivu *iti* (*ići*) : *nemuōj iti nā more*.

Kad je infinitiv glagola *iti* složen s prefiksima, govori se *dōiti*, *prōiti*, *pōiti*, *zāiti*, *nāiti* i sl. Prijelaz glasa *ć* u *j* zabilježili smo u sredini riječi ispred konsonanta u primjeru *vđjka* < *vočka*. Još smo tu pojavu zabilježili u sandhiju u primjerima *věj* < *već* i *rěj* < *reć* < *reći*. U posuđenicama je prema izvornome palatalnom *k* [k] obično *ć* (*kočeta*, *čakula*, *očāli*), ali ima i primjera sa *č*: *čikara*, *kōča*.

b) Glas *d* izgovara se kao [dʰ], pa je zvučni parnjak bezvučnome [tʰ], tj. nije afrikata, nego je jedinstven palatalni glas: *rōd'ak*, *zagrād'en*, *d'ardīn*.

Prema nekadašnjem palatalnom *d'* (*dī*) u pravilu je *j*: *prēja*, *grāja*, *vļa*, *žěj*, *izmeju*, *gōsvoja*, *mlāji*, *tūji*, *rājāti*, *nahājāti*, *glojāti*, a prema skupini *dj* obično se govori *đ*: *rōđak*, *zagrāđen*, *sudē*, *odrēdena mīra*.

Mjesto primarnog *d* jednom smo zabilježili *đ*, a ne *j* u riječi *zgrāda*.

Prema skupinama *zgj*, *zdj* govori se *žj*, *zj*: *mōžjani*, *grōzje*, *gōzje*.

U posuđenicama prema približnom izvornom izgovoru *đ* običnije je *j* nego *đ*: *jūsto*, *jārula*, *jakēta*, *arelōj* (pored *relōj*, *lerōj*), ali: *đardīn*.

U prezentu i imperativu glagola *iti* složenog s prefiksima čuva se stanje sa *jd*: *dōjdi*, *nājdi*, *zājđite tovāra*, *pōjđite ū grā*. U imperativu glagola *pōjti* često se gubi slog *di*, pa osim likova *pōjdi*, *pōjđimo*, *pōjđite* govore se i likovi *pōj*, *pōjmo*, *pōjte*. Ti bi se likovi mogli tumačiti i prijelazom *đ* > *j*: *pođ* > *poj*, *pođmo* > *pojmo*, *pođte* > *pojte*.

c) Glas *j* u većoj je mjeri spirantski nego u književnom jeziku. U intervokalnom položaju obično ostaje, iako se često znatno reducira: *Marjīn*, *ko Batarjē*, *cinjē*, *zagnojiti* itd. Ovamo idu i glagolski pridjevi radni m. r. tipa: *viđija*, *bjja*, *nošja*, *ūzeja*, *pōpeja se*, *pokrēja*, *nāsuja*, *obūja*, *čūja*.

U raznim fonetskim pozicijama *j* se često razvija mjesto drugih suglasnika, o čemu se govori pri obradi tih suglasnika (ispor. *bojca*: *bošca* < *bočca*, < *věj* < *već*, *vđjka* < *vočka* itd.). U ovu kategoriju ide i vrlo brojna pojava *j* mjesto primarnog palatalnog *d'* (v. kod glasa *d*) koja je uopće karakteristična za čakavsko područje.

Glas se *j* pojavljuje i u protetskoj službi, pa se razvio na mnogim mjestima gdje ga prvotno nije bilo. Iako proteza nije osobito karakteristična za žirjanski govor, ipak smo zabilježili više primjera s prejotacijom, premda se primjeri koje ćemo navesti mogu čuti i bez prejotacije: *jēvo* pored *ēvo*, *jēpe* i *jōpe*, *jās* pored *ās* (igrača karta), *jānte* pored *Ante*, *jīdro* i *īdro*, *jīdriti* i *īdriti*, ali samo *īgla*, *īme*, *īve*. Nadalje, glas *j* služi katkad i za uklanjanje hijata: *jā ū glēdan*, *jā ū ūn*, *lājik*, *fižumbēla*.

U komparativu pridjeva s jednosložnom osnovom koja se svršava na *ć*, *ž*, *š* i *r* samo smo nekoliko puta mogli čuti oblike s glasom *j* iza tih suglasnika: *tēžji*, *vīšji*, *jāčji*, *širji*. U pravilu su ti oblici bez glasa *j*.

d) Artikulacija glasova *l* i *n* drugačija je nego u književnom jeziku. Dentalni se elemenat glasa *l* može reducirati. Glas *l* izgovara se upravo *ʎ*, ali zbog tehničkih razloga bilježiti ćemo ga uobičajenim fonetskim znakom *l*. Dentalni se elemenat glasa *l* može i posve izgubiti: *vđja*, *bđji*, *pđje*.

Isto se tako može reducirati i dentalni elemenat glasa *n* (*n* se izgovara kao *ʎj*, ali ćemo i taj glas zbog tehničkih razloga bilježiti uobičajenim fonetskim znakom *n*) ili posve izgubiti. Kad se dentalni elemenat posve izgubi, nazal-

nost se ipak čuva, tako da se izgovara nazalno *j* [j]: *kaměje*, *Lusmarj̄jak* itd. Dok se glas *j* dobiven od glasa *ʃ* izjednačuje s realizacijom fonema *j*, realizacije *j̄* i *ʲ*, odnosno [j̄], samo su alofone varijante fonema [j] i [j̄].

U Žirju kao i u drugim čakavskim govorima redovita je disimilacija *m̄h* > *m̄l*. Tu smo promjenu zabilježili u ovim primjerima: *nemuoj̄ s̄uml̄ati na n̄as*, *suml̄a na v̄as*, *j̄a nis̄an poml̄iv*, *in mi je suml̄iv*, *p̄oml̄a*, *s̄uml̄a*, *diml̄ak*. Zbog neizrazitosti dentalnog elementa glasova *ʃ* i *h̄* u skupini *m̄l* < *m̄h* često dolazi do njihove zamjene. Tako smo uz navedene primjere s glasom *ʃ* zabilježili i *s̄umja* i *dimjak*, gdje je [j̄] alofona varijanta fonema *h̄*. I u drugim je konsonantskim skupinama razlika u izgovoru fonema *ʃ* i *h̄* neznatna, pa se u govoru mogu zamjenjivati: *ʃap̄l̄enišće* (upravo [ʃap̄ʲenište]) pored *ʃap̄h̄enišće* (upravo [ʃap̄h̄enište]) ili [ʃap̄ʲenište]), *P̄inta Tr̄av̄n̄j̄aka* (upravo [trav̄ʲj̄aka]) ili [trav̄j̄j̄aka]) pored *P̄inta Tr̄av̄l̄j̄aka* (upravo [trav̄ʲj̄aka]) i dr.

Izvan konsonantskih skupina razlika se između tih dvaju fonema dobro čuva: *neḡov* (i *jeḡov*), *n̄ih* (i *jih*), *p̄d̄je* (i *p̄d̄je*), *v̄d̄ja* (i *v̄d̄ja*), *b̄d̄ji* (i *b̄d̄ji*).

Prema skupini *v̄n* govori se *m̄l* u riječi *gl̄am̄ja*.

Glas *l*.

30. Glas *l* govori se u Žirju s većim dodirom površine jezika uz nepce nego u književnom jeziku.

Na kraju riječi *l* se može zadržati, ali se može i zamijeniti kojim drugim glasovima ili posve izgubiti. Ako se *l* zadrži na kraju riječi, njegova artikulacija obično olabavi, što je u skladu s općom težnjom žirjanskoga govora za otvaranjem slogova. Zato je moguće paralelno čuti: *pos̄al̄* i *pos̄a*, *v̄rtal̄* i *v̄rta*, *karat̄l̄* i *karat̄e*, *šantan̄l̄* i *šantan̄e*, *faž̄ol̄* i *faž̄o*, *paj̄ol̄* i *paj̄o*, *ventil̄* i *venti*, *kartil̄* i *karti*. Tako je i u padežnim oblicima: *p̄uno st̄abal̄ mīendul̄* i *p̄uno st̄aba mīendu*, *d̄ese p̄arī sk̄al̄* i *d̄ese p̄arī sk̄a*, *kaš̄eta srd̄el̄* i *kaš̄eta srd̄e* itd. Labavljenje i gubitak krajnjega *l* izbjegava se, kao i kod drugih zatvornih suglasnika, na taj način što mu može prionuti pazvuk *ə*, pa tako krajnje *l* dolazi u intervokalni položaj: *pos̄al̄ə*, *faž̄ol̄ə*, *kaš̄eta srd̄el̄ə* itd.

U muškom rodu glagolskog pridjeva radnog na mjestu krajnjega *l* obično se nalazi *-ja* iza svih vokala osim *a*: *vrūak̄ t̄ebe* i *n̄ū dn̄ija*, *pr̄bija san̄ čiška*, *p̄očeja san̄ kop̄ati*, *ob̄ija je š̄andule*, *d̄i si b̄ija*. Izuzetno smo taj oblik bez zamjene *ja* zabilježili u nekoliko primjera kao: *ki bi s̄adi* i još nekima (ispor. t. 102).

U glagolskim pridjevima kojima se osnova svršava na *-a* nema završetka *-ja*, jer su se oba *a* stopila. Zato je krajnje *-a* dugo, odnosno zatvoreno: *d̄d̄ša*, *p̄d̄ša*, *r̄eka mi je*, *p̄iva je dv̄i ure*, *n̄i zn̄a*.

Zamjenu *-l* sa *-ja* na kraju riječi mogu imati i neke jednosložne imenice i pridjevi muškoga roda: *m̄ija*, *d̄oja*, *b̄ija*, *k̄ija*; *čija*, *b̄ija*, pored: *m̄il̄*, *b̄il̄*, *k̄il̄*, *d̄ol̄*; *cil̄*, *bil̄*. U imenica ženskoga roda ta se promjena ne vrši: *b̄ol̄*, *s̄ol̄* i dr.

U sredini riječi glas se *l* na kraju sloga redovito čuva: *k̄olca*, *š̄oldi*, *barilce* i dr. Bez *l* u takvu položaju zabilježili smo samo: *z̄ava* (< zalva), *s̄apa* pored *s̄alpa* (: tal. salpa, vrsta ribe) i *m̄ostir*.

Disimilacijom je dobiveno *l* od *n* u riječi *kalūn* (: tal. canone), pa u skupini *ml* < *mn* u riječi *mlōgo*, a od *r* u riječima *lēbro*, *lezēřva*, *manalīca* (pored *manařica*).

Prema glasu *l* obično se govori *l̥* u konsonantskim skupinama *kl̥*, *gl̥*, *hl̥*. To je vjerojatno disimilacijska pojava. Budući da je žirjansko *l* velarnije nego književno, po mjestu se artikulacije približava suglasnicima *k*, *g*, *h*. Tako dobivene konsonantske skupine sa dva bliska konsonanta (velar + stražnje *l*) neprikladne su za izgovor, pa stražnje *l* prelazi u prednji, palatalni glas *l̥*. Na taj prijelaz (npr. *kl* > *kl̥*) utječu i idući vokali, pa je ispred prednjojezičnih vokala redovit, a ispred stražnjojezičnih vokala izuzetak: *kl̥in*, *gl̥ista*, *kl̥išca*, *on̥ su p̥ukli o tr̥uda*, *prokl̥ēti*, *prokl̥ēcu te*, *kl̥ēčati*, *čā gl̥ēdaš*, *hl̥īb*, *zakl̥opiti*, ali: *klobūk*, *kl̥asti*, *zakl̥ati*, *kl̥upa* itd.

U pojedinim primjerima glas *l* može prijeći u *l̥* i u drugim konsonantskim skupinama: *pl̥ūca*, *bl̥ūza*.

Glas *n*.

31. Glas se *n* razlikuje od književnoga. Pri njegovoj artikulaciji zatvor se pravi između prednjeg dijela jezika i tvrdog nepca. Zbog toga, disimilacijom kao i *l* > *l̥*, u skupinama velar + *n* može prijeći u *ñ*: *gn̥izdo*, *kn̥egina*; *gn̥ōj*, *gn̥ojiti*, *gn̥ojīšce*.

Prijelaz *n* > *ñ* zabilježili smo u riječima *mohūna*, *mañkati*.

U riječi *mlōgo* skupina se *mn* disimilirala u *ml*.

Na kraju riječi i sloga glas *n* prenosi svoju nazalnost na prethodni vokal, a njegova se okluzija gubi: *govōri*, *peči*, *piši*, *čūji*, *kōpa*, *ima*, *š čoviku*, *s nogū*; *žtška*, *mīdula*, *vāka*, *bāda*.

Sporadički se javlja sekundarno *n* u nastavcima dat., lok. i instr. pl. sklovnih riječi, ali samo kad se ti padežni nastavci svršavaju vokalom *-a*. I to se sekundarno *n* s vokalom *a* ispred sebe realizira kao nazalna varijanta vokala *a* [a]: *u rūkāmā*, ali *s rūkāmī*, *u selīmā*, *u pūnimā pōtimā*, *u grādīmā*, *š nīmā*, *dāj nīmā*, *s kīmā si lūdīmā govorija*, *s mojīmā čerāmā*, *u nōcimā*, *u kūcāmā*, ali *u kūcāmī*.

Na kraju riječi u nom. sg. zabilježili smo sekundarno *n* samo u riječi *či* < *či* (kći), a u sredini u riječi *četrū*.

U prezentu glagola počēti glas *n* zamijenjen je glasom *m*: *pōčmi*, *pōčmeš*... Prema prezentu *m* je i u trajnom glagolu počīmati i u njegovu prezentu: *pōčīmī*, *pōčīmješ*...

Glas *n* iz skupine *zn* prelazi u *l* u riječima: *zlāmī*, *zlāmēne*, *zlāmenati se*.

Glas *r*.

32. Konsonantsko *r* ne razlikuje se po izgovoru od književnoga i obično je postojano (o izgovoru vokalnoga *r* v. t. 24). Zamjenu glasa *r* glasom *l*, dobivenu disimilacijom, zabilježili smo samo u našoj riječi *lēbro* i u posuđenicama: *lezēřva*, *manalīca*. Obrnuto, daljom asimilacijom dobiveno je *r* na mjestu *l* u riječi *ortār*.

Dosta je čest navezak *-r* koji se razvio od *re* < *že*: *dikuōr, tēr, svūder*. Na isti se način razvilo *r* i u prezentu glagola *mōci*: *mōrin, mōreš, mōre, mōremo, mōrete, mōru*. U mnogo slučajeva konsonantsko *r* preuzima vokalnu funkciju zbog gubitka susjednog vokala (ispor. t. 24).

Primjeri s nekadašnjim palatalnim *r* govore se bez popratnog palatalnog *j*: *mōre, gōri, širi* itd. Samo smo komparativ *širi* čuli i u liku *širji*.

Glas *m*.

33. Glas *m* iz skupine *mn* prelazi u *v* u brojevima: *sedavnājs, osavnājs; sedavnājsti, osavnājsti*. Obrnuto je *m*, a ne *v* u riječi *glāmļa* < *glavnā*. U oblicima prelazi krajnje *m* u *n*, koje se s prethodnim vokalom realizira kao nazalna varijanta vokala: *imā, nōsi, peči, š čoviku, s rükū, š ni, s moji, s prvi*. Korijensko *m* ostaje neizmijenjeno: *đim, đimlak, pōmļa, lākom, pitōm, srām, sām, Vazām, Adam, Rīm, grōm*.

Sekundarno *m* < *n* javlja se ispred *b* u riječi *dumbōk* i njenim izvedenicama: *dumbīna, dumbōčiji* i dr.

Dentali *t* i *d*.

34. Glasovi *t* i *d* nestaju ispred skupina *-ski, -stvo*: *brāski, hrvaski, grāski, luskī, gospōski; prokljēstvo* (pored *prokljēstō*), *brāstvo* (*svē su brāski podilili; luskī su se nagodili; ovō je prokljēstvo bōžje; mi govōrimo hrvaski; brāstvo i jedinstvo; mi po seļāski, vi po gospōski*).

Na početku riječi gubi se *t* u riječima *kāti, kānica*, a *d* u riječi *lāka*.

Obično se na kraju riječi glas *t* gubi, osobito ako se riječ završava konsonantskom skupinom *st*: *pē, đeve, đese, pāmę* (*nekā mu buōg pāmę prosūtili*); *šęs, jedanājs, devetnājs, mīlōs* (*mōre ga spāšiti sāmo mīlōz bōžja*), *rādōs, žālōs* (*dicā su i rādōs i žālōs*).

U skupinu *zr* umetnuto je *d* u riječima *zdrāk, zdrāka, zdrījati*. Analogijom prema skupini *zdr* u tim riječima razvila se skupina *zdr* i u riječi *zdrāča* i njenim izvedenicama: *zdrāčica, zdrāčina, zdrāčje*.

Asimilacijom pred *l, n* (koji su znatno velarizirani) dentali mogu prijeći u velare kao u primjerima: *sīknica, pēkļa, pēkļica* (*donesī mi tū sīknicu; pūkļa mi je pēkļa*).

Ispred *n* i *ni* glas *d* često se gubi: *glānā san; oglānīli smo; jenī su dōšli; jenā mi nī dōsta; svēno mi je; ovō mi je zāna čāša; vrāk te đnija; nīje sāki jenāk*. Katkad se *d* gubi i ispred *m*: *đma dōjdi*.

Na kraju riječi *d* se gubi najčešće u priloga, i to ne samo kad slijedi riječ s konsonantskom skupinom na početku nego i kad se iduća riječ počinje s vokalom ili je takav prilog na kraju izgovorne jedinice: *nāsr pōda, nāsr pōļa, nāsr otōka, ispr crike, ispr ormāra, izna kūće, tāmo ti je ispo, kā si dōša, sā ču đma, kā češ ū gra? nīka! dōjdi nāza, hōdi nāpri*.

Glas *t* u glagola *trčati* zamijenjen je sa *d*, pa taj glagol glasi *drčāti*: *čā māli takō drčīš; nemōj drčāti, mōreš pāsti*.

Prema glasu *t* u kosim padežima javlja se *t* mjesto *d* i nom. sg. m. roda pridjeva *rijedak*: *stāri fānte imā jedān ritak lībar*.

Labijali.

35. Stare skupine *buj*, *pvj*, *vuj* prešle su u *bj*, *pl*, *vl*: *gròbje*, *grìbja*, *zòbje* (3. l. sg. prez.), *dìbji* pored *dìvji*, *dìblàka* pored *divlàka*, *snòpje*, *kàpja*, *skùplj*, *kòpje*, *zdràvje*, *slàvje*.

Labijali se međusobno često zamjenjuju. Uz *šivar* govori se i *šubar*, prema izvornome *b* govori se *v* u riječi *škavelin*, a prema izvornome *m* govori se *b* u riječi *budante*.

Stari je prijelaz izvornog *f* u *p* u riječima *ponštra*, *Stipe*, *dùpin*, *biskup*, *čuperina* i dr., ali *fratar*, *Filip*, *frigati*, *feral*, *fugista*, *furèst* itd. čuvaju izvorno *f*. Pored *fijumbèla* govori se i *pijumbèla*.

Prijelaz *f* > *h* zabilježili smo u riječima *humār* i *mùhte*.

Kao i u drugim našim krajevima izvorno je *b* prešlo u *v* u imenu *Ĵakov*. Slično je i u riječi *provati*, ali je vjerojatno ta riječ s tom zamjenom primljena iz talijanskog jezika (ispor. tal. provare).

Ispred zatvornog suglasnika *ć* zabilježili smo prijelaz *p* u *v* u riječi *òvčina* i u njenim izvedenicama. To *v* može onda prijeći u *f*: *òfčina* (ispor. t. 26).

Prema *v* govori se *b* u riječima *kūrba*, *dìbji* pored *divji*, *dìblàka* pored *divlàka*.

Glas *p* gubi se na početku riječi ispred zatvornih i tjesnačnih suglasnika u ovim primjerima: *čèla*, *šenica*, *tica*, *tìc*. U sredini riječi gubi se *p* < *b* ispred konsonantske skupine u riječima: *zèsti*, *dùsti*. Glas *p* nestaje u komparativu *liši* — *liša* — *liše*, prema pozitivu *líp*, zatim u riječima *zika*, *prìk* (prilijepak, vrsta školjke).

Najkarakterističnije je ipak za labijale često gubljenje glasa *v*. Glas *v* gubi se u kategoriji imenica ženskoga roda nekadašnje u- osnove: *crika*, *bròska*, *bàca*, *smòka*, *blita*, *břta* (za *vičeru bròske* i *blite*) pored *brita*, *mèta*, *pèka*, *brùka*, *pràska*. Međutim govori se samo *sekrva*, gdje je morfološko *v* sačuvano, ali se gubi *v* iz prvotne skupine *sv*. Tako je i *sèkar* mjesto *svekar*, zatim *sè* pored *svè* < *vse*, *sùci* se, *sùkla* se mjesto *svući* se, *svukla* se, *sàki* pored *svàki*, *sèti* pored *svèti*, *sèno* pored *svèno* (< svejedno): *segà mi je dòsta*; *svà si bila mòkra*. Jednako se gubi *v* i u skupini *gv*: *gòzje*, *gozdin*.

Glas se *v* gubi i inače, kao npr. u riječima *rèbàc*, *črčàk*, *prodika*, *srbiti*, *močarno* itd. Vjerojatno se tako mora tumačiti i riječ *gūno* < *gvno* < *gunno*.

Disimilacijom dobiveno je *v* mjesto *m* u brojevima *sedavnàjs*, *osavnàjs*.

Mjesto skupine *hv* govori se *f* u riječima *fàla*, *fàliti* se, *ùfati* se. U riječima *vàcati*, *vàtiti* i u njihovim izvedenicama mjesti *hv* govori se *v*.

Spiranti.

36. Prvotne skupine *sbj*, *zvj*, *žvj* redovito su dale *sj*, *zj*, *žj*: *třsje*, *lòzje*, *raskrižje*. Tako je obično i u pridjeva (*pàsji*, *kozji*, *bòžji*), ali se pridjevi mogu realizirati i bez *j*, osobito poslije *ž* (*bòži*, *vraži*: *bòži čòviče*, *vražje čelàde*), a dosta često i s umetnutim vokalom *i* između suglasnika *ž* i *j* (*vražiji čovik*, *glèdaj vražjega čovika*). U komparativu obično se *j* ne javlja, pa se govori *tèži*, *viši*, *dràži*, a izuzetno *tèžji*, *višji*, *dràžji*.

U prezentu glagola *mòci* redovito je *r* mjesto *ž*: *mòrin*, *mòreš*, *mòre*, *mòremo*, *mòrete*, *mòru*.

Mjesto afrikate *dž* [g] uvijek je *ž*: *žep*, *žigerica*, *naružba*, *sviđožba*, a mjesto afrikate *č* govori se *š* pred zatvornim konsonantima: *máška*, *slíšna*, *múšno* i dr. (v. primjere kod afrikata).

Veoma je katakteristično za žirjanski govor razvijanje glasa *š* mjesto *s*, kako je to i u drugim čakavskim govorima, najviše u konsonantskim skupinama, ali i inače. Od konsonantskih skupina najčešće *st* i *sk* prelaze u *št* i *šk*, osobito u posudenicama: *ušivàti*, *kòšta*, *koštàti*, *motorišta*, *gùšt*, *guštàti*, *baštùn*, *guštèrna*, *štràca*, *štràpati*, *štròkavica*, *štrùca*, *štùk*, *maníštra*, *fugišta*, *bášta*, *furèšt*, *štùmak*, *puštiti*, *Štòše*, *škàtula*, *škavelìn*, *škariàti*, *škapulàti*, *màškare*, *škùro*. Često i konsonantska skupina *sp* prelazi u *šp*: *rešpèt*, *peronèšpera*, *špàher*, *špinàt*, *športàš*, *športista*, *dišpèt*, *špijùn*, *špòrak*. Rjeđi su primjeri u kojima izvorno *s* u takvim pozicijama ostaje: *ponústra*, *škùla*, *skrihá*.

Izvan konsonantskih skupina, pred vokalom, nalazi se *š* mjesto *s* u primjerima: *šubar* pored *šüvar*, *šuperàti*, *šàndule*, *šetemàna*. U posudenicama izvorno izgovorno *z* ili ostaje ili se zamjenjuje sa *ž*: *lemòzina*, *duzina*, *korizma*; *mižèrija*, *mùžika*, *užàti*. U sredini riječi u posudenicama izvorno izgovorno *s* obično ostaje: *pasàti*, *músa*.

Daljom asimilacijom dobiveno je *š* mjesto *s* u riječima *šúša*, *šúšiti* i njihovim izvedenicama: *šúšimo ròbu*, *vèlika je šúša*. Tako je i: *šešnàjs*, *Štòše*, *šúžah*.

Spiranti *s* i *š* pred afrikatom *c* u osnovi riječi mogu prijeći u *j*: *bòjca* i *Bòjca* (toponim) < *bošca* < *bočca*, *pràjca* < *prasca* (gen. sg.). U složenicama i u sandhiju te pojave nismo zapazili: *glèda nas cùra*, *pres càkla*, *rascvitàti*.

Fonetski je zanimljivo stvaranje sekundarne skupine *sp* u riječima *spùž* i *spužica*, kako je i u mnogim drugim čakavskim govorima.

Velari.

37. U nastavcima plurala imenica m. roda velari *k*, *g*, *h* obično su prešli u sibilante *c*, *z*, *s* gdje su postojali uvjeti za drugu palatalizaciju: *junàci*, *vràzi*, *mísi*, *ràci* pored *ràki*, *prlìci* pored *prlìki*, *Žàblàci*, *Dùsi*, *špàzi* pored *špàgi*, *Ràvni Vrški*. U dat. i lok. sg. ž. roda očuvano je prvotno stanje, s velarima: *u rùki*, *na nògi*, *u zàdrugi*, *u vòjski*, *o bùhi*, *o mùhi*. U nom. pl. pridjeva m. roda čuvaju se uvijek velari: *vèliki ràci*, *jàki lùdi*, *tì postòli su dràgi*, *vèj su sùhi*. U imperativu glagola s osnovnom na velare izvršena je palatalizacija: *spèci* — *specìmo*, *rèci* — *recìmo*, *vřzi* — *vřzìmo*, *strìzi* — *strìzìmo*, *pomòzi* — *pomozìmo*, ali *nemòj* — *nemòjmo*. U 3. 1. pl. prezenta, koje ima završetak *-u*, na mjestu velara nalaze se palatali, prema ostalim licima prezenta: *onì strìžu*, *lèžu*, *pèču*, *tùču*, *sìču*. Vjerojatno pod utjecajem obližnjih štokavskih govora i književnog jezika, katkad se ti oblici govore i s velarima: *onì pèku*, *strìgu*...

Zamjenu glasa *k* glasom *g* zapazili smo samo u nekoliko posudenica s gotovom zamjenom *k* > *g*: *fugišta*, *kògo*.

Prilog mjesta *gdje* govori se *dì*. Tako je i *nìde*, *svùde*: *dì si bija*, *nìde nisàn bija*, *svùde se pèneš*.

U priložima *dikòr* — *dikòra* — *dikòre*, *štokòr* — *štokòre* i sl. velar *g* zamijenjen je velarom *k*.

Glas *h* redovito se čuva u osnovi riječi, a u nastavcima ga obično nema, ali se i u njima sve više pojavljuje: *đko prvi bđrō* pored *đko prviγ bđrō*, *kđd onih stābāł*, *nistē o naših lūdi*, *bez dobrīγ gospodāra nima đdbrih rībara*, *ima kumpirića mlādih*, *ko tīγ Gradīn*, *prijatełski lūdi* (gen. pl.); *hlād*, *hobđtnica*, *huncūt*; *dūh*, *sūh* itd.

Ispadanje ili zamjenu glasa *h* u osnovi kojim drugim glasom zabilježili smo samo u nekoliko izoliranih primjera. Tako glas *h* redovito otpada u glagola *titi* (*đčeš dđjti*, *đčemo se napiti*, *nī tija piti*) i u nekim pojedinačnim primjerima, npr. *īlada* pored *hlāda*, *ājde* — *ājdemo*, *đma* i *đdma*.

Zamjenu glasa *h* sa *f* zabilježili smo samo u riječi *brfūn* (vrsta ribe), ali ta se riječ govori i *brhūn*. Moguća je i obrnuta pojava, da se glas *f* zamjenjuje glasom *h* (*humār* < *fumar*).

Govori se *nđhat* mjesto *nokat*. Riječ *lākat* čuva primarno *k*.

AKCENAT I KVANTITET

Opće napomene

38. U obrađivanju akcenatsko-kvantitativnih osobina žirjanskoga govora prvenstveno ćemo težiti k utvrđivanju objektivnog stanja. Pri tom držimo da objektivni kriterij u bilježenju osobina kojega govora ne znači i uopćavanje, svođenje pod svaku cijenu raznolikoga na tipično. Određeni je govor svojina čitave zajednice koja se njime služi, ali je njegova interpretacija redovito subjektivna. Razlozi subjektivne interpretacije kojega govora ne zavise samo od subjekta koji govori nego ih određuje i objektivna stvarnost u kojoj pojedinac govori, a ta je objektivna stvarnost objektivno uvijek nešto drukčija od svake druge objektivne stvarnosti u kojoj govori koji drugi pojedinac. Paradoks da je subjektivno istovremeno i objektivno potiče i obavezuje da se objektivni kriterij u bilježenju i tumačenju akcenatskih osobina shvati šire i elastičnije: kao zbir uzročno uvjetovanih posljedica. Uopćavanje se tako svodi na najmanju mjeru, ono samo pomaže da se, koliko je potrebno, tipiziraju pojave, ali mu se pojave ne podređuju.

Ako akcenatske osobine žirjanskoga govora uopćimo, svedemo na tipično, onda je žirjanski govor tipičan čakavski govor s troakcenatskim sistemom, a samo ga distribucija tih akcenata može, u određenoj mjeri, razlikovati od kojega drugoga čakavskoga govora sa sličnim akcenatskim stanjem. Promatra li se žirjanski govor u svjetlu svih mogućih akcenatskih realizacija i modifikacija, onda taj govor akcenatski znatnije odstupa od čakavskog prosjeka s troakcenatskim sistemom i po nekim svojim osobinama stvara uvjete za procese ili već pokazuje proces po kojemu se razvijala novoštokavska akcentuacija. Arhaičnost i inovacije, što se oboje istovremeno susreće u žirjanskom govoru, mogu se tumačiti osobitim geografskim smještajem otoka Žirja kao najisturenijeg otoka šibenskog arhipelaga. Sa čakavskoga gledišta Žirje je u priličnoj izolaciji. Ta izolacija uvjetuje čuvanje arhaizama, u ovom slučaju iskonske čakavske akcentuacije koju nije u većoj mjeri zahvatila organska

čakavska akcenantska evolucija. Sa štokavskoga gledišta Žirje je u relativnoj blizini i u relativno živom kontaktu s kopnom koje je više štokavsko (više štokavizirano) od kopna kojemu istim intenzitetom gravitiraju drugi čakavski, dalmatinski i kvarnersko-istarski otočki govori. Ta je okolnost uvjetovala izvjesne revolucionarne, nečakavske tendencije, pa i procese u žirjanskoj akcentuaciji. Spoznaja je o tome ključ da se razumije i ispravno protumači žirjanska akcentuacija.

Osobine akcenata i kvantiteta

39. U sistemu žirjanskoga govora čuvaju se dužine ispred i iza akcenta. Dužine iza akcenta redovito su kraće nego dužine ispred akcenta. Često se i posve pokraćuju. Prema tome dužine iza akcenta i u žirjanskom govoru slijede put takvih dužina u mnogim drugim čakavskim govorima u kojima su se redovito pokratile⁹.

Prema podacima F. Stojanova¹⁰, dužine su se iza naglaske pokratile i u obližnjem govoru mjesta Tijesnoga na Murteru. To smo i sami utvrdili u Tijesnomu, a i u svim drugim mjestima na otoku Murteru. Prema našim bilješkama dužina se iza akcenta znatno pokraćuje i u najbližem susjedstvu otoka Žirja, na otocima Kapriju, Zlarinu i Krapnju i na susjednom kopnu, u Primoštenu i Rogoznici.

Relativno trajanje dužine ispred i iza akcenta na otoku Žirju određivali smo njihovim međusobnim odnosom. Pojedinačni primjeri pokazuju odstu-

⁹ Ispor. za hvarski govor navod prof. dra M. Hraste: »Posle akcenta nema dužine«. — Čakavski dijalekat ostrva Hvara, Južnoslovenski filolog XIV, Bgd. 1935, str. 16.

Ispor. M. Kušar, Rapski dijalekat, Rad JAZU 118, Zgb. 1894, 1—54. Kušar kaže: »Svi su slogovi, što dolaze za akcentovanim slogom u riječi uvijek kratki« (str. 7). Kušarovu tvrdnju primjerima potvrđuje više od pedeset godina kasnije, u naše vrijeme, prof. dr M. Hraste, Zbornik Instituta za historijske nauke u Zadru 2, Zadar 1955, 165—173. On doduše ništa posebno ne govori o zanaglasnim dužinama, ali ni u jednom akcentiranom primjeru ne bilježi te dužine, iako donosi mnogo primjera u kojima bi se mogla očekivati dužina iza naglaske kad bi ona postojala u rapskom govoru.

Za božavski govor na Dugom otoku kaže A. Cronia: »Za naglašenim slogom uvijek su svi slogovi kratki«. — Građa o božavskom narječju, JF VII, 1—2, Beograd 1927—28, str. 89. To isto za saljski i ostale govore na Dugom otoku potvrđuje i B. Finka. On kaže: »Dužine se također dobro čuvaju, ali su one uvijek prednaglasne«. — Izvještaj o ispitivanju govora na Dugom otoku, Ljetopis JAZU 62, Zagreb 1957, str. 386.

Takvo je stanje i na otocima Premudi, Silbi, Olibu i Istu zabilježila V. Jakić-Cestarić. Ona kaže: »Prednaglasne dužine se čuvaju, dok su se one iza akcenta pokratile«. — Ispitivanje govora otoka Premude, Silbe, Oliba i Ista te Petrčana na zadarskom kopnu, Ljetopis JAZU 64, Zagreb 1960, str. 361.

Prema opisu J. Ribarića dužine su se iza akcenta pokratile i u mjestu Vodicama u Istri. On kaže: »Nepoznate su također kvantitetske dužine poslije naglašenih slogova«. — Razmjешtaj južnoslovenskih dijalekata na poluotoku Istri, Srpski dijalektološki zbornik IX, Beograd 1940, str. 85.

Dužine iza akcenta ne poznaje ni govor otoka Suska i njegova zaleda Lošinja. U opisu susačkoga govora kaže se: »Susak (kao ni njegovo zaleda, Lošinj) nema nikakvih duljina iza akcenta«. — J. Hamm — M. Hraste — P. Guberina: Govor otoka Suska, Hrvatski dijalektološki zbornik I, Zagreb 1956, str. 86.

¹⁰ F. Stojanov, Prilozi poznavanju narodnoga govora u Tijesnome (na otoku Murteru) JF XVI, Beograd 1937, 158—165.

panja, ali opća slika o prednaglasnim i zanaglasnim dužinama takva je da je zanaglasna dužina prema prednaglasnoj upravo poludužina. Nismo raspolažali aparatima za eksperimentalno utvrđivanje objektivnih odnosa. Utvrđujući slušno kvantitativni odnos između svih akcenata, nenaglašene dužine, poludužine i kraćine, prednaglasnu smo dužinu odredili sa 6 jedinica trajanja, dužinu iza akcenta sa 6—3 jedinica, a nenaglašenu kraćinu sa 3 — 1 jedinice. Ti relativni brojevi odnosi pokazuju da je trajanje dužine iza akcenta veoma varijabilno, da se historijski uvjetovana dužina iza akcenta može realizirati u punom trajanju kao prednaglasna dužina, da se može, više ili manje, samo djelomično pokratiti, ali da se može realizirati i kao kraćina. Nenaglašena kraćina također je varijabilna. Njen je normalni kvantitet 3 jedinice trajanja, a kraće trajanje zapravo je redukcija. Redukcije su jedna od značajnih akustičkih osobina žirjanskoga govora, premda redovito nemaju fonološke vrijednosti. One se većinom iskorištavaju u stilističke svrhe. Posebno stilističku vrijednost ima historijski uvjetovana nenaglašena kraćina koja se realizira kao dužina. Govorne prilike uvjetuju i obrnute pojave: skraćivanje ili prekomjerno produljivanje historijski uvjetovane prednaglasne dužine. Sve te sporadičke i pojedinačne realizacije redovito imaju samo stilističku vrijednost. Gdje su se i u kolikoj su se mjeri u sistemu sačuvale dužine, pokazat će se na primjerima u obradi pojedinih govornih kategorija.

40. Za kratkosilazni akcenat (‘) u žirjanskom govoru karakteristična je jako izražena ekspiratornost, a visok ton, koji se naglo prekida, uvjetuje da je njegova osnovna oznaka odsječenost, puntualnost.

41. I dugosilazni akcenat (˘) odlikuje se jakom početnom ekspiratornošću, ali mu intenzitet postepeno slabi, pa je to bitna razlika između njega i kratkosilaznog akcenta, dok njegovo trajanje nije toliko odlučno jer je veoma varijabilno. Način njegove realizacije svakako uvjetuje da dulje traje od kratkosilaznog akcenta i omogućava da kadikad traje i dulje od prednaglasne dužine, ali za razlikovanje tog akcenta od kratkosilaznoga to nije od najveće važnosti. Ako se ipak srednja vrijednost trajanja dugosilaznog akcenta želi odrediti prema srednjoj vrijednosti drugih akcenata i dužine, može se reći da taj akcenat relativno traje kraće od prednaglasne dužine, a da se redovito ne pokraćuje do prosjeka dužine kratkosilaznog akcenta. Zato smo prosječno trajanje dugosilaznog akcenta odredili sa 5 jedinica trajanja, dok kratkosilazni akcenat u prosjeku ne prelazi 3 jedinice, premda može trajati i do 4 i reducirati se čak na 1 jedinicu. Slabljenje intenziteta dugosilaznog akcenta ne izaziva nužno i spuštanje tona, pa je taj akcenat često tonski neizražajan, ravan.

42. Čakavski akut (˘) sačuvao je osnovnu tonsku karakteristiku uzlaznog akcenta čakavskoga tipa, ali u svojim realizacijama pokazuje specifična svojstva po kojima se odlikuje od prosjeka čakavskih tipova i po kojima je taj akcenat specijalan žirjanski čakavski akut. Bitna mu je tonska oznaka da je visinski raspon između početnog i završnog dijela relativno malen, ali je ipak dizanje tona nejednakomjerno, skokovito, kao i u drugim govorima u kojima se javlja¹¹. Pa i onda kad je dizanje tona gotovo neprimjetno, tako

¹¹ Potanje o fiziologiji akcenta ~ ispor.: Stj. Ivšić, Prilog za slavenski akcenat, Rad JAZU 187, Zagreb 1911, 133—208, osobito str. 146—154.

da je uzlaznost minimalna ili gotovo neizražena, ravna, opozicija se između njega i dugosilaznog akcenta još uvijek drži, jer redovito u toku svega njegova trajanja traje i intenzitet, koji se pri kraju i pojačava. Žirjanski se čakavski akut razlikuje od dugosilaznog akcenta i po trajanju. Iako i njegovo trajanje podliježe kolebanju, ipak se općenito može reći da mu je trajanje relativno dulje od trajanja dugosilaznog akcenta. Uzimajući u obzir kvantitativne odnose toga i drugih akcenata i nenaglašene dužine i kraćine, njegovo smo prosječno trajanje odredili sa 6 jedinica. Po tome se kvantitativno izjednačuje s prosjekom trajanja prednaglasne dužine. Često je, osobito u zatvorenu slogu, njegov kvantitet 7, pa i 8 jedinica trajanja, a rjeđe mu je kvantitet manji od 6 jedinica.

43. Ako se ipak na mjestu historijski uvjetovanog žirjanskoga čakavskog akuta realizira akcenat sa 5 ili samo 4 jedinice trajanja, onda praktički to više nije žirjanski čakavski akut sa skokovito rastućim tonom i intenzitetom koji jednakomjerno traje i trajanjem se pojačava. Takav se akcenat po trajanju izjednačuje s nekim realizacijama dugosilaznog, pa i kratkosilaznog akcenta, a od njih se razlikuje slabijim početnim intenzitetom i rastućim tonom. Razlika je između njega i žirjanskoga čakavskog akuta što, zbog svoje relativne kratkoće, visinu postiže gotovo bez niskih prijelaznih formanata. Visina i intenzitet se naglo prekidaju, po čemu se razlikuje i od štokavskoga kratkouzlaznog akcenta (´), gdje se intenzitet prenosi i na idući slog. Taj akcenat nazivamo kratki akut. Bilježimo ga Hammovim znakom ¹². Realizacija žirjanskog kratkog akuta (´) mjesto žirjanskoga čakavskog akuta (~) nema razlikovne funkcije, nego je samo varijanta akuta. Jedino može imati stilističku vrijednost, kao što se i inače akcenatske varijante iskorištavaju u stilističke svrhe.

44. Kao što je već rečeno, žirjanska akcentuacija pokazuje i neke tendencije i procese po kojima se razvijala štokavska akcentuacija.

Utvdili smo prenošenje akcenta po pravilu novoštokavske akcentuacije. Zanimljivo je ipak da se preneseni akcenti kvalitativno češće realiziraju kao žirjanski kratki akut i akut, a rjeđe kao štokavski kratkouzlazni i dugouzlazni akcenti. Pojava je svakako vrijedna pažnje jer dokazuje sukob i miješanje dviju akcentuacija od kojih svaka na svoj način živi i dalje. Prenošenje akcenta po pravilu novoštokavske akcentuacije revolucionarna je inovacija u žirjanskoj akcentuaciji, a zadržavanje starijeg akcenatskog kvaliteta dokazuje poznato pravilo da se akcenatski kvaliteti teško smjenjuju novima ¹³. S teoretskog je akcenatskoga gledišta najznačajnije da se kratki akut redovito prenosi na

¹² Dr J. Hamm, Štokavština Donje Podravine, Rad JAZU 275, Zagreb 1949, 5—70, s priložima karata. Profesor Hamm je akcenat koji bilježi znakom ´ nazvao saltans ili poludugi saltans. Iako žirjanski kratki akut nije posve identičan s podravskim saltansom, a najčešće je i drukčijega porijekla, za žirjanski je kratki akut ipak prikladan jer se i podravski saltans i žirjanski kratki akut realiziraju kraće nego sam akut i uvijek su uzlazni akcent.

¹³ Naš istaknuti dijalektolog prof. dr M. Hraste o tome na jednome mjestu kaže: »Akcenat je nakonzervativniji elemenat u jeziku, koji se vrlo teško mijenja, pa i školovani ljudi teško napuštaju akcentuaciju svoga rodnoga kraja. Kad oni i usvoje novu štokavsku akcentuaciju, pa makar po zvanju bili i profesori hrvatskog ili srpskog jezika srednjih i viših škola, nikad se ne mogu posve otresti nekih akcenatskih osobina svoga rodnog kraja. Kad je

prethodni kratki, a akut na prethodni dugi vokal. Slika je, dakle, drukčija i sa štokavskoga gledišta opravdanija nego je to u nekim drugim govorima s pojavom tzv. kanovačkog akcenta, gdje se taj akcenat, po svom karakteru dugouzlazni, prenosi i na prethodne prvotno kratke slogove¹⁴. To su, dakle, dva različita procesa u promjeni akcentuacije: jedan revolucionarno štokavski usmjeren i drugi evolutivan, uvjetovan postupnim preraštanjem jedne (čakavske) akcentuacije u drugu (štokavsku). U žirjanskom, dakle, govoru akcenat kratki akut može biti poziciona varijanta za štokavski kratkouzlazni (˘) akcenat, a akut za štokavski dugouzlazni akcenat (˙). Budući da se u žirjanskom govoru ipak mogu realizirati štokavski uzlazni akcenti (˘ i ˙) a ne samo njihove žirjanske varijante (˘ i ~), dokazuje da sama promjena mjesta akcenta po štokavskom uzoru nužno izaziva i akomodiranje kvaliteta akcenta, premda se, kao što je rečeno, stara akcentuacija odupire kvalitativnim inovacijama. Iako se, dakle, još uvijek može govoriti prvenstveno o tendenciji, a manje o procesu takve promjene, ona već sada rječitno pokazuje u kojem će se smjeru dalje razvijati žirjanska akcentuacija. Prema današnjem stanju gotovo bi se moglo reći da je tendencija ka štokaviziranju žirjanske akcentuacije na prvome mjestu tendencija k individualiziranju žirjanskoga kratkog akuta. Tamo gdje je kratki akut poziciona varijanta za štokavski kratkouzlazni akcenat, on je i funkcionalno novi akcenat, poput štokavskoga kratkouzlaznog akcenta.

Žirjanski se kratki akut sporadički realizira (osobito u enklizi i na penultimi višesložnih riječi: *jená se ispovidála, undá je dđša na síku o Rásq*) i mjesto historijski opravdanoga kratkosilaznog akcenta^{14a}, ali, kao i u mnogim drugim govorima, samo na vokalu *a*¹⁵. To je međutim vrlo rijetka pojava u

to tako kod školovanih ljudi, onda je posve razumljivo, da je na selu ta povezanost između starijih i mlađih generacija u akcentuaciji vrlo jaka i da se lako ne remeti . . .» — Mate Hraste, Osobine suvremene rapske akcentuacije, Zbornik Instituta za historijske nauke u Zadru, 1955, str. 165.

¹⁴ Umjesto citiranja mnogobrojne literature u kojoj ima potvrda tzv. kanovačke akcentne pojave upućuje se na rad prof. dra Mate Hraste, O kanovačkom akcentu u Hrvatskoj, Filologija I, Zagreb 1957, 59—74, gdje se spominje sva literatura i određuje teritorijalna rasprostranjenost tzv. kanovačkog akcenta.

^{14a} Kako se taj akcenat ne razlikuje od kratkog akuta drukčijeg postanja, mi ga bilježimo znakom za kratki akut (˘), a ne znakom $\wedge$. Znak $\wedge$ često u literaturi ne označava samo poludugi akcenat, nego i akcente koji mogu biti i dugi, pa i dulji nego drugi dugi akcenti. I njegova intonacijska vrijednost nije u svim govorima ista, uzlazna, nego može biti i silazna. Prema tome za akcenat koji se bilježi znakom $\wedge$ nije konstanta ni određeno relativno trajanje ni određena tonska vrijednost. Pojednostiti iz literature o znaku $\wedge$ za tzv. poludugi akcenat, i gdje se on javlja, ispor. u Hammovoj Štokavštini Donje Podravne i u kritičkom osvrtu u doktorskoj radnji B. Finke, Dugootočki čakavski govori, Zagreb 1958 u poglavlju »Produljeni akcenat ($\wedge$)«.

¹⁵ Zašto se prvenstveno dulji kratki vokal *a*, a rjeđe i manje drugi vokali, pokušao je u opisu dugootočkih čakavskih govora odgovoriti B. Finka. On kaže: »Vokal je *a* artikulacijski najlabaviji (s najmanje napetom artikulacijom) . . . duljenje je *a* u stvari jačanje artikulacije. To ne narušava sustava, jer je primarno dugo *a* uvijek velarizirano . . . pa se opozicija i dalje drži . . . Tamo gdje je manja kvalitativna opozicija (tj. u drugih vokala), manja je i mogućnost i vjerojatnost duljenja. Na drugim se vokalima obično ne vrši, jer to ne dopušta njihova artikulacija, odnosno, kvalitativne su razlike među njima (tj. dugim i kratkim vokalima) manje pa se bolje čuva jedina sigurna opreka među njima, a to je kvantitet.« — Dugootočki čakavski govori, Zagreb 1958, str. 57, umnoženo.

govoru, a uvjetuju je stilistički razlozi. Značajno je ipak da se većinom veže uz određene položaje, pa se može pretpostaviti da je i ta pojava početak jednog novog procesa u žirjanskoj akcentuaciji, onog istog procesa koji je doživjela susačka, božavska, hvarska, podravska i neke druge akcentuacije¹⁶. Ako se sporadički mjesto historijski opravdanoga kratkosilaznog akcenta realizira uzlazni akcent dulji od kratkoga akuta, po trajanju jednak prosječnom trajanju akuta, onda na tome mjestu i bilježimo akut, jer doista ima sve značajke akuta. Tada se ta sporadička akcenatska pojava realizira na isti način kao u govoru otoka Suska u kojemu je redovita¹⁷.

45. Iz takva akcenatskoga stanja u žirjanskom govoru izlazi da stariji žirjanski troakcenatski sistem sa dva silazna akcenta, jednim kratkim i jednim dugim, i s jednim uzlaznim dugim akcentom teži da se orijentira simetrično, kao u štokavskoj akcentuaciji i pod njenim utjecajem. Pri tome kratki akut, koji se najprije počeo realizirati kao slobodna varijanta akuta, treba da u toj akcenatskoj simetriji preuzme funkciju ravnoteže, u ovom slučaju funkciju kratkoga uzlaznog akcenta. Akut i nadalje zadržava svoje staro mjesto i funkciju uzlaznoga dugog akcenta, ali kao što kratki akut dolazi na mjesto kratko-uzlaznog akcenta (´) i preuzima njegovu funkciju, tako i akut zauzima mjesto i funkciju dugouzlaznog akcenta (˘). Te promjene historijski uvjetovanih i sistemom utvrđenih akcenatskih odnosa još uvijek imaju pretežno stilističku vrijednost. Značajno je ipak da se akcenatska stilistička vrijednost u žirjanskom govoru prvenstveno postizava elementima jednog drugog akcenatskog, štokavskoga sistema, koji je veoma vitalan i prodoran. Stilistička je upotreba pojedinih kategorija prvi korak ka prihvaćanju tih kategorija. Na taj se način pokazuje da se sustavnost i nesustavnost stalno smjenjuju i dopunjavaju. To potvrđuje usporedba historijskog i današnjega stanja mnogih kategorija. U žirjanskoj je akcentuaciji odraz historijskog stanja arhaičan akcenatski sistem od tri akcenta sa historijski uvjetovanim prednaglasnim i zanaglasnim dužinama, a eventualno prihvaćanje jedne sustavno nove kategorije ogleda se u tendenciji usmjeravanja žirjanske akcentuacije u štokavskom pravcu.

Odnos žirjanske akcentuacije prema nekim drugim čakavskim akcentuacijama

46. Već površan pogled na akcentirane tekstove koji se objavljuju u ovoj radnji pokazuje da je u žirjanskom govoru čakavski akut znatno više zastupljen nego dugosilazni akcentat. Taj je odnos, izražen brojčano, 163 : 64 ili u

¹⁶ Ispor. što je rečeno u bilješci br. 14a i u literaturi na koju se tamo upućuje u vezi s tim znakom.

¹⁷ Ispor. već citirani rad *Govor otoka Suska*, a posebno str. 54. i 55. U načinu realizacije tog akcenta u susačkom govoru može biti manjih razlika. »To očitno ovisi o susjednim konsonantima i od same činjenice da je teško (a i netočno) odvajati sam kvalitet vokala od njegova akcenta. U slučaju *ā*, koje je postalo od *ǣ*, izgovor odgovara našem književnom *a*« (str. 54). »Međutim govoreći općelingvistički, a naročito uzimajući u obzir kako se praktički ostvaruje tako zvani poludugi akcentat u susačkom govoru (Λ), moramo kazati, da taj akcentat ima iste osnovne osobine kao i čakavski akut (˘)... Zbog svih tih razloga mi dugi uzlazni akcentat na vokalu *a*, koji je postao od *ǣ*, bilježimo sa ˘, kao i dugi uzlazni naglasak na vokalu *a*, koji je od starine bio dug. Tako ćemo jednako bilježiti *krāva*, *bāba* (od *krāva*, *bāba*) i *māli* (od *māli*). (str. 55).

postocima okruglo 61% : 39% u korist akuta, ne računajući ovamo kratki akut na mjestu kratkosilaznog i u funkciji kratkouzlaznog akcenta, odnosno samu realizaciju kratkouzlaznog akcenta štokavskoga tipa. Usporedimo li u nekim drugim čakavskim govorima, koji su opisani i u opisima kojih nalazimo akcentirane primjere govora, brojčane odnose pojave akuta, odnosno dugih uzlazno intoniranih akcenata, i pojave dugosilaznog akcenta, dobivamo ovakvu sliku¹⁸:

U hvarskom je govoru taj odnos 99 : 82 ili okruglo 55% : 45% ubrojniji među akute i tzv. poludugi akcenat (^) koji je u tom govoru uzlazne naravi, a i po trajanju približno odgovara trajanju akuta¹⁹.

U šoltanskom je govoru odnos 24 : 38 ili okruglo 39% : 61% ubrojniji među akute i tzv. kanovački akcenat (') koji je kao i akut dugouzlazni akcenat²⁰.

U susačkom je govoru²¹ odnos 344 : 80 ili okruglo 81% : 19%, u senjskom²² 217 : 143 ili okruglo 66% : 34% i u kastavskom 95 : 134 ili okruglo 41% : 59%.²³ Iako su ovi brojčani odnosi relativne vrijednosti, oni ipak nisu slučajni. Pojedini su pisci donosili akcentirane primjere govora upravo s namjerom da se dobije približna slika o akcentuaciji određenoga govora. U velikom broju čakavskih govora sjevernodalmatinskog otočja²⁴, na nekim kvarnerskim otocima²⁵ i mjestimično po Istri²⁶ akut je vrlo slabo zastupljen

¹⁸ Za usporedbu smo uzeli opise govora s akcentiranim tekstom iz literature koju smo prvu imali na dohvat. Pri određivanju brojčanog odnosa akuta i dugosilaznog akcenta uzeli smo u obzir sve akcentirane primjere govora u dijalektološkim radovima, a za senjski i kastavski govor uzeli smo iz duljeg dijalekatskog teksta po jedan akcentirani odlomak. Usporedbom su obuhvaćeni svi osnovni čakavski tipovi: hvarski i šoltanski kao predstavnici srednjodalmatinskog otočkog čakavskog tipa, neki otočki sjevernodalmatinski govori kao predstavnici prijelaznog čakavskog tipa, zatim senjski, kastavski i susački kao predstavnici primorsko-kvarnerskog i istarskog čakavskog tipa.

¹⁹ Mate Hraste, Čakavski dijalekat ostrva Hvara, JF XIV, Beograd 1935, 1—55. Akcenti su pobrojani u svih sedam akcentiranih primjera govora. Jedan je iz Dola (sa 15 uzlaznih prema 13 silaznih dugih akcenata), dva su iz Vrbanja (7:10 i 35:18), jedan iz Svirča (37:26), dva iz Staroga Grada (7:7 i 13:12) i jedan iz grada Hvara (12:9).

²⁰ Dr Mate Hraste, Osobine govora otoka Šolte, Čiova, Drvenika i susjedne obale, Rad JAZU 272, Zagreb 1948, 123—156. Akcenti su pobrojani u sva tri akcentirana govorna primjera. Jedan je iz Grohota (sa 5 uzlaznih prema 7 silaznih dugih akcenata), jedan iz Donjega Sela (8:21) i jedan iz Gornjega Sela (11:10).

²¹ J. Hamm — P. Guberina — M. Hraste, Govor otoka Suska, HDZ I, Zagreb 1956, 1—185. U radnji je objavljeno 6 akcentiranih tekstova (str. 143—146). U prvome je akut zabilježen 32 puta, a dugosilazni akcenat 14 puta. U drugima, redom, ti su odnosi ovakvi: 28:6, 24:7, 19:2, 104:19 i 137:32.

²² Pavao Tijan, Senjske štorije i čakule, Zbornik za narodni život i običaje 32, Zagreb 1940, 198—260. Uzet je u obzir jedini akcentirani odlomak u tekstu »Sejnska banja 1928«, str. 222—225.

²³ Ivo Jardas, Kastavština — Grada o narodnom životu i običajima u kastavskom govoru, Zbornik za narodni život i običaje 39, Zagreb 1957, 1—416, s priložima. Između 8 akcentiranih odlomaka uzet je u obzir jedan poduži (str. 14—15). Treba napomenuti da akcente nije zabilježio sam pisac slušajući govor na terenu, nego su prema njegovu čitanju gotova teksta akcente zabilježili dr S. Pavešić i dr Milan Moguš (ispor. 2. odjeljak na 6. str.).

²⁴ Ispor. već citirane radove A. Cronije, B. Finke i V. Jakić-Cestarić i druge.

²⁵ Ispor. uz citirane radove M. Kušara i M. Hraste o rapskoj akcentuaciji i ove radove: Mate Tentor, Der čakavische Dialekt der Stadt Cres (Cherso), Asl Ph XXX, 1909, 146—204; Ivan Milčetić, Čakavština kvarnerskih otoka, Rad JAZU 121, Zagreb 1895, 92—131;

ili uopće nije zastupljen. Ta usporedba svjedoči o dva smjera evolucije čakavskog akuta i uzlazno intoniranih akcenata uopće. U jednim govorima čakavski akut i druge uzlazne akcenatske modifikacije pokazuju čvrstu stabilnost, pa i razvijanje na račun silaznih akcenata, dok u drugim govorima odstupaju na račun silaznih akcenata pa čak teže i da nestanu kao intonacijsko razlikovno sredstvo. Žirjanski čakavski govor po frekvenciji akuta pripada prvoj grupi čakavskih govora. Ta je činjenica važna potvrda uvodne napomene da žirjansku akcentuaciju nije u većoj mjeri zahvatila organska čakavska akcenatska evolucija, pa je žirjanski govor uglavnom sačuvao akut gdje mu je po postanju mjesto, a osim toga razvio ga je i na nekim drugim mjestima, kao što je to slučaj i u susačkom govoru koji je još više izoliran od žirjanskoga. Tek je izuzetno i sporadički u žirjanskom govoru prvotni čakavski akut zamijenjen kojim drugim akcentom.

Mislimo da ovakvo statističko određivanje akcenatskih odnosa između pojedinih govora pruža vjerniju sliku o frekvenciji pojedinih akcenata nego uspoređivanje pojave tih akcenata u određenom fonetskom položaju, morfološkoj kategoriji ili sintaktičkoj konstrukciji, jer je sama frekvencija tih osobina veoma različita²⁷. Ova se druga usporedba nužno primjenjuje samo onda kad se teži da se odrede akcenatski odnosi između pojedinačnih govornih osobina u žirjanskom i kojem drugom govoru. Suprotstavlja se jedno drugome, pojedinačno pojedinačnome, i utvrđuje da li suprotstavljeno čini ili ne čini akcenatsku jednadžbu.

47. Kao i u većini čakavskih govora akcenti u žirjanskom govoru nisu u načelu vezeni uz određeni položaj u riječi, nego, teoretski, mogu stajati na svakom slogu. Neka ograničenja jedino postoje u vezi s pojavom kratkog akuta ili akuta kad oni zamjenjuju kratkosilazni ili kad su varijante štokavskih uzlaznih akcenata. Tada oni zauzimaju položaje tih štokavskih akcenata, a, kao što je rečeno, kratki akut ili akut mjesto kratkosilaznog akcenta obično se realiziraju na penultimi višesložnih riječi i u enklizi. Pri tom je značajno da je vokal pred takvim akcentima uvijek kratak, pa i u onim slučajevima kad je i po porijeklu i po realizaciji s kratkosilaznim akcentom na riječi inače dug. Imamo, dakle, ovakvo stanje: *ispovidàla* i *ispovidàla* ili *ispovidàla*. Prvo je u sistemu govora, a drugo je afektivna, stilistički uvjetovana pojava.

Ive Jelenović, Toponomastika sjeverozapadnog dijela otoka Krka, Filologija 2, Zagreb 1959, 13—29. Kraćih bilježaka o akcentuaciji kvarnerskih otoka ima i u nekim radovima koji se nisu direktno bavili opisom govora s toga terena. Ispor. npr. već citirani rad prof. Stj. Ivšića, Prilog za slavenski akcentat. Na str. 141. Stj. Ivšić kaže: »Ja za svoga kratkoga boravljenja u gradu Cresu nijesam mogao opaziti, da se u njegovu govoru nalazi akcentat ~, već sam mjesto nega opazao neki »poludugi« akcentat, koji dolazi često i mjesto akcenta i ''«. Slično je mišljenje o creskoj akcentuaciji iznio i A. Belić ocjenjujući citiranu Tentorovu radnju u krakovskoj reviji Rocznik Slawistyczny, tom II, str. 176.

²⁶ Ispor. već citirani rad J. Ribarića, Razmještaj južnoslovenskih dijalekata na poluotoku Istri.

²⁷ Kao što su se utvrđivali odnosi i frekvencija akuta i dugosilaznog akcenta, tako bi se mogli utvrditi slični odnosi i frekvencija i za druge akcente, za dužine i za kraćine. To međutim nije toliko nužno za karakterizaciju žirjanskoga govora i drugih čakavskih govora koliko je važan odnos akuta i dugosilaznog akcenta, pa te odnose i frekvenciju nismo utvrđivali.

Ako se realizira kratkouzlazni akcenat štokavskoga tipa (´), onda je njegovo mjesto uvijek na vokalu ispred mjesta bivšeg akcenta: *Pūnta Ārtiċa* pored *Pūnta Ārtiċa*, *Pūnta Zūbiċa* pored *Pūnta Zūbiċa*, *Zmōdrašņa strċna Kābla* pored *Zmōdrašņa strċna Kāblā je...*, *sa zmōrca se nalāzi jēna ūvala* pored *sa zmōrca se nalāzi jēnā ūvala, vrāċan se iz bōka* pored *iz bōkā se vrāċan, tū je dōbro kupāne* pored *dobrō je tū kupāne*, itd. Isto je ako se realizira dugouzlazni akcenat štokavskoga tipa (˘). I njegovo je mjesto uvijek na vokalu ispred mjesta bivšeg akcenta, i to na dugom vokalu: *bōk o Pūntę goromūša* pored *bōk o Pūntę goromūša je ...*, *sa zmōrca se nalāzi jēna ūvala Drāžēvica*, *pōċelo se škurāvāti* pored *pōċelo se škurāvāti*, itd. Iznijete primjere s akcentima ` i ˘ štokavskoga tipa ne treba shvatiti kao slobodnu, jednako moguću varijaciju kao i primjere sa starijim mjestom i kvalitetom akcenta. Oni u oba sluċaja samo potvrđuju da je u određenim prilikama odreċeni govornik upotrijebio štokavske akcente mjesto starijih. U mnogo više primjera isti je govornik izgovarao rijeċi sa starijim akcenantskim stanjem, a ako je i prenosio akcenat po novoštokavskom uzoru, to najċešće nisu bili uzlazni akcenti štokavskoga tipa (˘ i ˘), nego tipični žirjanski kratki akut i akut (˘ i ~): *s jūga Kābla, bĳja san u bōku, ōdma ūza nalāzi se Vēlika Lōjaċa, tū je jēna vōda, vęzċli smo ūdro i dōšli na Pūntu Kromiċa, mĳ je zovēmo Lantċrna jēr je na nōj sviċa, u brodiū smo ūdrili kraj Prašċiċo, pūnta Trāvĳāka, pūnta Grašĳāka* itd. Ova trojaka akcenatska mogućnost:

1. da se može realizirati staro mjesto i stari kvalitet akcenta,
2. da se mogu realizirati uzlazni akcenti štokavskoga tipa i po uzoru na štokavsku akcentuaciju,
3. da se na mjestu štokavskih uzlaznih akcenata mogu realizirati žirjanski kratki akut i akut svjedoċi o znatnom previranju žirjanske akcentuacije, ali je ipak starije akcenatsko stanje, sa starijim mjestom i kvalitetom akcenta, njena osnovna karakteristika. Primjeri obilježeni štokavskim akcentima nisu tako stabilni kao u štokavskom dijalektu. U najviše se sluċajeva stjeċe dojam kao da rijeċ ima dva akcenta. Ton se u početku penje kao pri izgovoru štokavskih akcenata, ali i idući slog još uvijek ima jak iktus kao da je i on akcentiran. To se osobito dobro zapaža u rijeċima s dužinom ispred starog mjesta akcenta. Dužina je izrazito uzlazne naravi, pa se može osamostaliti u obliku dugouzlaznog akcenta. Takve bi se akcenatske pojave najvjernije mogle prikazati bilježenjem dvostrukih akcenata, štokavskih uzlaznih na prvome i ċakavskih silaznih na drugome mjestu: *Pūnta Ārtiċa, Pūnta Zūbiċa, Lōjaċa, zovę se Pliċēvica, pōċelo se škurāvāti, sa dōne strānē* itd. Uspoređujući stanje s dvostrukim akcentima sa stanjem s prenesenim akcentima po štokavskom uzoru, mogli smo stvoriti i jedan odreċeni zakljuċak. Rijeċi s dvostrukim akcentom, štokavskim i ċakavskim, pa i rijeċi u kojih se donekle prenošenje izvršilo a rezultat su akcenti štokavskoga tipa ` i ˘, još uvijek oznaċavaju prijelaznu fazu u žirjanskoj akcentuaciji, od starije k novijoj; promjena mjesta akcenta još nije definitivna, nego se jednom podjela akcenatske siline više raspodjeljuje na drugi, a jednom na prvi akcentirani slog. Ako je prethodni slog posve privezao akcenat uza sebe, onda je taj akcenat po pravilu žirjanski kratki

akut ili akut; to je, dakle, jedna štokavska pojava s iskorištenjem žirjanskih čakavskih akcenatskih mogućnosti. Tako se u stvari tri paralelne akcenatske mogućnosti svode samo na dvije:

1. starije mjesto i stariji kvalitet akcenta,
2. novije mjesto i stariji kvalitet akcenta.

Treća je mogućnost (novije mjesto i noviji kvalitet akcenta) ograničena i tek je slobodna varijanta druge mogućnosti, ali u stvarnoj realizaciji od nje mnogo rjeđa.

48. Ovakav razvoj žirjanske akcentuacije gotovo isključuje mogućnost metatakse. Pojavu smo metatakse zabilježili samo u nekoliko primjera u sastavu većih izgovornih jedinica, većinom na tzv. mobilnim riječima (prijedlozima, priložima, uzvicima, na nekim zamjenicama i na nekim formama imperativa u funkciji interjekcije): *ònda sa zgõr bìrë se nalàzi bõk*, inače je *ònda (òndà)* i u enklizi: *òndà je...*, *zàtin nalàzi se Pòdvoda²⁸*, inače je *zàtin (zàtin — zàtin)*, *sà ćemo òdma na òve mājë škòļë*, inače je *òve (òvè)* i u enklizi: *òvè su...*, *tù je nìko kòpļe dà se nè bi razbija bruò*, inače je *nè bi (nè bì)* i u enklizi: *ne bì se...*, *dogovorìli smo se da ìdemo sùtra loviti kãñce àko bìde ùjutro lipo vrìme*, inače je *ùjutro* ili *ùjutro (ùjutro)*.

Usporedba ove doista rijetke, sasvim izuzetne pojave u žirjanskoj akcentuaciji sa stanjem u nekim drugim čakavskim govorima u kojima je metataksa zauzela velike razmjere²⁹ također svjedoči o dva različita smjera u razvoju tih akcentuacija. Žirjanska u osnovi ostaje arhaična, a promjena se mjesta akcenta vrši neposrednim poticajem izvana u nečakavskom duhu,

²⁸ Akcenat u toponimu *Pòdvoda* ne ide u ovu kategoriju jer je to zapravo akcenat sintagme *pòd vodu* koji se zadržao i pošto je ta sintagma prešla u toponomastičku sraslicu *Pòdvoda*.

²⁹ Ima čakavskih govora s djelomičnom pa i potpuno provedenom dezoksitonezom, i io tako da se kratkosilazni akcenat s kraja riječi prenosi na prethodne kratke slogove bez tzmjene, a na prethodne duge u obliku dugosilaznog akcenta. Prema podacima prof. Mate Hraste ta je osobina u znatnoj mjeri zastupljena u rapskoj akcentuaciji. Evo nekih primjera: glàva, tràva, rùka, svića, na grèdi, u tugi, u rùki, sùda (gen. sg.), sùdu (dat. sg.), kovàču (dat. sg.), bolesníka, klobùkom, dobítak, víno, mlíko, jáka, kríva, lùda, tùsta, žùta (str. 168) ili: čèla, gòra, igla, lòza, vòda, zèmlja, dàska, zòra, vèslo, sèlo, pèro, čèlo, čèpa (gen. sg.) itd. (str. 170). Prof. M. Hraste dalje kaže: »U tom pravcu počinje se razvijati akcentuacija i na ostalim otocima u okolici Raba do Ugljana. U mjestu Preku na Ugljanu danas čujemo npr. samo: zìma mj. zìmà. Vrlo je čest slučaj takvog prenošenja akcenta i u većim mjestima uz more od Raba do Rijeke npr. u Crikvenici i u Sušaku, a osobito u Vodicama u Istri« (str. 169).

O toj pojavi u vodičkom govoru u Istri kaže J. Ribarić (c. d. str. 86): »Mjesto staroga glavnoga tona u vodičkom je narječju povučeno:

a) u obliku brzoga akcenta (´) pred kratkim otvorenim slogovima na kraju riječi: žèna, čèlo, bòba . . .

b) u obliku silaznoga akcenta (˘):

α) pred kratkim otvorenim i zatvorenim slogovima na kraju riječi sa predidućom kvantitetskom dužinom: plàsta, hràsta, kràja . . .

β) kod mnogih unutarnjih kratko naglašenih slogova s predidućom kvantitetskom dužinom: pítati, písati, víkati . . . « Ovaj se citat iz Ribarićeve radnje donosi zbog toga što pokazuje da je u vodičkom govoru od svih do sada opisanih čakavskih govora najdosljednije izvršena čakavska metataksa.

dok se metataksa u nekim drugim čakavskim govorima može smatrati evolutivnim procesom, čakavskom organskom akcenatskom inovacijom, iako sâm poticaj i u tim govorima može biti nečakavski.

49. Dok je razvoj žirjanske akcentuacije gotovo isključio mogućnost metatakse, pogodovao je veoma živom i mnogostrukom razvoju metatonije. Metatonija je u žirjanskoj akcentuaciji izazvala mnoge unutarnje akcenatske promjene, tako da su one jedna od njenih značajnih odlika.

U metatoniju u širem smislu može se uvrstiti i već spomenuta sporadička zamjena kratkosilaznog akcenta na penultimi ili u enklizi akcentima ' ili ~ (ispor. bilješku br. 15). To je međutim izuzetna, nesistematska pojava. Ali žirjanska je akcentuacija stvorila i nekoliko kategorija metatonija koje, govoreći uopćeno, pokazuju izgrađene sisteme. U tom pogledu žirjansku akcentuaciju u prvome redu karakterizira česta metatonija kratkosilaznog akcenta (˘) u čakavski akut (˚) ili dugosilazni akcentat (ˆ) u zatvorenim slogovima. Metatonija je takva tipa karakteristična i za većinu čakavskih govora, samo je njen rezultat u raznim govorima različit. S obzirom na njenu raširenost i različite rezultate čakavskom se metatonijom na ovaj ili onaj način pozabavio svaki istraživač čakavskih govora. Metatonija je poslužila prof. A. Beliću kao jedna od najznačajnijih akcenatskih osobina za grupiranje čakavskih govora. Zato ćemo u prikazu metatonije u žirjanskoj akcentuaciji u prvom redu polaziti od Belićevih stavova i usporedbom akcentiranih primjera pokazati u kolikoj mjeri žirjanska akcentuacija pripada određenu Belićevu tipu i koliko od njega odstupa.

U svojoj radnji O čakavskoj osnovnoj akcentuaciji³⁰ prof. A. Belić kaže: »Ceo nas materijal, koji smo pregledali, upućuje da utvrdimo glavne crte jedne akcenatske sisteme, koja je zajednička i dalmatinskom čakavskom govoru i posavskom štokavskom govoru, a u kojoj se javlja — mesto severnočakavskog akuta, koji se dobiva od kratkog akcenta pred sonantima u zatvorenom slogu — dugi silazni akcentat. Ta je akcenatska sistema u ovom:

1) Dugi akcenti čakavski ˘ i ' (' = ~ n. p.) ne menjaju se kad se nahode u starim položajima (krāv, vodé)...

2) Kada se stari akcentat dulji pred sonantima, tada se dobiva ˆ (stārac; stārca), a ne akut kao u severno čakavskim govorima« (str. 24).

Prema toj Belićevoj podjeli žirjanska bi akcentuacija u načelu pripadala sjevernočakavskom akcenatskom tipu, jer kad se kratki akcentat produži po položaju, tj. ispred sonanata l, ʃ, m, n, ņ, r, v, j, rezultat je žirjanski čakavski akut (˘), eventualno kratki akut (˚), a ne dugosilazni akcentat (ˆ) kao u južnočakavskom akcenatskom tipu, npr. hvarskom. To jednako vrijedi za krajnji slog riječi (ili oblika) i za središnji i početni slog u riječi zatvorene sonantima: *kabāl* : *kablā* je ili *kābla* (*kāblā*), *škōl* : *škōlā* je ili *škōlja* (*škōlā*), *dīm* : *dīma* je, *jedān* : *jednā* je ili *jēdna* (*jēdnā*), *kōñ* : *koñā* je ili *kōna* (*kōnā*), *toṽar* : *toṽara* ili *iṽara* (*iṽara*), *ʃubāv* : *ʃubāvi*, *krāj* : *krāja*, *kūlfā* (gen. sg.) : *kūlaf*, *pōʃski* : *pōʃe*, *dīmʃak* : *dīmiti*, *merikānski* : *Merikānac*, *bāñski* : *Bāñ* — *Bāña* (selo na otoku Pašmanu), *sa zmōrca* : *zmōrac*, *divōjka* : *divōjak* (gen. pl.).

³⁰ Glas Srpske akademije CLXVII — 2, Beograd 1935, 1—39.

Evo još neki primjeri: *maštěl* : *maštěla*, *stārca* : *stārac*, *lantērna* : *lantēran* (gen. pl.), *Žirje* : *Žiraj* (gen. pl.), *sāpa* < *salpa* (riba), *Tratinski rāt* : *tratīna*, *ispo Merin* : *Merīne*, *guštērna* : *Izna guštēran* (toponim), *tānko je* : *tānak je*, *Smrikōvca* (gen. sg.) : *Smrikōvac* (brdo), *Zvizdūl* (gen. pl.) : *Zvizdūle* (toponim), *srđěl* (gen. pl.) : *srđěla*, *špōrka* : *špōrak* itd. Redovito je čakavski akut, a ne dugosilazni akcenat, i u drugim slučajevima ispred sonanata u zatvorenom slogu: *pūnta*, *Balūn* (školj), *Kūrba* (otok), *Gārmica*, *Poklāndica* (toponimi), *lokārda*, *pīrka*, *pamedūr*, *humār* < *fumār*, *fajarīnka*, *lancūn*, *šudār*, *arelōj*, *rukāv*, *pāl*, *bujōl*, *kajm*, *tavajōl* itd. Takvo je stanje u samostalnim, izdvojenim riječima. Kad se međutim takve riječi nađu na kraju rečenice ili dijela rečenice s padajućom intonacijom, onda se mjesto akuta na kraju riječi može realizirati dugosilazni akcenat. Imamo ovakve akcenatske pozicije: *zovē se šudār* : *šudār se zovē*.

Rečeno je da se metatonija $\circ > \sim$ ispred sonanata redovito vrši. Ponekad se i od toga odstupa, najčešće u riječima stranoga porijekla u kojima se može zadržati kvalitet akcenta koji je najbliži izvornome, npr.: *kacjōl* (govori se i *kacjō*), gen. sg. *kacjōla*, *maištrāl* (*maištrā*) — *maištrāla*, *škāmlica*, *mīndula*, *bruzīn* — *bruzīna*, *belandēr* — *belandēra*, itd.

Metatonija akcenta $\circ \sim$ u $\circ$ mnogo je rjeđa, jer ne obuhvaća određene fonetske kategorije kao što je to slučaj s metatonijom $\circ \sim$ i $\circ \sim$. Ona se ograničila na nekoliko leksema. Zabilježili smo *čičāk* (gen. sg. *čička*), *tāc* (pored *otāc*). U kosim padežima riječ *otac* ima uvijek na početku glas *o* i, po pravilu, oksitonički akcenat u otvorenom krajnjem slogu samo u enklizi (*ocā je vīdija*), a inače kratki akut na prvom slogu (*vīdija je ōca*).

Ako bi se s druge strane, prema Beliću (str. 15. i 25), pridjevi određenog oblika kao *māli*, *stāri* uzimali za južnočakavske osobine, onda bi po toj akcenatskoj osobini žirjanski govor pripadao južnočakavskoj grupi govora. Međutim je već prof. Stj. Ivšić upozorio da je takvo akcenatsko stanje i u nekim sjevernočakavskim govorima³¹, npr. na otoku Vrgadi³² i u govoru grada Senja³³, koji se nikako ne mogu isključiti iz grupe sjevernočakavskih govora. Danas znamo da je tako i u govoru otoka Suska³⁴ koji također pripada

³¹ Iz naše akcentuacije i dijalekatske problematike, Zbornik radova Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, knjiga 1, Zagreb 1951, str. 359—378. On kaže: »Akcenat kao *māli*, *prāvi*, *vāni*, *stāri* običan je . . . i u sjevernočakavskim govorima« (str. 367).

³² Dr Blaž Jurišić, Govor otoka Vrgade, Nastavni vjesnik 45, Zagreb 1936—37, str. 91. Prof. B. Jurišić nije u svome radu posebno obrađivao i akcenat, nego se takvi akcenti vide u primjerima koje donosi za potvrdu nekih fonetskih osobina. To su primjeri: *māli*, *prāvi*. Više smo primjera s otoka Vrgade mogli zabilježiti iz rukopisne radnje dra Blaža Jurišića »O akcenatskom sistemu u govoru otoka Vrgade« koju nam je autor spremno dao na uvid. Između velikoga broja donosimo ove: *žūtī*, *gōrnji*, *lōngī*, *jāki*, *līpi*, *kōzji*, *cēli*, *dōnji*, *lūdi*, *gūsti*, *ljūtī*, *sūri*, *sīnji*, *škūri*, *mlādi*, *pūri*, *rāni*, *stāri*.

³³ Pavao Tijan, Senjske štorije i čakule, Zbornik za narodni život i običaje 32, sv. 2, Zagreb 1939. U jedinom akcentiranom odlomku »Senjska banja 1928« (str. 222) nalazimo ove primjere: *māla* (iz Māle plāce), *naprāvni* (po būnjevacu *naprāvno*), *cēli* (orbaj, cēli dān), *līvi* i *dēsni* (pljēskadu palamade līvo — dēsno), *prāvi* (nikad ne bi dōšla u prāvu ūru), *strājnski* (pa čedu strājnski dōc).

³⁴ J. Hamm — P. Guberina — M. Hraste, Govor otoka Suska, HDZ I, Zagreb 1956, str. 90. Između mnogo primjera donosimo samo neke: *stāri*, *mlādi*, *slātki*, *zelēni*.

grupi sjevernočakavskih govora, a tako je i u govoru Novigrada kod Zadra³⁵, pa ta akcenatska osobina ne može biti odlučujući kriterij za određivanje razlika između sjevernočakavskih i južnočakavskih govora, jer se javlja i u jednim i u drugim.

Na Žirju smo zabilježili mnoge primjere s akutom na osnovnom slogu: *māli*, *stāri*, *mlādi*, *gōrni*, *špōrki*, *lāhski*, *žinski*, *lūti*, *rāvni*, *svēti*, *jāki*, *vīški* (: *Vis*), *tānki* itd. U nekima bi se od ovih primjera akut mogao tumačiti položajem ispred sonanata u zatvorenom slogu (npr. *tānki*), ali drugi su (npr. *mlādi*) organska žirjanska metatonija i povezuju žirjanski govor s južnočakavskim i s nekim sjevernočakavskim govorima.

50. Upozorili smo na neke odnose žirjanske akcentuacije prema nekim drugim čakavskim akcentuacijama. Može se zaključiti da je još uvijek primarni zadatak utvrđivati činjenično akcenatsko stanje u pojedinim čakavskim govorima. Tek pošto se dobije cjelovita slika o čakavskoj akcentuaciji moći će se pouzdano grupirati ti govori prema pojedinim akcenatskim osobinama. Za sada se može samo reći da se u nekim akcenatskim osobinama slažu svi čakavski govori, a da se u drugima jedni razlikuju od drugih. Nekad izoglose tih osobina stvarno geografski dijele čakavske govore na posebne akcenatske tipove, nekad mogu pripadati svim govorima jednoga tipa i samo nekim govorima drugoga tipa, nekad samo nekim govorima jednoga i drugoga tipa i, napokon, mogu biti ograničene samo na neke govore ili samo na jedan jedini govor. Dosadašnja istraživanja čakavskih govora pokazuju da su u njima najčešće kombinirane sve mogućnosti: od općih zajedničkih crta, po kojima se neki govor određuje kao čakavski, do posebnih, karakterističnih isključivo za određeni govor. Zato je potrebno sustavno proučavati akcentuaciju svakoga govora posebno. Njen će sustav pružiti podatke o svim mogućnostima zastupljenima u pojedinom govoru. Već i dosadašnje izlaganje o žirjanskoj akcentuaciji i njena usporedba s nekim drugim čakavskim akcentuacijama pokazuje da u njoj ima općih i posebnih čakavskih akcenatskih crta, zatim takvih akcenatskih osobina koje je donekle izdvajaju iz čakavske akcentuacije i čine je specifično žirjanskom.

Stanje akcenata i kvantiteta u žirjanskom govoru

51. Arhaičnost se žirjanske akcentuacije ogleda u čuvanju starog mjesta akcenta i u čuvanju sistema od tri starija čakavska akcenta (‘ ‘ ~) i nenaglašenih dužina. Jedino u pravilu nema oksitoneze, pa je najčešće mjesto kratkosilaznog akcenta na kraju riječi na prethodnom slogu kratki akut ili akut.

a) primjeri s akcentom ‘ ‘ : *tāca*, *kūca*, *nedīja*, *leṭti*, *kopāti*, *pitāti*, *nēbo*, *pōje*, *vōdu* (akuz. sg.);

³⁵ Božidar Finka, Obalna toponomastika u sjevernoj zadarskoj regiji, Radovi Instituta JAZU u Zadru VI—VII, Zagreb 1960, str. 427—453. Ispor. primjere: *stāri* (tō su stāri prōzvāli Nazrēt) (str. 439), *dōnji* (Dōnja vozarīca), *plītki* (plītko pa vapōr uzjāši kī na sedlō) (str. 441), *dōnji* i *gōrnji* (Ljupčica dōnja i Ljupčica gōrnja) (str. 443), *māli* (Māla Prosenīca) (str. 444) itd.

b) primjeri s akcentom $\circ$: *grāđ, sūd* (posuda), *glāvu* (akuz. sg.), *mēso, šitvo, lantīna*;

c) primjeri s akcentom $\sim$: *šūša, lišće, krāj, sūd* (iudicium), *mlādi, devēti, vodē* (gen. sg.), *vodūn* (instr. sg.), *zovēš*;

d) primjeri s nenaglašenim dužinama:

1. ispred akcenta: *trāvà je usàhla, pītàti, dōjdi ka mòrēš, Gōspè te smēla, Mātè ga je vīdija*,

2. iza akcenta: *mlādōst, stārōst, Pūnta Živāj*.

Tim se akcenatskim primjerima samo htjelo uputiti na osnovni tip žirjanske čakavske akcentuacije. U predašnjem su poglavlju izložene u općim crtama sve moguće varijante i odstupanja od tog osnovnog tipa. Sada će se razložiti neke pojedinosti ponašanja akcenata i dužine u pojedinim gramatičkim kategorijama.

Akcentat u imenica srednjega roda

52. Najčešće je pomicanje akcenta po štokavskom uzoru s krajnjih kratko akcentiranih slogova. Na taj se način izbjegava oksitoneza: *nàše selò je mājlo* : *mājlo je nàše sèlo*. To ipak ne znači da je to jedina moguća realizacija akcenta u primjerima tipa *selo*. Iako rjeđe, mjesto *sèlo* može se kao uvjetna varijanta realizirati i *sělo*. To je već afektivna realizacija koja odstupa od sistema *selò* — *sělo (sèlò)*. Kao takva samo je u stilističkoj opoziciji prema ostalim akcenatskim realizacijama.

Akcentatsko stanje u pojedinim oblicima imenica sr. roda v. u t. 68—73.

Akcentat u imenica ženskoga roda

53. Slično je akcentatsko stanje i u imenica ž. roda s oksitonezom: *ženà, nogà, vodà, kozà, lipotà*. Zabilježili smo ovakve primjere: *ženà mi je rēkla* : *rēkla mi je ženà, nogà me boli* : *bolì me nògà, vodà je špōrka* : *špōrka je vōda, kozà je krepàla* : *krepàla je kòza, lipòta — slipòta* : *lipòtà je slipòta*. Realizacija akcenta $\sim$ mjesto ' u svim tim primjerima veoma je sporadička. U brojnim potvrdama tih imenica samo smo dva puta zabilježili *vōda* mjesto *vòda*, jedan put *ženà* mjesto *žèna* i jedan put *nōga* mjesto *nòga*. U trosložnim imenicama oksitoničkoga tipa kao *lipòta* nismo ni jednom zabilježili akcentat $\sim$ mjesto ', dakle pored *lipotà je...* bilježili smo samo *lipòta*, što se koji put dalo svesti jedino na (štokavsko) *lipòta*, odnosno na prijelazni stadij s dva akcenta *lipòtà*. U imenica ž. roda oksitoničkoga tipa s prednaglasnom dužinom kao *rūkà, dūšà, trāvà* i u imenica sr. roda kao *žālò, stālò* pomicanje je akcenta po štokavskom uzoru redovito u obliku akcenta $\sim$ (sporadički', a to je upravo ' '), a ne u obliku akcenta ' (ili '): *bolì me rúka (rúka me = rúkà)*, odnosno *rúkà me bolì*, ali i *rúka (rúka = rúkà) me bolì*. To očito pokazuje da se opozicija kratkog i dugog prednaglasnog sloga dobro drži (*nōgà* : *rúkà*), a ako dolazi do približavanja ili do neutraliziranja tih kvantitativnih opozicija, ono se redovito vrši duljenjem kratkih (*nōga*), a ne pokraćivanjem

dugih slogova. Kao što može biti *nōga* ili *nōga* mjesto *nogà* (što osim prenošenja akcenta na prethodni slog znači veće ili manje produljivanje toga sloga), tako se sporadički javlja duljenje toga sloga i kad se akcenat (u proklizi) zadrži na kraju. To je još jedna varijanta u akcenatskoj realizaciji i još jedan dokaz o previranju u žirjanskoj akcentuaciji. Dakle od primarnog oksitoničkoga tipa kao *selð*, *ženà* razvile su se sporadičke varijante *sèlo* (*sèlo* — *sèlð*), *sèlo* i *sèlð* je..., upravo *sèlð* je...; *žena* (*žèna* — *ženà*), *žèna* i *ženà* je..., upravo *žèna* je..., gdje znak dužine i kraćine (≡) označava poludužinu. Obrnuto, u oksitoničkim primjerima s prednaglasnom dužinom kao *rūkà* dužina se može u većoj ili u manjoj mjeri pokratiti, odnosno kvantitativno izjednačiti s produljenim prednaglasnim kvantitetom prvotno kratkoga sloga (*nōgà* je...). Dakle može biti *rūkà* je..., ali je takvo pokraćivanje prednaglasne dužine karakterističnije u riječima s tri i više slogova: *piřàti*, *lubi*, *nadimàti se*. To je i opet dokaz akcenatsko-kvantitativnog previranja, odnosno sukobljavanja autohtone žirjanske akcenatsko-kvantitativne evolucije i revolucionarnog neorganskoga prodiranja štokavskih akcenatsko-kvantitativnih osobina. Autohtonom se žirjanskom čakavskom evolutivnom osobinom može smatrati stanje sa starim mjestom akcenta i djelomičnom ili potpunom neutralizacijom prednaglasnih dužina i kraćina, kao što je to i u nekim drugim čakavskim govorima (npr. rapskom), a neorganskom se akcenatsko-kvantitativnom inovacijom može smatrati stanje s prenesenim akcentima (*nōga* : *rūkà*) s jakom tendencijom da se održi sigurna kvantitativna razlika između dugi i kratkih, naglašanih i nenaglašanih vokala. Iako taj dodir akcentuacija dovodi do izvjesnih akcenatskih kompromisa, on istovremeno usmjerava žirjansku akcentuaciju u pravcu akcenatsko-kvantitativnih inovacija, koje je odvode od evolucije u čakavskom smislu.

Akcenatsko stanje u pojedinim oblicima imenica ž. roda v. u t. 74—82.

Akcenat u imenica muškoga roda

54. Dok je oksitoneza u imenica tipa *selð*, *nogà*, *stàlð*, *rūkà*, pa u nekih imenica i nepromjenljivih riječi ipak još uvijek moguća, a u svezama s enklizom redovita (*selð* je *màlo*), u oblicima imenica m. roda tipa *težāk*, *gospodār* u pravilu redovito dolazi do dezoksitoneze, npr.: gen, sg. *težāka*, *gospodāra*; nom. pl. *težāci*, *gospodāri*.

Običnije je *težācima* nego *težācima*, od čega se prvo može realizirati i *težācima*. Odnos kvantiteta i akcenta i prednaglasne dužine u tim primjerima isti je kao i u opisanom odnosu *rūkà* : *rūkà* je... Na isti način i u istoj mjeri dolazi do dezoksitoneze u oblicima imenica m. roda tipa *pōp*, *bōk*, samo je u tim primjerima preneseni akcenat u načelu žirjanski kratki akut, a ne akut, npr.: gen. sg. *pōpa*, *bōka*, nom. pl. *pōpi*, *bōci* : *pōj* u *pōpa*, *bija san ko bōka*, *popi su dōšli* i *pōpi su dōšli*. Zabilježili smo samo *popima*, *bocima*, a ne *pōpima*, *bōcima*. Što se tiče primjera sa zadržavanjem oksitoneze (u enklizi) valja reći da postoji tendencija stanovitog produljivanja prednaglasnog prvotno kratkog sloga (*pōpa*, *bōka*) ispred oksitoničkog kratkosilaznog akcenta, kao što je to slučaj i u imenica tipa *sèlð* i *nōgà*. Zbog toga se u oblicima tipa *popa* (gen. sg.) s prenesenim akcentom može kadšto mjesto kratkog akuta reali-

zirati akut, npr.: gen. sg. *kābla* : nom, sg. *kabāl*, *ōgna* : *ogāñ*. Odnos kvantiteta akcenata i dužina u oblicima imenica tipa *pōp* i *težāk* s prenesenim akcentima opet je isti kao i u imenica tipa *sēlò*, *stālò* i *nōgà*, *rīkà*. Kvantitativna promjena akcenta ide od ' prema ~ a ne obrnuto (*pōpa* > *pōpa*, a ne *težāka* > *težāka*). Ako dolazi do promjene kvantiteta kad se ti isti oblici izgovore s oksitonezom (u enklizi), prvotna se kraćina može nešto produljiti i prvotna dužina nešto pokratiti, pa se kadikad mogu neutralizirati i realizirati poludužinom: *bōkà* i *težākà*.

Akcentensko stanje u pojedinim oblicima imenica m. roda v. u t. 66—73.

Akcentat u zamjenica, pridjeva i brojeva

55. Akcentat tih vrsta riječi u skladu je s općim akcentensko-kvantitativnim stanjem i odnosima žirjanske akcentuacije, o čemu se već govorilo (ispor. npr. t. 49. i 51). Specifične realizacije akcenata tih riječi, uvjetovane većinom fonetsko-morfološkim razlozima, donose se u obradi morfologije (v. t. 83—90, 91—93, 93—96).

Akcentat u glagola

56. Ponašanje akcenta i dužine u glagola u vezi s prvotnom oksitonezom jednako je kao i u drugih vrsta riječi. Tako je npr. u 2. licu imperativa: *donēsī ga* — *donēsī* — *donēsī* — (*donēsī*), *vazmī ga* — *vāzmi* — *vāzmi* — (*vāzmi*), *spēcī ga* — *spēcī* — *spēcī* — (*spēcī*), *rečī mu* — *rēcī* — *rēcī* — (*rēcī*), *glōjī je* — *glōjī* — *glōjī* — (*glōjī*), *gonī ga* — *gōni* — *gōni* — (*gōni*), *zovī ga* — *zōvi* — *zōvi* — (*zōvi*); *pišī mu* — *pīši* — *pīši* — (*pīši*), *vičī mu* — *vīči* — *vīči* — (*vīči*), *tičī ga* — *tīči* — *tīči* — (*tīči*), *zājdi ga* — *zājdi* — *zājdi* — (*zājdi*), *dājī mu* — *dāji* — *dāji* — (*dāji*), *vēžī ga* — *vēži* — *vēži* — (*vēži*).

Čestota se pojedinih akcentenskih realizacija u navedenim primjerima 2. lica imperativa u sg. pretežno realizira redom koji je ovdje prikazan (najvjerojatniji su likovi s najstarijim akcentenskim stanjem: *zovī ga*, *vēžī ga*, ali su dosta česte i ostale realizacije, osobito druga: *zōvi*, *vēži*, pa onda treća: *zōvi*, *vēži*, a najmanje su vjerojatni sa štokavskom akcentenskom kombinacijom: *zōvi*, *vēži*, dok je prava štokavska kombinacija: *zōvi*, *vēži* prava rijetkost). U 1. i 2. licu imperativa u pluralu gotovo se isključivo nalaze likovi s najstarijim akcentenskim stanjem: *zovīmo*, *vēžīmo* i *zovīte*, *vēžīte*. Druge su varijante sporadičke, a ako se javljaju, običnija je treća: *zōvīmo*, *vēžīmo* i *zōvīte*, *vēžīte* nego druga kombinacija: *zōvīmo*, *vēžīmo* i *zōvīte*, *vēžīte*. Za četvrtu nismo zabilježili primjera.

Što je još potrebno reći o akcentu u glagola donosi se u morfološkoj obradi (v. t. 97—111).

Akcentat u nepromjenjivih riječi

57. Iste se akcentenske realizacije zapažaju i u nepromjenjivih riječi: *sadà je* — *sàda* — *sādà* — (*sādà*), *ondà je* — *ònda* — *òndà* — (*òndà*), *kadà je* — *kàda* — *kādà* — (*kādà*), *kakò si* — *kàko* — *kākò* — (*kākò*).

58. U žirjanskom se govoru u principu dobro čuva starije akcenatsko stanje u zatvorenom kratkom slogu na kraju riječi ako slog nije zatvoren sonornim suglasnikom. To osobito dobro ilustriraju ovi primjeri: *otàc, otðk, četvrtàk, pětàk, písàk, agùšt, brudèt, bùšt, poklòp, slíz, obràz, pajèt, furèšt, bruškèt, mùžàk, vrànàk, kapòt, kombinèt, koromàč, kùčàk, šudarić, rupčìc, medìc, novcàst, krcàst, Božìc, Lapàt, furìc, Kalabìs, fùràt, fājàc, Alìc, pijàt. gajìc, Arìc, portìc*. Stariji se kvalitet akcenta čuva i na početku i u sredini riječi u zatvorenu slogu ako slog nije zatvoren sonornim suglasnikom: *màslina, nìšta, Mùškić, Raparàšnàk, Nòzdre, Rovìšca, lègli smo, dðšli smo, perìska, šìknica, prosèsti se, nevìsta, màška, manìštra, làstra, smrìška, fèšta, gñojìšce, jùsto, grìbja, lìgna, lasàtka, làstik, làstavica, pòkle, krèsti, ponìštra, Pòdvoda, jùšni, bàc(v)a, lòk(v)a, lòk(v)ica*.

U jednim od primjera s akcentom `` u zatvorenom krajnjem slogu isti akcent na istome mjestu ostaje i u ostalim oblicima, npr. gen. sg. *otòka, agùsta, Božìca, šudarića, furìca, Kalabìsa*, Drugi su primjeri, zbog nepostojanog *a*, oksitonički, odnosno s novijom dezoksitonezom: gen. sg. *ocà je* — *òca, četvrtkà je* — *četvòrka* (dan u tjednu), *pètka je* — *pětka* (dan u tjednu), *fājca san vidija* — *fājca*.

59. Rijetka je pojava u žirjanskom govoru da je u krajnjem zatvorenom slogu s nepostojanim *a* mjesto akcenta `` akcentat ^ . Zabilježili smo samo nekoliko primjera kao (*o*) *tàc* (pored *otàc*) i *čìčàk* (gen. sg. *čìška*). Sami ti primjeri još ne daju odgovor da li je u žirjanskom govoru duljenje akcenta `` u ^ u zatvorenom slogu starija pojava koja izmiče ili novija koja se tek javlja. Zato tu pojavu treba osvijetliti jednom drugom kategorijom primjera tipičnom za žirjanski govor. Dobro je, između ostalih, ilustriraju osobito imenice m. roda sa završetkom na zvučni suglasnik tipa *narod*. Kao i u drugim čakavskim govorima tako se i u žirjanskom govoru dobro čuva opreka između zvučnosti i bezzvučnosti suglasnika. Kako je zvučnost suglasnika najviše izložena slabljenju na kraju riječi, žirjanski je govor stvorio mogućnost da se ta zvučnost očuva, odnosno da se izbjegne slabljenje ili gubitak zvučnosti. Tako npr. mjesto izgovora *nāròd* (s većim ili manjim obezvučenjem krajnjega *d*) u Žirju se govori *nāròdà* ili *nārò*. Prva varijanta postavlja krajnji zvučni suglasnik u intervokalni položaj i time osigurava da se izgovori punom zvučnošću. Druga varijanta eliminira krajnji zvučni suglasnik i time onemogućava njegovo obezvučenje. Ovdje je za nas važna ova druga varijanta. Mjesto akcenta `` koji je u varijanti *nāròdà* i u svim drugim oblicima te riječi (npr. gen. sg. *nāròda*, dat. sg. *nāròdu* itd.) u drugoj je varijanti akcentat ^ . Budući da ova druga varijanta završava s otvorenim slogom, nema formalnog razloga za duljenje prvotno kratkog vokala. Kako je taj vokal ipak dug, moglo bi se zaključiti da je duljenje nastalo u vrijeme prije gubitka krajnjeg zvučnog suglasnika. Ako se prihvati ta pretpostavka, izlazi da se i u žirjanskom govoru vršilo duljenje u zatvorenom slogu, barem na kraju, iako se ne može reći da li je ta pojava bila sistematska. Takvi su i primjeri: *obè* i *obèdà*, *ràzrè* i *ràz-rèdà* i drugi.

60. Ako je naglasak u krajnjem zatvorenom slogu sekundaran (a da je sekundaran vidi se iz ostalih oblika istih riječi s prvotnom oksitonezom), onda je na takvim završecima metatonijski čakavski akut. To vrijedi i za postojani vokal *a*, na primjer: *školić*, *bočić*, *trećak*, pen. sg. *trećaka* (mjesečeva mijena), *četvrtik*, gen. sg. *četvrtika* (mjesečeva mijena), *Lišnjač*, *Zemljač*, *Požar*, *Prašćić*, *Zubić*, *Grašnjač*, *Goromuš*, *težak*, *kováč*, *kjuč*, *ščap*, *junak*, *vozač*, *magriž*, *ložač*. Isti je akcenat i u gen. pl. tih imenica, ako se ne realizira inače običan nastavak *-ov* gdje je akut uvjetovan fonetski³⁶ (ispred *v* koje je sonorni glas): *Ispo pisik* (toponim). Dugo se *i* u obliku *pisik* (gen. pl.) pokratilo po pravilu, jer se ispred akuta dužina redovito pokraćuje, kao što je u gen. sg. *rukę* ili u instr. sg. *rukim* prema nom. sg. *rukà*... Ako se u tim pozicijama zadrži dužina, onda se obično realizira dugosilazni akcenat (˘), a ne akut (˘), npr. gen. sg. *rukę*, instr. sg. *rukim*. Ispor. slično stanje na Hvaru³⁷. Prof. M. Hraste zabilježio je u mjestu Hvaru ove primjere: *glōvā* — *glōvē*, *brōdā* — *brōdē*, *Kōtā* — *Kōtē*, *Mōndā* — *Mōndē*, a u Vrisniku *Mōndā* — *Mōndé*, *Kōtā* — *Koté*, *glōvā* — *glōvé*, *dīvñā* — *dīvñé*, *kūmā* — *kumé*, *sridā* — *sridé*, *dūšā* — *dušé*, *zīmā* — *zímé*, *pētā* — *peté*. Skraćivanje osnovnog vokala ispred akuta u gen. sg. zabilježio je prof. M. Hraste i u Grablju, Pitvama i Zastraišću. Isto je i u instr. sg. (c. d. str. 28). Pored tipičnog akcenta kao *bradón*, *rukón* (bez dužine ispred akcenta ˘) u Vrbanju, Svirčima, Sv. Nedjelji i Vrisniku zabilježio je samo *dūšōn*, *grēdōn*, itd., tj. s dugim osnovnim slogom, ali s dugosilaznim akcentom poslije dužine.

61. U primjerima kao *težak*, *kováč* na dugi je prethodni slog prešao akcenat s nekadašnjeg idućeg kratkog sloga. Krajnji se akcentirani slog u nom. sg. izgubio (taj je slog u najstarijoj fazi našega jezika činio krajnji poluglas). Prema tome pomicanje se izvršilo samo za jednu moru. Mjesto prvotnoga *težāk dobiveno je *težak*, a to se dade svesti na *težāk*. Ostali oblici tih riječi, u kojima su se sačuvali stari završeci neizmijenjeni, ostali su oksitonički. Tek se u novije vrijeme razvilo *težāka*, *školića*, *Požāra* itd. Tako se razumije žirjanska, i inače poznata, akcenatska opozicija riječi *sūd* < *sūdē*, gen. sg. *sūdā* — *sūda* (iudicium) i *sūd* < *sūdē*, gen. sg. *sūda* (posuda).

62. Akut se ponekad realizira mjesto silaznog akcenta kad dvije riječi, najčešće jednosložne, od kojih prva ima silazni akcenat, dolaze jedna za drugom pa se obje izgovore kao jedna akcenatska jedinica ili čak stopljene kao jedna riječ: *tri dvi* < *tri i dvi*, *ovi čovik ni Žira* < *ovi čovik ni iz Žira*. Iako su takve realizacije vezane uz afektivni govor, pa su kao takve stilistički obojene, one ipak ne odudaraju od opće slike o žirjanskoj akcentuaciji. U tim su primjerima vezivne riječi (u ovom slučaju *i* i *iz*) relativno istaknute. Zato spomenute primjere s akutom treba shvatiti kao da je prvotno akcenat bio na drugoj riječi, a na prethodnoj dužina, pa se po pravilu pomakao za jednu moru naprijed: *tri i dvi* > *tri dvi*.

³⁶ O toj uvjetovanosti akuta (˘) u žirjanskom govoru opširnije se govori u t. 49.

³⁷ M Hraste, Čakavski dijalekat ostrva Hvara, str. 15.

Prokliza

63. Pojam proklize dovoljno je ustaljen u našoj lingvističkoj literaturi; podrazumijeva skakanje akcenata " na proklitiku s prvotno kratkih ili cirkumfleksnih vokala. U Žirju se prokliza ne provodi redovito, iako smo zabilježili znatan broj primjera s tom pojavom. Primjeri pokazuju da se prokliza sigurno provodi samo u petrefaktima, tj. u stalnim, stajaćim svezama, a u drugima se ne mora ostvariti. Tipične su takve sveze s redovitim proklizom ove: *pò poļu, pò vodu, pò more, nà poše, nà more, nà vodu; nà rǔku, nà glǎvu, nà rǔvu, nà vr(h), ũ grǎ(d), nà brǒ(d); kò mene, ò mene, ò tebe, zà sebe, nà samo, i pò, ò glǎda, pò sto (dǔnari), zà vrǎga, nè zna, nà vrǐme* (u Žirju je *vrǐme*, a ne *vrǐme*); *ũ slǎst, iza zǐda, òd ǐda* itd. U drukčijim svezama akcenat može ostati na osnovnoj riječi, na primjer: *gǔrla za vòdu, od mǒra se slǎbo žǐvi, za tri gòdinę* itd. Ipak ima slučajeva da su proklizom obuhvaćeni i neki primjeri u kojima je akcenat " starog akutskoga porijekla, na primjer: *nà sitno, nà tǎnko, nà dim, nà sr(d), pò starǒsti, zà ništa, nà tašće*.

Uz kraće oblike zamjenica na prijedlogu je obično akcenat ~: *zǎ me, zǎ te, zǎ se, zǎ ũu, zǎ no*.

MORFOLOGIJA

64. Od svih dijalekatskih osobina najviše je promjena doživjela upravo morfologija. Promjene su išle u dva smjera: u smjeru ujednačivanja oblika i u smjeru prihvaćanja novijih zajedničkih oblika. Po tome se žirjanska morfologija u znatnoj mjeri približila štokavskoj, odnosno književnoj. Brojni stariji oblici ipak pokazuju da je i žirjanska morfologija u osnovi čakavska, a da su inovacije nastale zbog osobitih geografskih prilika i direktnih dodira žirjanskoga govora s obližnjim štokavskim govovima.

Dok svoje fonetske i akcenatske osobitosti stanovnici teže zapažaju i teže uspoređuju sa stanjem u kojem drugom govoru, svoje morfološke osobitosti uočavaju dosta lako pa ih i dosta lako prilagođuju stanju u obližnjim govovima i u književnom jeziku. Žirjani su općenito svjesni morfoloških razlika u svojem govoru i u književnom jeziku i općenito mogu, osobito u razgovoru sa strancem, primjenjivati književnu morfologiju. Pri tom, dakako, dolaze do izražaja fonetske i akcenatske žirjanske osobitosti, pa izvjesne razlike i dalje ostaju između književne morfologije i morfologije koju kao književnu upotrebljavaju Žirjani. U međusobnom razgovoru Žirjani imaju morfoloških arhaičnosti, ali znatno manje nego je to prosječno u drugim čakavskim govovima. Uprošćivanje se nije vršilo samo s obzirom na broj alomorfni modifikacija nego i s obzirom na broj paradigama. Historijski opravdan razlikovni minimum sačuvao se, ali je redukcija oblika ipak išla dalje nego u književnom jeziku.

Kao u književnom jeziku zatrta je razlika između nekadašnjih tvrdih i mekih osnova imenica ž. i m. roda, tek neke fonetske alofone modifikacije daju naslutiti (npr. u gen. sg. ž. roda i u akuz. pl. ž. i m. roda) da se ta razlika najprije mogla neutralizirati u korist tvrdih osnova, a da je danas usklađena ili se usklađuje u korist mekih osnova (ispor. t. 11). Zadržana je i i-deklinacija

ž. roda, ali nije u svemu održan isti leksički odnos u toj deklinaciji i u (j)a-deklinaciji kakav je u književnom jeziku. Nekadašnje konsonantske promjene imenica ž. roda paradigmatski više ne postoje kao ni u književnom jeziku, ali, pri svojem prilagođivanju paradigmi (j)a-deklinacije sačuvale su neke svoje nekadašnje osobitosti po kojima u novoj paradigmi čine izuzetak od pravila.

U muškom i u srednjem rodu meke i tvrde osnove sačuvale su razliku u prijelazu kao i književnom jeziku (npr. vok. sg. m. roda *kòru*: *bròde* ili nom. — akuz. — vok. sg. sr. roda *sèlo*: *pòlje*), jedino je u instr. sg. ta razlika praktički zatrta (npr. s *kòrun*: *z bròdun*, sa *sèlun*: *s pòjun*). Reminiscencija na starije stanje uglavnom se sačuvala u tzv. stajaćem instrumentalu, tj. kad je instrumental dobio priloško značenje, npr. *idemo kràjin* (< *kràjen* < *kràjem*). Imenice nekadašnje i-deklinacije m. roda i konsonantskih promjena sr. roda paradigmatski su se prilagodile općoj promjeni imenica m. i sr. roda, samo su neke od njih pri svojem prilagođivanju sačuvale neke svoje prijašnje osobitosti pa i one čine izuzetak od pravila.

Zamjenice s rodom i pridjevske riječi čuvaju razliku između mekih i tvrdih osnova kao i u književnom jeziku.

U glagola je paradigmatsko i alomorfno uprošćivanje najveće. Od glagolskih vremena ne upotrebljava se kao živa kategorija imperfekt i aorist, a pluskvamperfekt ima samo jedan način tvorbe. Od glagolskih priloga nisu više u upotrebi prilog prošli i prilog sadašnji. Supin se izjednačio s infinitivom, tako da se morfološki više ne razlikuju. Morfološki je uprošćeno i 1. lice sg. prezenta. Svi glagoli imaju u tom licu nastavak nekadašnjih atematskih glagola, osim glagola *iti*: *ću* (*ću*). Veoma se rijetko može čuti oblik 1. lica sg. prezenta *mògu* od glagola *mòći*. Mjesto njega razvilo se *mòrin* < *možin*. Još je karakterističnije izjednačivanje oblika u 3. 1. pl. prezenta koje redovito ima nastavak *-u* za sve glagolske tipove. Alomorf *-e* u tom obliku može se katkad čuti, ali nema svoje paradigmatsko mjesto, nego može prionuti na sve glagolske tipove. To znači da govornici podešavaju svoj izgovor prema književnom, ali pri tome nisu svjesni da je u književnom jeziku upotreba jednoga ili drugoga alomorfa u tom obliku vezana uz određene glagolske tipove.

65. S obzirom na znatna uprošćivanja i inovacije u žirjanskoj morfologiji, u morfološkom se prikazu samo upozorava na osobitosti u promjenama, a promjene se paradigmatski ne donose. One paradigmatske osobitosti koje su prvenstveno rezultat fonetskoga stanja u žirjanskome govoru uzimaju se kao fonetske osobitosti pa su i spomenute na svojim mjestima u obradi fonetike. U morfološkom prikazu spominju se tek toliko da se upozori na povezanost i međusobnu zavisnost jezičnih osobina. To vrijedi i za akcenatske tipove u morfološkim kategorijama. U prikazu akcenatskoga stanja obuhvaćene su sve osnovne morfološke paradigme i na njima je prikazana tendencija akcenatske evolucije. Zato se pri obradi morfologije govori o akcentu tek onda kad se zna da teoretski postoje dvije ili više opravdanih mogućnosti akcenatskoga stanja u kojoj paradigmi. To osobito vrijedi za paradigmu ličnih zamjenica i za pluralne oblike u prezentu nekih glagola. Ostale akcenatske pojave u morfologiji ne odudaraju od akcenatskih mogućnosti u odre-

denim uvjetima, koji su prikazani u poglavlju o akcentu, a u morfologiji se ilustriraju akcentiranim primjerima. Moglo bi se jedino govoriti o tome da su neke riječi mogle promijeniti akcenatski tip. Za akcentsku tipologiju ipak je najvažnije utvrditi da li se sačuvao ili se nije sačuvao koji akcenatski tip. Da bi se potanko statistički pokazalo koji su prvotni a koji sadašnji primjeri u kojem tipu i koliki je njihov broj ili omjer, trebalo bi dugotrajno i višestruko boraviti na terenu. S obzirom na naše relativno kratko zadržavanje na otoku Žirju nismo u stanju udovoljiti tom maksimalnom zahtjevu, ali smo ipak sakupili toliko podataka da akcentirani primjeri uključuju sve postojeće tipove i njihove varijante, jedino na pretendiraju na iscrpnost u primjerima.

Imenice

66. Imenice m. roda na *-(j)anin* u nom. sg. čuvaju krajnje *-in* (koje se realizira kao *i*), ali u ostalim padežima sg. padežni se nastavak dodaje na osnovu, tj. bez sufiksa *-in*, npr. nom. sg. *Žirjanin, kršćanin*, gen. sg. *Žirjana, kršćana*, dat. sg. *Žirjanu, kršćanu* itd. U nom. pl. sačuvale su te imenice stari nastavak *-e*: *Žirjane, kršćane*. Nastavci u ostalim padežima plurala takvih imenica ne razlikuju se od pluralnih nastavaka drugih imenica (gen. pl. *Žirjanov*, dat. — lok. — instr. pl. *Žirjanima*, akuz. pl. *Žirjane*, vok. pl. *Žirjani* pored *Žirjane* kao u nom. pl.).

67. Vokativ sg. imenica m. roda ima poseban oblik kao i u književnom jeziku: *brāte mōj; tovāre, čā si učinija; ōkle ste vi, prijateļu; glāvāru; ti, svičāru*. Vok. sg. jednak nom. sg. zabilježili smo samo u primjeru: *otāc, dāj mi pinjēz*.

68. U instr. sg. m. i sr. roda primarni je nastavak *-om* prešao u *-un > u* (ispor. bilj. 2a i t. 18), odnosno pod akcentom može mjesto toga *-u* biti *ua*: *igrān se z brātun; štō čemo s tovārūn; š čovikun; žīto se žēhe sfpun; s vēslun se vōzi; bīja san sa glavāruōn*. Taj nastavak imaju i one imenice koje u književnom jeziku imaju *-em*: *s ōcum san bīja ū poļu; s mūžun ču govōrūti; nūti samīn pōļun nūti mrižami*. Samo smo nekoliko puta čuli iza mekih palatala nastavak *-en > i*: *šīje se jaglūn i kōncin; hōdi krājīn; igrāj s krājīn; začīnāmo ūlīn*. U nekoliko smo slučajeva ipak zabilježili i nastavak *-om*, kako je u književnom jeziku: *kāfa s čūkrum; pōj za pōslom; tāmō ti je za pūtōm; trbūhom za krūhom*. Iste smo primjere mnogo češće čuli s tipičnim žirjanskim završetkom *-un*: *s čūkrum, za pōslun, za pūtun, (s) smričūn, križūn*.

69. Nom. pl. višesložnih imenica m. roda ima završetak *-i*: *kumpīri su dōbro urodīli; rāzrēdi su māli — o dēse dicē; klobūci; dīnari; kābeli su pojīli rībe; vrtūli su za prājce; doletīli su grāvani*.

Jednosložne imenice m. roda najčešće imaju kratki plural s nastavkom u nom. pl. *-i*: *īza Križa dolāze Dūsi; sīni su mi u Šībeniku; prāzi o vāt*.

Neke jednosložne imenice m. roda pored završetka *-i* mogu imati i završetak *-a*. Pored: *zūbi, kōlci, bōri, čīški, spūži* govori se i: *zūba, kōlca, bōra, čīška, spūža, stōla, lībra (zūba me bolū; ovā su kōlca o smriķe; bōra su zelēna; spūža īs poļa su dōbra za īsti; lībra su nan u rukāman; nāša stōla su vēlika)*.

Završetak *-a* može se zadržati i u akuz. pl. Tako se pored *slomija mu zube* govori i *slomija mu zuba* i sl. Akuz. pl. imenice *čičak* (*čičak*) čuli smo samo sa završetkom *-a* (kako je i u nom. pl.): *čiška san prbija*.

Veoma se rijetko može čuti produljeni nom. pl., i to samo u jednosložnih imenica: *grđbovi* (uz običnije *grōbi* ili *grōba*), *dārovi* (pored *dāri*), *bōrovi* (pored *bōri* ili *bōra*), *sřpovi* (uz običnije *sřpi* ili *sřpa*). Produljeni se oblik tih imenica može zadržati i u drugim padežima: *dīlu dārove*; *klēčāli smo na grđbovima*.

U sr. rodu nastavak za nom. i akuz. pl. uvijek je *-a*: *sēla, vēsla, kolīnā i kolīnā, drūga vrīmenā su sā, polā, jāja*.

Imenica *plūca* srednjega je roda i govori se samo u pluralu.

Imenice *ōko* i *ūho* imaju u nom. pl. oblike *ōci* i *ūši*, a mijenjaju se kao imenice ž. roda na suglasnik u pluralu.

Imenica *dōba* ima kongruenciju u sr. rodu sg., ali se ne mijenja: *ū to dōba gōdīnē nīma grōzja*.

70. Gen. pl. imenica m. i sr. roda najčešće ima nastavak *-ov*. To se *-ov* zbog labavog izgovora glasa *v* na kraju riječi i sloga može realizirati kao dugo *-o*, ili se krajnje *v* može zamijeniti sa *j*, koje se također može reducirati na *-i* (*-oi*): *ōko prvīy bōrō*; *bīlo je vīē gōdīnē kumpīrō*; *došlā je prīja svātov*; *u rātu je ostā bez nōktō*; *nīmāmo mī pūtō kā u grādu*; *žīviš z grīšima i bez grīhō — sejeno*; *bez vēslo*; *dēse ditētō*; *pūno stāblō*; *pasālo je pūno kalebōj*; *dēse smūrōj*; *kolīko sēlo tolīko adētō*.

Nastavak *-ov* a ne *-ev* imaju i imenice s osnovom na palatal: *ne mōrin hodīti o žūlo*; *bīja san ko borīcō*; *u crīki je dōsta križov — ā po kūcāman kako dī*; *pūno vrtūlo*; *īma pōlo*.

Imenice s nepostojanim *a* obično imaju gen. pl. bez nastavka, premda i one mogu imati nastavak *-ov*: *šjēs karāg* pored *kārgov*; *ostāli smo bez jāhāc* pored *jāhčov*; *īma nīšto prāsac*; *īma prājcov o lūdi*; *kil čāvā* pored *kil čāvlo*; *dēse nohāt* pored *dēse nōhtō*; *kod onīh stābā* pored *stāblo*; *īmāmo puār stābā slīv*; *bez vesāl i bez vēslo*, ali samo *i-Žirāj*³⁸. Između drugih imenica m. i sr. roda gen. pl. bez nastavka zabilježili smo samo u primjerima: *dāj mi pinīez*; *nīmam jāj*; *gōdīna dān*.

Gen. pl. imenica m. roda može imati i nastavak *i*. Taj nastavak najčešće dobivaju imenice koje označuju količinu, odnosno mjeru, ili stoje uz riječi koje označavaju mjeru: *dēse centīmētri*, *puār minūti*, *kolīko pūti*, *sīmo i tāmo je pasā sēdan pūti*, *stō hēkti*, *trīsta kīli*, *nīkolīko misēci*, *dvajst i pē dīnari*, *īma dēse pāši šūvra*, *īladu kīli kumpīri*, *pē klūči* pored *pīē klūčō*, *īdu u škōlu do ōsan rāzrēdi*. Imenica *lūdi* ima samo takav genitiv: *nīstē o nāših lūdi*.

U sr. rodu nismo zabilježili taj nastavak u gen. pl.

Imenica sr. roda *barīlo* ima nom. pl. *barīla*. Ostali joj se likovi purala tvore od osnove *bar-*, s time da i ona u gen. pl. im samo završetak *-i* kao i imenica *lūdi*: *dēse bārī*.

³⁸ Toponim *Žirje* ili je zbirna imenica pa se mijenja po tipu imenica sr. roda u sg. (nom.-akuz.-vok. *Žirje*, gen. *Žirja*, dat.-lok. *Žirju*, instr. *Žirjun*) ili ima oblik *Žirja* pa se mijenja kao i ostale imenice sr. roda u pluralu: nom.-akuz.-vok. pl. *Žirja*, gen. pl. *Žirāj*, dat.-lok.-instr. pl. *Žirima* < *Žirjima*.

Pod utjecajem književnog jezika gen. pl. imenica m. i sr. roda može se ostvariti i s nastavkom *-a*: *bez dobriy gospodāra nima dōbrih rībara; bilo je u nās gospodāra; ima kumpirīca mlādih; namī će učinīti pīesto pānā.*

71. Dat., lok. i instr. pl. izjednačili su se i imaju nastavak *-ima*: *dāj to-vārīma īsti; u grādīma ili u grādīma; kāmō ćeš s ūgorīman; vōzīmo s veslīman.* Kao što pokazuju primjeri, krajnje se *-a* u tim padežima može nazalizirati.

72. Akuz. pl. imenica m. roda ima obično nastavak *-e*. To je *e* redovito veoma zatvoreno, iako nije dugo (ispor. što je o tome rečeno u t. 11. i t. 64): *jednē vēčeri lovīli smo kānce; sā prelāzīmo na ove māle škōle; nāšlī smo nēke furēšte; kūhāmo kumpīre; dī ste pustīli brōde; na Dūhe; sā ću dōjti* (tj. oni) *prodāvāti prājce.*

One imenice koje u nom. pl. mogu imati nastavak *-a*, mogu ga imati i u akuz. pl. (ispor. što je o tome rečeno u t. 69).

73. Samo imenica sr. roda *dīte* sačuvala je karakteristike nekadašnje *t*-promjene: nom. sg. *dīte*, gen. sg. *dīiēta*, dat. sg. *dīiētu* itd. Čuli smo i pluralni oblik te imenice kao u primjeru: *īma dēse dīiēto*, ali je običnija zbirna imenica koja se govori *dīca* ili *dīca* i mijenja se kao imenica ž. roda u singularu. Vokativ je *dīca* i *dīco*: *ōkle ste, dīca mōja; dīco, būdīte mīrni.* Ostale imenice *t*-deklinacije ili su promjenom sufiksa prešle u *o*-deklinaciju m. roda pa se mijenjaju kao imenice m. roda (nom. sg. *jāhac* i *jāhčīc*, *kozlīc*, *mācīc*, *pīlīc*, *dīrīc*) ili su ostale u sr. rodu i izjednačile se s drugim imenicama sr. roda tipa *sēlo* (*dīško je o dīva; kōra o jāja*).

Imenice nekadašnje *n*-deklinacije također se mijenjaju kao i ostale imenice m. i sr. roda, ali su sačuvala karakteristični infiks *-en-*: *kāmīn — kāmēna — kāmēnu, plāmīn — plāmēna — plāmēnu* itd., *zlāmīn — zlāmēna — zlāmēnu* itd., *īme — īmēna — īmēnu* itd., *īme — īmēna — īmēnu* itd., *brīme — brīmēna — brīmēnu* itd., *vīme — vīmēna — vīmēnu* itd.

Trag nekadašnje *s*-deklinacije zabilježen je samo u pluralu imenica *čūdo*, *nēbo*: nom.-akuz.-vok. pl. *čudesā* pored *čudesā*, *nebesā* pored *nebesā*, dat.—lok.—instr. pl. *čudēsīma, nebēsīma*, gen. pl. *čudēs, nebēs*. Pored takva plurala te imenice imaju i likove: nom. pl. *čūda, nēba*, gen. pl. *čūdov, nēbov*, dat. pl. *čūdīma, nēbīma* itd. U singularu su samo likovi bez *-s-*: nom. sg. *čūdo, nēbo*, gen. sg. *čūda, nēba* itd.

74. Imenice ž. roda na *-a* (tip: *žēna*) imaju u singularu istu promjenu kao i u književnom jeziku. Može se napomenuti da se u instrumentalu krajnje *-om* obično realizira, kao i u drugim prilikama, kao *-un*, pod akcentom i *-yon* (ispor. t. 18): *s rūkīn se pīše; s nogīn i s nogūōn; smīrīcu te šākun; kakō za mīhūm drčī; ondā se vīrtaju sa īglīn.*

I vok. sg. tih imenica isti je kao u književnom jeziku, što nije slučaj u svim čakavskim govorima: *Rōsuando, dūšo mōja, zuāvo, nēvīsto, čā tō kōpaš gū-bīčīno; Marīce, čērce mōja*. Prema imenici *māti* vok. sg. je *māti*, ali se običnije govori *mājo*.

75. Imenice ž. roda na suglasnik sačuvala su promjenu stare *i*-deklinacije, samo u instr. sg. mogu imati pored završetka *-i*, većinom uz atribute (*po-bīga van je pās s nīkun kōsti; pustīli su ga iz bōlnice s tēškun bōlēsti*) i završetak *-un*, osobito kad uz njih nema atributa, po čemu su se izjednačile u tom pa-

dežu s ostalim imenicama ž. roda (*hrānu začīnāmo māšćun ili ūlin; tēško nēmu š negōvun bolešćūn; nōćun se lōvi*). U Žirju se govori *kōkoša* a ne *kokoš*, pa se ta imenica mijenja kao i ostale imenice ž. roda tipa *žena* (*īman dvi kōkoše; tō je mōja kōkoša; vōde nīma kokōš; dāj kokošāma kūrūza* itd.).

Imenica *vēčer* ženskoga je roda: *dobrā vēčer; dōšā je nē vēčeri kā san se jā vrātija i-Zāgrēba*. Večernji obrok naziva se *vičēra: čā cemo za vičēru*.

76. Imenice *ćin* (kći) i *māti* imaju padežne nastavke kao imenice ž. roda na *-a* (tip: *žena*). Ti se nastavci dodaju na osnovu *ćer-* i *mater-* (npr. *bez mojē ćerē, ćerī mi dāj, dī ćeš s mojūn ćerūn, ćerē su mi nā poļu, īma dvi ćere u Zemūnu, s mojīman ćerāman, svē san pustila ćerāmi*). Druga je žena rekla: *jā ćerāman nīsan nīšta dāla*). Jedino je u akuz. sg. očuvan stariji oblik bez nastavka *-u*: *īman ćer u Zāgrēbu, puōj po māter*. Pored *māti* govori se i *mājka: mājke mi, mājko*.

77. Kao imenica *žena* mijenjaju se i ženski i muški hipokoristici na *-e* i *-o*: *Māre, Kāte, Štōše, Dōre; Ive, Bāre, Ānte, Pēre, Stipe, Šāre, Šīme, Vlāde, Tōme, Khājō, Mūjo*. Muški hipokoristici na *-i* mijenjaju se kao imenice m. roda: *Tōni, u Tōna je trīca, dāj Tōnu pti, sēbi kārte Tōni*.

78. Imenice na *-a* koje imaju prirodni muški rod mijenjaju se kao imenice ž. roda, ali je uz njih kongruencija u m. rodu: *onāj nesrīca nījēce da poslūšā; budāla je ūn kī mu vtruje; z budālun nēću govoriti; muōj čāca je na brōdu kōgo; pasā je jedān motorīšta*.

79. U nom. pl. imenica ž. roda nastavak je *-e* i za meke i za tvrde osnove: *ženē su na pōslu; rūkē me bolī; nāše su kūce o kāmēna; nīsu dōbre nāše zemlje*. Tako je i: *mātere, ćere*.

80. Gen. pl. tih imenica redovito je bez nastavka: *dī nī žīn nī ni dicē; ōsan gōdin san navigā; ostālo je nīšto māslīn; ne mōrin jā svē; nīman stō rūk; stō kūc; īma mūh; nīēmāmo mī dobrī zemāļ; kō tīγ gradīn; bilo je lokārād i srdē; dicā bez māter; īma pjē ćēr*. Iznimno se ovaj padež može čuti i sa štokavskim nastavkom *-a* (*pjē litara ūla*).

Imenice koje znače mjeru ili količinu mogu imati u gen. pl. nastavak *-i*: *kolīko je ūri, pēt ūladi, dēse litri* (pored *ūlad, litar*).

81. Dat. i lok. pl. imenica ž. roda izjednačili su se i obično imaju nastavak *-ma*. Krajnje se *a* tog nastavka može nazalizirati: *u rūkāman, na nogāman, na mlādīma lozāman*. Zanimljivo je za sadašnji stupanj razvitka žirjanskoga govora da ni jednom nismo zabilježili stari oblik lok. pl. na *-ah*. Jedino se katkada može čuti u lok. pl. instrumentalni nastavak *-ami*: *u nājbdōfin gōdinami, na daskāmi, daskē su na grēdāmi, škūla po škrāpami stoji*. I imenice ž. roda na konsonant imaju samo novi oblik lokativa, koji je također jednak obliku dativa. I u ovih se imenica može vršiti nazalizacija krajnjega *-a* u tim padežima: *u nočīman, u kostīman me bolī, o svārīman*. Isti je oblik ovih imenica i u instr. pl.

82. Instr. pl. imenica ž. roda na *-a* ima redovito nastavak *-ami*: *s rūkāmi, s nogāmi, z divōjkami, s mrīžami, kūce su pokrīte s kūpami*. Izuzetno se i taj padežni oblik izjednačio s oblikom dat. i lok. pl.: *kāmo ćeš s rībama, našlā san je mēju kīpama*.

Zamjenice

83. Lične zamjenice imaju promjenu kao u književnom jeziku, samo instr. zamjenice *jā* (*jā*) glasi drukčije: *mānun* (*hōdi s mānun*).

Važno je napomenuti da je u kosim padežima ličnih zamjenica *jā*, *tī* i povratne zamjenice *sēbe* dvojako stanje. U gen. i akuz. na prvome je slogu kratkosilazni (''): *mēne nī brīga zā to*; *nī mēne bilo īšta brīge*; *tēbe nisān vidila u criki*; *svāki nēka glēdā sēbe*; *vī sāmī sēbe glēdate*; *mēne su pītāli a nē tēbe*; *nī to līpo ō tebe*; *mōrete vī bēz menē igrāti*; *jēvo ga ū menē*; *kō menē je*; *kō tebe je*; *tēbe je dopālo vīše nēgo mēne*. Da je akcenat '' u gen.-akuz. doista na prvome slogu, potvrđuju osobito primjeri s proklizom (*kō menē*, *ū menē*, *zā sēbe*), premda sama prokliza nije redovita u žirjanskom govoru (ispor. t. 63). Mjesto punog oblika genitiva tih zamjenica može se katkada upotrijebiti enklitički oblik, kao u primjeru: *ostālo je četvōro mlājih īza mē*. U dativu i lokativu te zamjenice imaju obično poluakut (') na prvome slogu, a ako su izgovorene u enklizi, može se na krajnjem slogu zadržati kratkosilazni akcenat (''): *o menī se govōri* (i *o mēni se govōri*), *dāj mēni*, *tebī je rēka*, *sēbi pīstē*.

Lična zamjenica 3. 1. u sg. ima u m. rodu fonetski i akcenatski oblik *ū*. Za razliku od ličnih zamjenica 1. i 2. lica akcenat u gen. te zamjenice u m. i sr. rodu može biti dvojak: *nēga* (*nēgā...*) i *nēga*, osobito u vezi s prijedlozima, pri čemu akcenat skače na prijedlog: *nēgā san vīdija*; *zōvi nēga*; *bīja san ū nēga*; *ū nēga ti je māti*; *ōkolo nēga*. Ženski rod te zamjenice glasi *ōna* (*onā...*), a u gen. je oblik *nē* i *nēje*: *bež nē* (tj. žene) *san vēj tri gōdine*; *tāj nē mūž*; *ōma do nēje nalāzi se Pōklāndica*.

U pluralu je razlika prema književnom u oblicima dat., lok. i instr. zamjenica *mī* i *vī* koji glase *nāmi*, *vāmi*: *nāmi su lōze posāhile*; *nāmi će učinīti pīēsto pānā*; *ne dōjdu nīka nāmi*; *vāmi san rēka*; *jā ću vāmi dāti*. Plural 3. 1. lične zamjenice *ūn* — *ōna* — *ōno* isti je kao u književnom jeziku, s tom razlikom što se krajnje -a u obliku dat.-lok. može nazalizirati: *daj ūnman*, *o ūnman*.

U akuz. pl. lične zamjenice 3. lica još se može čuti stariji oblik *ne* (*je*), ali je običniji genitivni oblik *nih* (*ih*): *nisān je vīdija* (ribare); *pūsti tī nīh*; *nīh san vīdija u šūmi u trāvi*; *tō je zā nē* (tj. za *furēšte*); *dī su tī postōli* — *dī si je stāvija* (tj. postole).

84. Pokazne zamjenice pored oblika *ovāj*, *tāj*, *onāj* mogu imati i oblike *ōvi*, *tī*, *ōni*. U obje varijante može ispasti početno o- (*vāj*, *tāj*, *nāj* — *vī*, *tī*, *nī*), a isto tako može prionuti glas o uz zamjenicu *tāj* — *tī*: *otāj*, *ōti* (*ovāj je īša tāmo u Trboūn*; *ovōmu čōvīku je krepāla kōza*; *u nōmu živōtu*; *pōpeja se nā nu našu slīvu*; *naučīli smo ōvi zānat*; *vīē gōdine je sūša*; *vō dite ti je špōrko*; *ēvo na vī dān*; *dā je vōga bīloga* (tj. vina) i *māslinova* (tj. ulja); *ōto tāmo je Gradīna*; *nemūōj pripēci tī krūh*; *ovī čōvīk nī i-Žirāj*; *ēvo ti ovī pajēt*; *kakō se vī briškulāju*; *a nā govōri* — *govōri*; *kakō je vō dobrođ potēga*; *onī zlāta vaļā*; *svē san tī vōga rāta obāša*; *čīgōv je? nē!*

85. Prisvojne zamjenice 1. i 2. 1. sg. *mōj*, *tvōj* imaju u promjeni samo kraći oblik (*mōga*, *tvōga*; *u mōmu vīku*; *daj tvōmu ditētu* itd.). Prisvojna zamjenica 3. 1. u m. i sr. rodu (*nēgōv* — *nēgōvo*) ima oblike i po neodređenoj i po određenoj deklinaciji. Distribucija je tih oblika jednako moguća, tj. nije vezana.

Oblik za dat.-lok. sg. svih tih zamjenica uvijek se realizira s krajnjim -u: *mõmu brätu, o mõmu brätu; negõvomu brätu, o negõvomu brätu*. U ž. rodu u singularu i u svim rodovima u pluralu nastavci su tih zamjenica kao u književnom jeziku, ali s osobinama žirjanske fonetike i akcentuacije.

I prisvojna zamjenica *ñezin — ñezina — ñezino* ima oblike po određenoj i neodređenoj deklinaciji. Kraće oblike tih zamjenica (ispor. u štok. *ñen — ñena — ñeno*) nismo zabilježili.

Ostale prisvojne zamjenice imaju iste oblike kao u književnom jeziku (*näš, väs, ñihov*), pa tako i zamjenica 3. 1. u m. i sr. rodu može imati određenu i neodređenu promjenu.

86. Upitno-odnosna zamjenica za neživo glasi *čä*, rjeđe *štò*, ali u svezama s prijedlozima u akuzativu dolazi samo *što*: *zäšto, pöšto, nä što, ü što (čä ce ti tò; čä se pñti kà ne znä; čegä se bojš; u čemü je mlïko; čä si tò učinïla; nï lïpo čä se o ñõj govõri; štò ne valä škartäj; — ü što si stävija pored u štò si stävija; nä što si sëja; zäšto si razbïja pijät; pöšto su rïbe)*. Zanimkana ta zamjenica glasi *nïšta*: *nïšta ti nïčü rëci; nïčega se ne bojïn; nïsi za nïšta; nïman jã nïšta mužlïva*. Akuzativ sam, bez prijedloga, glasi *čä* ili *čüä*: *jest čüä kupïla; mï čä za ïsti; jestë komü čüä rëkli*.

87. Upitno-odnosna zamjenica za živo glasi *kï*: *kï je dðšä; kï ce mi rëj, nekä mi rečjê; kï je tò učinja nï imã pãmeti; kogä si vïdïja; komü si dãla sïc; s kïn govõriš*. Zanimjekani je oblik te zamjenice *nïko*: *nïkoga ne vïdin*.

Katkad se ta zamjenica može čuti i u štokavskom obliku *kõ*: *kõ je dðšä; vï znãte kõ je nïma kãzã*.

Pridjevski oblici upitno-odnosne zamjenice za živo glase *kï — kã — kõ*. Ostali padeži tih rodova obično se tvore samo od osnove *k-*: *kï čovïk je dðšä; kï je mlãji mõre; kï je frãnak; kã je tò vručina smïrila u väs; kã je tò rëkla; kã je sila u nãrõd udrïla; kõ je to ditë razbïlo; na kü stïnu; kïê ženjê je tãj facuõl; kogä hõce — kogä nïčëce; kuõj si tò ukrãla; jestë komü čüä rëkli; vï kë ste starjje; kïê su bile s tõbun; kïman bõle kïman gõre — nïkomu dõbro*. Ponekad se mogu čuti oblici tih zamjenica i od osnove *koj-*: *kojï su tò lüdi; (to su) onï s kojïman si se vozjja; kojï bi znãli*.

88. Pridjevski su oblici upitno-odnosne zamjenice za neživo *čigõv — čigõva — čigõvo*: *čigõv je pünat; čigõvo je võ dite; čigõvo jê jê — nï tvõje; čigõva ce više poletïti*.

89. Među neodređenim zamjenicama zanimljivi su oblici *kï-tãj, kã-tã, kõ-tõ*: *küpi kê-tê* (tj. postole); *zõvi kõga-tõga*.

Govori se *väs* i *säv* — *svä* i *sã* — *svè* i *sè*: *väs (s)e iskrivïja o bõlesti; väs je pobïlïja; säv je bïja mõkar; svä je bila mõkra; në bi mu bila dðsta sä Mërika; së mu je zgorïlo; së bi tõ trïbalo; nï svè dõbro čä je lïpo; segä mi je dðsta; sä su mu bõra ošüšïla; o svemü se govõrïlo*. Tako je i *sãki — sãkã — sãkõ* pored *svãki — svãkã — svãkõ*: *sãki gļëdã sëbe; dolãzu svãki mïsec; sãkõ dite plãce; tükli su svãkõga; sãkõga dopãdã piët ïli šjës karamë; sãkã mu je promïšjena; sãku nõc mi se sanã; nï svãki za svè; nïje svãki jenãk; svïman je dðsta*.

Zamjenice s naveskom *-kora, -kola (-kore, -kor, -kole, -kol* i sl.) mijenjaju se kao da nemaju tog naveska: *recï mi čakõra; dãj komükõli; põj s kinkõre nä more*.

90. Zajedničko je svima zamjenicama s rodod koje imaju pridjevsku promjenu:

a) čuvanje krajnjega -a u završetku -ga u obliku gen. i akuz. sg. m. i sr. roda (*tõga, mõga, kõga; čega, sèga — svèga, ; sàkoga — svàkoga*),

b) izgovaranje krajnjega -u u obliku dat. i lok. m. i sr. roda (*mõmu, nõmu, tõmu; kõmu, čemu; sèmu — svèmu; sàkomu — svàkomu*),

c) gubitak okluzije nazalnog konsonanta u instr. sg. svih rodova i nazaliziranje prethodnog vokala,

d) mogućnost sekundarne nazalizacije krajnjega -a u obliku dat.-lok.-instr. pl. (*tìman, mojìman, vùman, nìkìman*).

Pridjevi

91. Sačuvan je određen i neodređen oblik pridjeva. Određeni oblik ima meku i tvrdu promjenu kao i u književnom jeziku: *lipi — lipoga, tūji — tūjega: ne buõj se tūjega čovika; bõže — lipoga frūta*. Neodređeni oblik pridjeva prvenstveno se upotrebljava u predikativnoj službi u nom. sg., ali se dosta često može čuti i u atributivnoj službi, ne samo u nom. sg. nego i u ostalim padežima: *iva o mřtva čovika napřavi živa; niman sřna nõvca*.

Prisvojni pridjevi na -ov (-ev), -in mogu imati promjenu po određenoj deklinaciji (osim, dakako, nom. sg. m. roda), ali je obiĉnija promjena po neodređenoj deklinaciji: *daj Marcellinu sinu; s' vřdija Tõmina sřna; niman ja ništa muřlěva; dā je võga biloga* (tj. vina) i *māslinova* (tj. ulja).

Ostali prisvojni pridjevi, kao i prisvojne zamjenice 1. i 2. lica, imaju samo promjenu po određenoj deklinaciji: *bđš su ově mūhe vražjē, sēle su mi nā vr glāvijē; nī bõžjega blāgoslova; po vražjēmu vřimenu*.

U nekoliko prisvojnih pridjeva zabilježili smo kontaminirani nastavak -ov (-ev) + -ji, odnosno -ji + -ov (-ev): *tõ mi je sinovlě; niman ja ništa ni sinovlěga ni muřlěva*.

Pridjevsku promjenu imaju i vlastita imena ž. roda koja su po obliku pridjevi: *dāj řāsnoj řsti; govõrimo o řāsnoj; u Žřirima nī Dõbre, mī reĉěmo Dobřila; ĉūla san o jěnoj Dõbroj i-Šřibenika*. Tako se mijenja i geografsko ime *Bõsna: bija je u Bõsnõj*.

I ostali pridjevi kad imaju imeniĉku funkciju zadržavaju pridjevsku promjenu: *dāj stāroj řiti; dšā je mlāđoj; nemuõj se zamřriti stāromu; jē tõ tvõja māla; dāj mājõj řsti; nāši stāri govõru skūla, a mi govõrimo škõla*.

92. Komparativ se tvori nastavcima -iji, -ji i -ši. Međutim, distribucija tih nastavaka drukĉija je nego u književnom jeziku.

Nastavak -iji imaju svi pridjevi kojima je osnova za tvorbu komparativa od dva ili više slogova: *pametniji, mokřiji, crļeniji, veseliji, grdniji*. Nastavak -iji imaju i jednosložni pridjevi koji ga imaju i u književnom jeziku: *siĉiji, puniji, slabiji, prostiji, noviji, sporiji, škuriji* itd. Taj nastavak imaju i pridjevi na -ak, -ok, -ek ako im se komparativ tvori od ĉitava pozitivna: *visokiji, širokiji, plitkiji, sla(t)kiji, ritkiji, dalekiji*. Promjenu glasa *k > ĉ* ispred -iji zabilježili smo u komparativu *dumboĉiji* i *daleĉiji* (pored *dalekiji*, v. gore).

Neki od tih pridjeva mogu tvoriti komparativ i od korijena pozitivna s nastavkom *-ji*, a pri dodiru krajnjeg suglasnika s glasom *j* iz nastavka događaju se glasovne promjene karakteristične za žirjanski govor: *slāji*, *plīci*, *šīri* (i *šīri*), *vīši*, *dāli*, *tēži* i *tēžji*, *drāži*.

Nastavak *-iji* ima i većina jednosložnih pridjeva koji u književnom jeziku komparativ tvore na drugi način. Na primjer: *dobriji* (pored *bōli* ili *bōji*), *zālji* (pored *gōri* i *gorīji*) *mekiji*, *crniji*, *lutiji* (pored *lūci*), *krutiiji*, *blidiji*, *biliji*, *grubiiji*, *tupiji*, *kriviji*, *suhiji*, *gluhiji*, *lipiji* (pored *līvi* — *līši*) *debeliji*, (pored *dēbli* ili *debli*, uslijed kontrakcije).

Pored već spomenutih pridjeva koji osim komparativa s nastavkom *-iji* mogu imati i komparativ s nastavkom *-ji* pridjevi *jāk*, *drāg*, *bliz*, *mlād* i *vēlik* imaju samo nastavak *-ji*: *jāci*, *drāži*, *blīži*, *mlāji*, *vēci*.

Komparativ s nastavkom *-ši* zabilježili smo samo u pridjeva *lip* i *lāk*: *līvi* — *līši* (pored *lipīji*) i *lāši*.

Promjena komparativa ista je kao i promjena određenoga oblika pozitivna.

93. Superlativ se tvori od rječce *naj* i komparativa: *najlīši*, *najdumbočiji* *najmlāji*, *najgōri*.

Brojevi

94. Glavni se brojevi ne dekliniraju, izuzevši broj *jedān* (i *jedān*) — *jē(d)na* — *jē(d)no* koji se mijenja kao određeni pridjev. Broj *jedan* katkada ima značenje neodređene zamjenice *neki* i tada može imati i pluralni oblik: *jēni* (ljudi) *se želū i napīti*; *jenīma* i *slāvi* i *kādi*; *Krka je jenā rīka*; *Kriševice — tō je jenō pōje*.

Kao i u književnom jeziku broj *dva* ima poseban oblik za ž. rod (*dvī sēstre* pored *dvē sēstre*), a broj *četiri* ima oblik *četīri*, rjeđe *četīre* (*četīri rīke*, *četīre su u manālci*, tj. ribara, muškarca).

Broj *dvāđese(t)* u brzem tempu govora može imati i oblik *dvājs(e)(t)*, a *tridēse(t)* govori se i *trē(j)se(t)*.

Složeni se brojevi obično govore s veznikom *i* među njihovim dijelovima (*dvāđeset i jedān*, *sedandesēt i šes*), odnosno ispred zadnjega broja (*dvīsta četredesēt i osan*), ali smo zabilježili i *devešēs* (96).

Brojevi 200, 300, 400 govore se *dvīsta*, *trīsta*, *četīrista* ili *dvī stōtine*, *trī stōtine*, *četīri stōtine*.

Broj 1000 izražava se imenicom *hīlāda* (i *īlāda*), koja se u sintaktičkoj svezi u singularu obično govori u obliku akuzativa (*h*)*īlādu*. Inače ima oblike kao i druge imenice ž. roda na *-a*, jedino u gen. pl. pored oblika bez nastavka (*hīlād*) može imati i oblik s nastavkom *-i*, uz brojeve i druge riječi kojima se izriče količina ili mjera: *pūno īlād lūdī bilo je u El-Šātu*; *dōbija san vō līto stō hīlādi*.

Nekoliko jedinica manja brojčana vrijednost od okruglih većih brojeva obično se izriče oduzimanjem jedinica od toga većeg broja: *stō māne dvī*, *pedesē māne jedān*. Približna brojčana vrijednost, ali ne veća od broja koji se spominje, izriče se prijedlogom *do* i tim brojem: *učīmija san dō dvā tōlitra ūla*.

95. Redni se brojevi osim po fonetskim i akcenatskim osobinama, koje su obrađene u poglavljima o fonetici i akcentu (v. t. 24, 29, 33, 51 i dr.), ne razlikuju od rednih brojeva u književnom jeziku: *prvi, drugi, treći i treći, četvrti, peti, šesti, sedmi, deveti, deseti, dvadeseti, trideseti stoti*. Redni brojevi od 11. do 19. sačuvali su starije stanje u tvorbi: *u jedanadestomu mjesecu, u dvanadestomu mjesecu, trinadesti broj ni sritan, četrnadesti, petnadesti* itd. Odgovarajući glavni brojevi imaju novije stanje: *jedanâjs ili jedanâjs, dvâñâjs ili dvâñâjs, trinâjs ili trinâjs* itd.

96. Brojne imenice prema brojevima *dvâ, tri* glase *dvôje, trôje* ili *dvojica, trojica*, a prema ostalim brojevima tvore se nastavkom *-ero*. Brojne se imenice ne dekliniraju. Ako je potrebno izraziti koji drugi padežni odnos tih imenica, onda se on izriče brojnim pridjevima *dvôji — dvôja — dvôje, trôji — trôja — trôje, četvèri — četvèra — četvèro* itd.: *načini postjelu nîma dvôjima, lâše je dati dvôjima nêgo trôjiman, iz nê kuće se nî četvèrih vrâtilo iz râta*.

Veoma je česta upotreba glavnih brojeva mjesto brojnih imenica: *dve dicê napravija, ima četiri dicê pored dvôje mi je u Šibeniku, četvèro dicê*.

Glagoli

97. Infinitiv se završava na *-ti* ili *-ći*, ali se krajnje *-i* katkad reducira pa i posvema gubi, ako to zahtijevaju fonetski i stilistički razlozi. Tako smo zabilježili pored velikog broja primjera infinitiva s krajnjim *-i* i dosta primjera s reduciranim i ili bez njega: *ôceš zapâliti jenôga* (misli se na cigaretu, *španulët*); *donësi piti vodê; donësi bôjega napiti; triba skopâti, podmicâti, prkopâti, posâditi; valâ nâ vrime uzësti*, itd. itd.; *strâšno je nâjtê težâka; onâ je dôbra solâdatê i jâstreba i kâleba; nê znate ni ti ni in igrâti*, itd.; *nêću povit; tû smo užâli stât; ûnda nî tija ništa rêc; rêj cu ti; tîêško je čovîku upropâstit jedân frût; tô nîje nêgo za polûdit; stâvimo ih kûvat*.

Glagoli druge vrste (Maretićeve) imaju infiks *-ni-* i u infinitivu i u ostalim oblicima gdje se pojavljuje: *sûša je, svê će posahnîti; nemuôj tô dignîti; ne môru dignîti pëku; jâ cu okînîti jënu mîndulu; cêknîce kî pàs; tri pûta cu okrê-nîti ventârij; pûknîceš ôd ida; čâ si me tâko jâko stîsnîja; navrnîli smo lôze; brâti mi je u râtu pogînîja; usahnîja je; bûgnîla se; vëj (j)e maknîla; âjde potaknîti ôgañ*.

98. Glagoli stranoga (većinom romanskoga) porijekla na *-irati* mogu imati oblike prema infinitivnoj osnovi na *-ira-* i prema infinitivnoj osnovi na *-ova-*. Zabilježili smo *sabotîrâti, škartîrâti, diskutîrâti — diskutîraju i diskutuju, krîtikovati — krîtikuju*. Ovamo bi se mogao dodati i infinitiv *kasîrâti* i primjer: *prvi se pût pôrez ne kasîra*. Ne možemo reći da li su jedni i drugi likovi jednako frekventni i koji su više a koji manje knjiški.

99. Glagol *živiti (živîti)* ima oblike samo po četvrtoj vrsti (Maretićevoj): *sâki živî kâko môre; vî živîte bôje o nâs; Kaprijâni dôbro živû*. Tako je i *spâ-šiti: âko nas ne spâsite, propâli smo*.

100. U prezentu samo glagoli *mōci* i *titi* mogu u prvom licu sg. imati završetak *-u* (*mōgu* i *mōgu*, *đcu* — *ću*: *ne mōgu đd ida*; *đcu tākō i nīkako druk-čije*), ali je mjesto *magu* običniji oblik s nastavkom kao i drugih glagola: *mōrin* (*ne mōrin te podnīti*).

Oblici prezenta ostalih glagola isti su kao u književnom jeziku s ovim razlikama:

Mjesto punih oblika dosta se često upotrebljavaju akcentirani kraći oblici glagola *biti* i *titi*: *sī je vīdija* pored *jesī je vīdija*; *stē gotōvi* pored *jestē gotōvi*; *čēmo se vīti sūtra* pored *đcemo se vīti sūtra*; *šta čēte vi* pored *štā đcete vi*. Ti oblici mogu biti naglašeni i kad ne zamjenjuju pune oblike. To se obično događa ispred drugih enklitika, rjeđe ispred naglašениh riječi: *šta sū mu sā trīce vridīle*; *ča čē ti pīvo*; *mā ne znān ča čē mi māti rēci*.

Treće lice glagola *biti* ima uvijek oblik *je*: *jē, jē* — *dōša je*; *jē, jē* — *tō je hēgōva*.

U 3. 1. pl. prez. nastavak je *-u* i u onih glagola koji u književnom jeziku imaju nastavak *-e*: *jēni se želū i napīti*; *dā se očīstu*; *stojū u brōdu*; *biļāci se vādu i vītajū se iglun*; *imā ih pūno šīd ih vōlu*; *nēka kūpu*; *još se fālu dā bu pō vīnā pōpīli pīko gōdīnē*; *ne vridū ove svē*; *ne vīdu ove svē*; *takō su nan kā-zāli dā se nīke zgrāde grādu*; *dīl ōbīčno govōru*; *dīca krešū*; *nāši stāri govōru skūla*, *a mī govōrimo škōla*; *zūba me bolū*; *nōvu rīvu grādu*; *onī se strāšu i bojū*; *klādu se*; *ōne stāvū*. O nastavku *-e* u tom obliku u žirjanskom govoru ispor. što je rečeno u uvodnom dijelu o morfologiji (t. 64).

Glagoli koji u prezentu ispred vokala *e* iz nastavka produktom prve palatalizacije od *k, g, h* imaju *č, ž, š* katkad imaju po analogiji palatale i u 3. 1. pl., npr. *bīja u bōrbi ā ne mōžu mu stān dāti*; *krūh pečū pot pēku*; *spečv ga bīzo*; *ōne rēču*. To je, međutim, veoma rijetka pojava. Običniji su ti oblici bez zamjene glasova *k, g, h* kako je i u književnom jeziku. Držimo da je restitucija starijeg stanja s velarima u stvari inovacija po štokavskom uzoru, a da joj je prethodilo stanje u kojem je u 3. 1. pl. bila redovita fonetska analogija prema ostalim licima, tj. s alternacijom velara u palatale. To osobito potvrđuje još jedna mogućnost u tvorbi 3. 1. pl., iako je i ona veoma sporadička. Naime, taj oblik može imati i dulji nastavak u svih glagola s karakterističnim paradigmatskim vokalima kao u ostalim licima. Kao što je *kōpaju, prpovīdaju, dežurāju*, gdje je na paradigmatsko *a* prirastao opravdani nastavak *-ju*, tako može biti i *nōsiju, pletēju, kupūjeju*, gdje su se sačuvali paradigmatski vokali *e* i *i* iz ostalih lica i onda im je prionuo nastavak *-ju*. Pri čuvanju paradigmatskog vokala *e* u tom duljem nastavku logično je što je izvršena alternacija velara s palatalima kao i u ostalim licima: *pečēju, sičēju strižēju* itd.

Prezent je zanimljiv i akcenatski. Čuva se stara razlika u akcentu pluralnih oblika 1. i 2. lica s nekadašnjom oksitonezom i oblika bez oksitoneze. Oblici bez oksitoneze sačuvali su akcenat na svom starom mjestu, u sredini ili na početku: *mī nīmamo kozē*; *sāmo vī ulovīte*; *stāvīmo ih kūvat*; *mī gāzīmo po stīnāma*; *mī kōpāmo*; *bez vēsļō ne mōremo vozīti*; *hrānu začīhāmo māšcūn*; *sā se vī rūgājte*; *donesīte šmūrē*; *vī na plđči pīšēte*. Oblici s nekadašnjom oksitonezom po pravilu su oksitonički samo u enklizi (npr. *nīsmō vas vīdīli*), a inače imaju akut (˘) na prethodnom slogu: *mī rēmo čā*; *mūku dōma pečēmo*;

držimo po lovãara; mi zovemo karatë; Tũnci ga zovemo; vi znãte kô je nãma kãzã; vi gojite sã vãše; ne smimo se (i ne smimô se) kũpati; ne unimo igrãti; ãegã se bojite.

Ako je u 3. 1. pl. dulji oblik, onda se i on akcenatski podešava prema akcenatskom stanju u 1. i 2. 1. pl.: *držiju po dvo kôkoše; ùgãl držiju.*

U prezentu treba posebno spomenuti akcenat glagola tipa *prãti* i *brãti*: *perin rãbu, berin trãvu.*

Posebno su zanimljivi oblici 3. 1. pl. trajnog i trenutnog prezenta glagola *iti* i *biti* koji glase *cu* i *bu*: *oni nãću ùgãl; sadã cu poslãti* (tj. sada će oni poslati); *oni cu pãci; nãću kôpaju* (tj. neće da kopaju); *jôš se fãlu dã bu pô vinã pôpili pãko gôdine.*

Glagoli *smiti* i *umiti* imaju u 3. 1. prezenta oblike *smũ*, *umũ* pored *smiju* (*smijũ...*) *umiju* (*umijũ...*).

Redukcija enklitickog oblika u svezama kao *kôš pôjti* — *pôj* (tj. ako ćeš poći, poći) česta je u Žirju kao i u drugim našim govovima. Slična je redukcija i *viš* mjesto *vidiš* kao u primjeru: *viš ãã činš.*

101. Glagolski prilog sadašnji na *-ci* ne upotrebljava se kao glagolska kategorija. Sačuvalo se nekoliko primjera toga oblika u pridjevskoj funkciji: *kĩ je mogũc, tãj mõre; plavũca rĩba* (osjeća se kao knjiška tvorba); *vrũc je.*

102. Glagolski pridjev radni u m. rodu na mjestu nekadašnjega krajnjeg *-l* redovito ima *-ja* u svih glagola kojima se osnova za tvorbu toga oblika ne svršava na *-a*: *vãš si bĩja mõkar; vrãγ ga õnija; kĩ je tõ põlija; uhũtija san pĩvca* itd. Primjera ima veoma mnogo. Bez nastavka zabilježili smo glagolski pridjev radni u primjerima: *kĩ bi sãdĩ; jesũ cũ; cũ san* pored *ãija je dõbro*. Ako je naglasak na vokalu ispred *-ja* < *l*, uvijek je kratkosilazni (‘‘).

U glagola kojima se osnova u glagol. pridjevu radnom završava na *-a* nije se u m. rodu sg. sačuvalo poseban nastavak, ali je ostavio svoj trag u tome što je to *-a* obično dugo i zatvoreno ili barem zatvoreno, a to je u skladu sa žirjanskom fonetikom i kvantitetom: *dõšã je, rãkã san ti, dũgã se vitar, glẽdã san kãko igrãju, vãš je lũ poããã*, itd. Tako tvore particip i glagoli s nekadašnjim sonantnim *r* ispred participskog nastavka *-l*: *ũmrã mi je otãc*, ali i *ũmrja je; podũpra san vrãta* (ispor. više primjera kod perfekta, t. 104).

U participu se čuva nekadašnja razlika između akcenta muškog i akcenta ženskog i srednjeg roda i svih rodova u pluralu: *bija san — bila san (bilã san), prodã je — prodãla je — prodãli su, põãeja san — põãla je kĩšica.*

103. Od imperfekta sačuvali su se samo neki oblici glagola *biti*: *bĩše*, za sva lica u singularu i za 3. 1. u pluralu, i *bĩšemo, bĩšete*. Ti oblici nemaju više vremensko značenje nego se upotrebljavaju u optativnim i kondicionalnim rečenicama kao u primjerima: *bĩše biti u škõli; bĩše mi dõjti; bĩše õni dõjti; bĩšemo dũõjti; vi bĩšete mõj Sãlãnine mãjku dovãsti u Zãgrãb dã van õna ãũva dũcu.*

104. Tvorba perfekta odgovara književnoj, pa ako je u pluralu glagolsko lice onda je u pluralu i glagolski pridjev: *zaspãla je; napũhã mi se ventĩl; sã si ga zamĩšã (i zamĩšã); kĩ je rãkã; jesũ se ãrmali; ùzeja si ããšu vina pã si se vãc napija; sã si zgubija pũnat; strišã je; u kogã je bila trĩca; takõ su uãĩnili*

trī; popūšija je lū (tj. lug); šta sū mi sà trīce vridīle; stā si na stīnu; jā san digā lāpiš; tō je svē kozā pojlā; bōra su zgorīla; čīška san prbīja; ōkle si dōša; ūmrā je (i ūmrja je); pa kā je bilo nī nīšta bilo; vī znāte kō je nīma kāzā; Sālē su bile bogatīje; vī ste mlāji a īsto ste zgubīli; obūja ti je Tīnci postōle; čā ste učīnīli. (Neke primjere za glagol. pridjev radni ispor. i u t. 102).

105. Pluskvamperfekt se tvori od perfekta i pridjeva radnog, pa za nj vrijedi isto što je rečeno za perfekt: *bīja je jedān dōša; māslīne su bile pozēble pedesēt i šēste i vīše se nīsu nīka prāvo rekuperāle.*

106. Sasvim je običan u Žirju i tzv. preterito-perfekt (ispor. T. Maretić Gramatika², 1931, str. 248) kao što je u primjeru: *iāmo čete bīti bīli.* S obzirom na njegovo značenje taj bi se oblik mogao nazvati vjerojatni način za perfekt.

Običan je i analogni vjerojatni način za prezent kao u primjerima: *bīce dōša; bīce ispāla (karta).*

107. U futuru se enklitički oblici glagola *bīti* redovito spajaju s osnovom infinitiva u izgovornu jedinicu: *prācemo drūge sēdmice; kalācemo ga u grēb; smīriću te stīnūn; proklēću te; bīce razbīvīn; kūpācemo se; molīćete vī mēne.* Glagoli na -*ći* mogu praviti futur i tako da se enklitički oblici glagola *bīti* za tvorbu futura dodaju na neokrnjeni infinitiv: *rēci ću ti (i rēj ću ti); spēći cemo je (tj. ribu).*

Kao glagoli na -*ći* pravi futur i glagol *īti* (tj. *ići*) bilo da je sam bilo da je složen s prefiksima: *īti ću; dōjti ću ōne; nājti ćeš tī nēga; pōjti ću ū grā (i pōjću ū grā).*

Kad se futur pravi obrnutim redom, tj. inverzijom enklitičkih oblika glagola *bīti*, infinitiv se ponaša kao i u drugim prilikama, ispor. t. 97—99: *kakō ću te izlīemāt; tetā će rēci da ne znāš; ča ćeš se spēti; omī ću spēći; sā ćeš kašlāti dvī ūre; krūš će ti prgorīti; sadā ću poslāti (tj. sada će oni poslati); češ tōte pīsāti; čā nīće Křšte dōjti kā ga nī; trī pūta ću okrēnīti ventārij.*

108. Futur egzaktni tvori se trenutnim prezentom glagola *bīti* i glagol. pridjevom radnim. Katkada se tvori trenutnim prezentom i infinitivom, kao u primjeru: *āko būdemo mōci; kā būdemo jēpe govorīti.*

109. Kondicional je morfološki uprošćen, jer je izgubio neke likove. Izjednačili su se oblici 2. i 3. 1. sg. i 3. 1. pl. Njihova se semantička razlikovnost razabira iz konteksta cijele rečenice. U tvorbi kondicionala sačuvali su se stari oblici glagola *bīti*: 1. 1. sg. *bīn*, 2. i 3. 1. sg. *bi*, 1. 1. pl. *bīmo* (i *bīmo*), 2. 1 pl. *bīte* (i *bīte*), 3. 1. pl. *bi*, rijetko *bīju* (i *bīju*). I za 1. lice sg. najčešće se upotrebljava zajednički oblik 2. i 3. 1. sg., i 3. 1. pl.: *da īmañ mūža īmāla bīn svē na svīnu; sā bi ti rēka (tj. ja); jā bi pūšija; ē , dā si znā, bīja bi kūpīja; kakō bi te jā izlīemāla; tī bi bīja pustīja; kī bi sādī; bīmo se naučīli; dā nī vās, bīli bīmo ū škōli; nē bīte rēkli; nēgo bīte rēkli; kā bīte vī slīpīli; da nē bi polīzli; dā nī nās ne bīte vī pīsāli.*

110. U imperativu glagoli s osnovom na velare imaju produkt druge palatalizacije kao i u književnom jeziku: *vřzi u santīnu pa ūstivāj; vřzi krūh na stōl; vřzīmo ih frīgati; speci je (tj. ribu); pomozī mī; reći mī, rēci; ne vūci.*

Glagol *peļāti* ima imperativ *peļāj* po analogiji pete vrste (Maretićeve) kao *kopāti*.

Za 3. lice upotrebljava se opisni imperativ kao u književnom jeziku: *nekā in būōg pāmje prosvītli; nekā ti dādē*.

Za nukanje ili poticanje upotrebljavaju se likovi *ājde* (i *ājde*) i *ājmo* (i *ājmo*) *ājte* (i *ājte*). Ti se likovi mogu reducirati kao u primjeru: *mō cā (u) cīku*.

Fonetski je razumljiv i imperativ *mūšte* (ispor. t. 28): *mūšte sā*.

Ostali oblici imperativa nemaju morfoloških osobitosti, a i akcenatski ne odudaraju od utvrđenih pravila: *nemyōj plākati, fermāj, čekaj, pomālo molāj māhu, štō ne valā škartiāj, sā se vī rūgājte, vīrūjte mi, pū mūlā šijāj, igrāj krāļa; pustī je — pūsti, ponesīte šmīre, sāmo vī ulovīte, uzmi kārte iz rūkiē, bāci jēnu, bāci tō cā, borīte se kakō znāte, vodī me, ūpri, donēsī pīti, donēsī mi, cīkni, vāmo hōdi, mūci*.

Od glagola *dōjti* i sličnih složenica imperativ je *dōjdi* (i *dōjdi...*): *dōjdi dōma, vāmo dōjdi, pōjdi ū grā, snājdi se i snādī se, nājdi ga* i sl. Od glagola *dāti* imperativ je po pravilu *dāj, dājmo, dājte* (*k vrāgu je dāj*), ali kad taj imperativ ima prvenstveno službu eksklamacije, na mjestu akcenta ~ može biti akcenat '': *dāj se umīri, ājde dāj, dāj māški dvī zlice mlīka* i sl. (ispor. *ājde* pored *ājde* i sl.).

111. Pasivni se oblici tvore kao u književnom jeziku, dakako sa žirjanskim govornim karakteristikama: *bīce razbivīn; zagrāđeno je; ukrcān je na brōdu; procvāčeno je; odrēđena je mīra; tō ti je sīto probivēno; nī mi jōš svē ušivēno; bīja san dōbro obuvīn; krūh je pečīn; dobrō je bilo pečeno; stā san vēzan dvī ūre; zbijenē su; ōsik nīje pokrivīn; krūh je izgorīn; zabrāheno je fumāti; tovār je vēzan*.

SINTAKSA

112. Opisivanje sintaksnih osobitosti pretpostavlja cjelovito poznavanje fonološko-morfonematskih osobitosti govora i njihove svestrane primjene u govornom procesu u svakoj govornoj situaciji, o svakom mogućem predmetu govora. Dok se za fonološko i morfonematsko istraživanje uz prethodno dobro izvršenu pripremu mogu predvidjeti gotovo svi slučajevi i gotovo se za sve slučajeve mogu umjetno stvoriti povoljne situacije da se oni izgovore i čuju, u istraživanju sintakse prethodnom se pripremom kvestionara ne mogu ni približno predvidjeti svi slučajevi fonološko-morfonematskih odnosa, a još je teže izazvati pogodne situacije da se oni izgovore i čuju. Zato je bilježenje sintaksnih osobitosti više rezultat slušanja spontanoga govora u spontanim govornim situacijama i spontanim predmetima govora nego planske pripreme i planskoga vođenja razgovora s ispitanicima. Planski se najviše postiže ako se što dulje vodi razgovor i ako se razgovor usmjerava na što više govornih situacija i predmeta govora. To međutim zahtijeva što dulji boravak na terenu, a dijalektolog je najčešće vremenski ograničen. Zbog svega toga opis sintakse kojega dijalekta nužno je fragmentaran, ali ta fragmentarnost ne isključuje mogućnost da se zapaze bitne njene osobitosti po kojima se određeni govor ili izdvaja od drugih govora ili je sličan kojemu drugomu

govoru. Ta je spoznaja veoma važna u proučavanju govora određenog jezičnog područja jer više nego druge govorne osobitosti pokazuje u kojoj je mjeri to područje jezično homogeno ili heterogeno.

113. Vremenski ograničeni, a uvjereni u izuzetnu važnost sintakse, mi smo prvenstveno težili da u obrađivanju sintakse žirjanskog govora prikazemo inventar onih osobitosti koje se možda ne bi očekivale, mogla bi postojati sumnja ili zanimanje da li se javljaju i u Žirju. Ostalo što se donosi o sintaksi žirjanskoga govora bilježili smo s uvjerenjem da je svaki dijalekatski podatak stručno koristan i vrijedan.

Treba još dodati da se neke sintaksičke osobitosti spominju i pri obradi fonološko-morfonematskih osobina, jer se samo tako mogu razumjeti razlike i kolebanja u upotrebi raznolikih njihovih oblika ili varijanata.

114. Veoma je česta upotreba prijedloga *u* s gen. imenskih riječi koje znače ili određuju što živo. Tom se svezom izriče:

a) mjesto gdje se tko ili što nalazi: *bila san u Cvite;* *u njih san je vidiya;* *nū u nās tvōj otāc;*

b) smjer ili cilj kretanja: *hōmo u nās;* *pōšli smo u vās;* *mō cā u Cvite;*

c) pripadanje: *u kogā je bila trīca* (trica kao igraća karta); *u hjeğā je trīca;* *bilo je u nās gospodāra;*; *jēvo ga ū mene.*

Kad se tom svezom izriče smjer ili cilj kretanja, onda ona zamjenjuje dativ s prijedlogom *k*.

Manje je obično da se mjesto prijedloga *u* s gen. u takvim prilikama govori prijedlog *ko(d)* s genitivom, kao što je u ovim primjerima: *ko nās ti je otāc;* *ājmo ko likāra;* *bilo je ko nās gospodāra.* Upotreba se prijedloga *ko(d)* u takvim prilikama u žirjanskom govoru osjeća kao strana, jer prijedlog *ko(d)* s genitivom ima svoje specifično mjesno značenje, drukčije nego prijedlog *u* s genitivom. Tom se svezom općenito izriče blizina po mjestu onoga o čemu se govori i onoga što se uz prijedlog *ko(d)* izriče u genitivu: *kabāl ti je ko zīda;* *nō su nāmo jedān ko drūgoga* (tj. *tovāri*); *sēdi ko mātere,* *a nē kō mene* itd.

115. Mjesto posesivnoga genitiva bez prijedloga ili posesivnoga pridjeva veoma se često upotrebljava prijedlog *o(d)* s genitivom. Ta rekcija teži da eliminira sve druge načine izricanja posesivnosti pa je postala najtipičniji način izricanja posesivnog značenja: *mūško o kozē,* *ručica o zdīle,* *nōge o kōmina,* *mrīža o žīce,* *būšta o kušīna,* *bērkuła o bōra,* *bānde o vrāt,* *prāg o vrāt,* *prāg o vrāt,* *zūba o klišc o rāka,* *gūrla o špāhera,* *gūrla ot kōmina,* *bāloga o tovāra,* *dřško o motīke.* Rjeđe se posesivnost izriče genitivom bez prijedloga *o(d)*: *bānda kocētē;* *tāj hē mūž;* *čīgōv je? nē!* Uz takav genitiv bez prijedloga *o(d)* obično stoji posesivni atribut kao što je u primjeru: *ovā je dīvōjka nāšega Ivice.*³⁹

³⁹ Kad smo informatora naveli da ponovi taj primjer, izgovorio ga je s prijedlogom *od*: *ovā je dīvōjka od nāšega Ivice.* Pošto smo ga upozorili na razliku prve i druge verzije, informator nam je rekao da Žirijani jednako upotrebljavaju oba načina i da nitko ne bi osjetio da je što izostavljeno ili dodano ako se takvi primjeri izgovore s prijedlogom *od* ili bez njega.

Genitiv s prijedlogom *o(d)* često zamjenjuje i kvalitativne i gradivne pridjeve: *pòt o litre, naše su kùće o kàmena, imāju krāļa o dināri, bròd o drvoa, jakèta o vùne.*

Prijedlog *o(d)* s genitivom pokriva i neka značenja finalne sintagme *za s akuzativom* ili *za s infinitivom* (*dàska o prāna* pored *dàska za prāne* ili *dàska za prāti*), zatim uzročne sintagme *radi* (= zbog) *s genitivom* (*tò je učinja o huncutarije*). Na taj način prijedlog *o(d)* postao je jedna od najtipičnijih oznaka genitiva. Zbog veoma česte upotrebe tog i drugih prijedloga genitiv se pretežno izražava sintagmatski, kao što je to slučaj i s instrumentalom (v. t. 120).

Kako se prijedlog *od* s genitivom najčešće realizira kao *o* (v. primjere), glasovno se izjednačio s prijedlogom *o* koji se veže s lokativom. Zanimljiva je nova diferencijacija koja nastaje među njima. Zbog mnogo veće frekvencije prijedloga *o* < *od* s genitivom nego prijedloga *o* s lokativom, prijedlog se *o* sve više učvršćuje kao oznaka genitiva, a prvotni se prijedlog *o* s lokativom može realizirati kao *od*, što je primarni oblik prijedloga *o* < *od* s genitivom. Zato nisu ništa neobične ovakve sveze: *od jednõmu sinu; nisān ništa čilla od nīkõmu; ne znān ništa o nēmnu, nī od mrvõmu ni od živõmu* (tj. o mužu koji je nestao u ratu). Jače širenje toga prijedloga u obliku *od* mjesto *o* jedino ograničavaju fonetski razlozi po kojima žirjanski govor izbjegava teže konsonantske skupine.

116. Mjesto posesivnog genitiva s prijedlogom *od* ili mjesto posesivnoga pridjeva dosta se često upotrebljava posesivni dativ: *otāc nõmu dičetu je oficir; tõ je māti nomu Miādinu čā ste ga pītāli; menī je māti òšla ũ grā; brud mi je u Stūpici; Mārī je krepā kozlīc, itd.*

Dativom se može izraziti i logičan subjekt rečenice uz oblike pomoćnoga glagola *biti* s infinitivom. Takvim se dativom izriče lice koje mora, treba ili mu je dužnost da što uradi, a radnja se izriče infinitivom kojega glagola: *tebi je zvāti; nēmū je põjti ũ grā; Cvitānu je ženiti se; Bārī je plātiti; nāmi je dāvāti.*

U razgovoru se dosta često upotrebljava i tzv. etički dativ od enklitičkih oblika ličnih zamjenica 1. i 2. lica singulara, rjeđe plurala: *jā san ti dōša tāmo nā vrīme; takò ti Isūkrsta; takò ti nebõga; āko ti levānat trēvi; kakò si mi; dī si mi bīja; vrātija si nan se; takò san van se jā oženja, ā da nisan tija.*

117. Objektom u akuzativu obuhvaća se cjelina, a objektom u genitivu dio cjeline. Taj se odnos redovito zadržava i poslije negacije. Zbog toga je partitivni genitiv običan i u nekim primjerima gdje je u književnom jeziku akuzativ i obrnuto, akuzativna se rekcija nalazi i tamo gdje je u književnom jeziku običniji genitiv. Drugim riječima, rekciju određuju logični a ne formalni razlozi:

a) objektom se obuhvaća cjelina pa je rekcija u akuzativu: *èvo moīku, nīman moīku, kà bi šūša kumpaānāla kà òvu gòdinu svè bi zgorīlo* (tj. kao u toku cijele ove godine);

b) objektom se obuhvaća dio cjeline pa je rekcija u genitivu, tj. objekt se izriče partitivnim genitivom: *daj mi kruha* (tj. malo, komad kruha), *datala sama sverdlâ kâmena* (tj. onaj dio kamena gdje pravi bušotinu), *pôj po mlîka* (tj. malo, šalicu mlijeka) za razliku od *pôj po mlîko* (tj. sve koje imaš).

Akuzativ se često upotrebljava kao logički subjekt rečenice uz oblike pomoćnoga glagola *biti* s infinitivom. Takvim se akuzativom izriče lice koje je na redu da što uradi, a radnja koju treba da uradi izriče se infinitivom kojega glagola: *mène je igrâti, tēbe je igrâti, vâs je plâttî, nêgà je prodâti a nâs popîti, nû je počēti pîvati, Mariju je plâttî, nâs još nî pōjui u vojsku*.

I akuzativ se u većoj mjeri izriče sintagmatski nego u književnom jeziku. Tako se npr. način vršenja koje radnje i sredstvo kojim se ta radnja vrši izriče prijedlogom *na s akuzativom*: *učinĳa je kûću na grâsku, igrâti na balôte, igrâti na kârte, igrâti na trešetu, igrâti na fûzbal, igra se dikôr na tri zôga, svâki govôri na svôju, mi kôpamo na nâšu*. U većini takvih primjera akuzativ s prijedlogom *na* vrši funkciju daljeg objekta.

Reakcija se prijedloga *na s akuzativom* širi mjesto daljeg objekta i u drugim prilikama, osobito uz glagole nepotpuna značenja, npr.: *sličiš na pokôjnoga brâta, sličî na rîpu, ũvik mîslîš nâ nû* (tj. *na divôjku*), *stâvĳa se na ôca, tô mi nĳe nâ rûku pa çâ mdrēš* i sl.

118. Poznato je da se mjesto oznake mjesta lokativom u mnogim srednjodalmatinskim govorima upotrebljava akuzativ, koji inače služi za oznaku kretanja. U žirjanskom govoru to je veoma rijetka pojava, ali smo ipak zabilježili nekoliko primjera te zamjene: *stâli su nĳkolĳko mîsēci ũ zbjeg u El-Šâtu, imân dvâ brâta u Mĳerĳku*.

Stari lokal *doma*, koji je postao adverb, služi i za oznaku mjesta i za oznaku kretanja: *bĳa san dôma, âla dôma, onĳ su mène činĳli ĳci dôma*.

Na sličan se način uglavnom zatrla formalna razlika između upitnog priloga za mjesto i upitnog priloga za kretanje, tako da se za oba značenja upotrebljava isti prijedlog *dĳ*: *dĳ si bĳa i dĳ si pđša, dĳ će* (tj. kamo će). Zanimljivo je da se ipak odgovor podešava prema logičnom a ne prema formalnom kriteriju, pa se u odgovoru oznaka za mjesto redovito izriče prijedlogom *u s lokativom*, a oznaka za kretanje prijedlogom *u s akuzativom*: *bĳa san u grâdu, pđša san ũ grâ*. Prema tome morfološki sistem nije u većoj mjeri poremećen. Kad se međutim oznaka mjesta ili kretanja izriče priloški a ne morfološki, razlika je u izricanju tih dvaju odnosa praktički neutralizirana, i to uglavnom na taj način da nekadašnje priloške oznake za cilj kretanja služe i za izricanje oznaka mjesta i smjera kretanja:

a) izricanje oznake mjesta gdje se što nalazi ili vrši: *nâmo nan je blâgo, kakô nâmo dežurâju takô morâmo i mĳ, ušâlo se tâmo ne lôše prôjti, nemuôj nâmo vânka dâ ti vĳsi, nđsu nâmo jedân ko drųgoga* (tj. *tovâri*);

b) izricanje oznake cilja kretanja: *puôj nâmo; Rđsyando, vâmo hđdi*;

c) izricanje smjera kretanja: *sĳmo i tâmo je pasâ sđdan pųti*.

119. Lokativ se uvijek izriče sintagmatski. Razni su prijedlozi s lokativom kao i u književnom jeziku. Među karakterističnije osobitosti lokativa s prijedlogom *ide* upotreba prijedloga *u* kojim se izriče približno vrijeme kad se što biva: *u Božĳcu, u Petrôvi, u Križĳma*.

Obična je i sveza prijedloga *po* s lokativom u vremenskom značenju: *po Božiću, po Petrovi, oma po jeseni, po msi doma*.

120. Kad se instrumentalom izriče oruđe ili sredstvo, najčešće je bez prijedloga *s(a)*, a kad se izriče društvo, obično se prijedlog *s(a)* govori. Zabilježili smo ipak dosta primjera u kojima je to stanje poremećeno, tj. govornici kao da više nemaju pravi osjećaj za razlikovanje jednog i drugog instrumentala i kao da sve više prijedlog *s(a)* postaje opća karakteristika instrumentala bez obzira na značenje:

a) instrumental sredstva bez prijedloga *s(a)*: *žito se žēne s̄pun, zapēti dr̄vetun, hr̄anu začīnāmo māšcun i ūšin, ugrađeno cim̄ntun, d̄i ćeš p̄nima zd̄ilami, sm̄riću te šākun, šije se jagl̄in i k̄ncin, ne m̄re se žīviti n̄iti s̄min p̄šun n̄iti m̄žami, kūce su pokr̄ite k̄pami, itd.;*

b) instrumental sredstva s prijedlogom *s(a)*: *s v̄slun se v̄dzi, v̄zimo s vesl̄ima, on̄a se v̄đu (tj. školjke) i v̄rtaju sa igl̄in, igraj s kr̄ālin (kralj kao graća karta);*

c) instrumental kojim se izriče društvo u svim smo slučajevima zabilježili s prijedlogom *s(a)*, kao u primjeru: *d̄i će s mojl̄in c̄er̄in*.

121. Uz glagole *n̄iti* i *tr̄bati* redovito stoji infinitivna rekcija, a ne rekcija *da s prezentom*: *dik̄dle i v̄še tr̄ba dr̄va gor̄iti; ūnda n̄i t̄ja n̄šta r̄ēci; p̄dte se tr̄ba sumpor̄ati, podmić̄ati, prkop̄ati; ōcu zapuāl̄iti; on̄a n̄je t̄la īci; tr̄ba sp̄āv̄ati; ōčeš pop̄iti*. I ostali glagoli nepotpuna značenja imaju uza se redovito infinitiv, a ne koju drugu konstrukciju: *tak̄ san uš̄ā č̄iti; t̄i si im̄ā zv̄ati; zn̄ā ūn igrāti; t̄ješko je čov̄iku uprop̄āst̄it jed̄n fr̄ut; k̄āko mi je b̄ilo napr̄āv̄iti; zabr̄āneno je v̄z̄ati tov̄ara; mor̄āmo br̄ati; m̄r̄aš se poč̄ešl̄ati; m̄ran k̄pati, opr̄ati, kop̄ati, k̄vati — s̄e stvor̄iti č̄a nam je tr̄ba; ne m̄rin j̄ā t̄ō pl̄āc̄ati; ne m̄re zn̄ati; n̄ bi m̄ga don̄jesti p̄iti; ne m̄reš dūjti; bez v̄slo ne m̄remo voz̄iti; nem̄oj t̄ō d̄igniti; ne m̄rin hod̄iti; nem̄oj se id̄iti; nem̄oj biž̄ati; t̄āmo su uš̄ali st̄ati; u z̄inu smo uš̄ali ž̄ati; st̄avimo je k̄vat — sv̄ēno k̄a i bl̄itu; j̄ā um̄n št̄iti; j̄ā ne sm̄n p̄šiti; ājmo pris̄ād̄iti pris̄ād; ūnda se id̄e s̄iči kv̄ma; d̄āj Ānki isti, itd., itd.*

Takvi glagoli i u futuru imaju kao dopunu infinitiv, kao u primjeru: *s̄ā ču* (tj. sad će oni) *d̄ojti prod̄āv̄ati pr̄ajce*.

122. Infinitiv može dopuniti i pridjeve, najčešće kad pridjevi stoje mjesto kojega glagola nepotpuna značenja, kao u primjeru: *on̄a je* (tj. vrana) *dobra* (mj. može) *svl̄adati i j̄astreba i k̄leba*.

123. Kad se želi izraziti namjera, redovito se upotrebljava infinitiv, a ne finalna rečenica: *žel̄la san pūjti ū gr̄ā, gr̄ēdin sp̄ati, j̄eni se žel̄u i nap̄iti, st̄avi r̄ibu k̄hati, ājmo pop̄iti*. Sintagmu *da s prezentom* na mjestu infinitiva u takvim ili sličnim svezama čuli smo svega nekoliko puta od mlađih ljudi, većinom od onih koji su dulje vremena izbivali iz Žirja. Ipak se mjesto infinitiva katkada govori i prezent, osobito uz 3. l. sg. i pl. zanijekanoga trajnog prezenta glagola *titi*, ali se u tim sintagmama gubi veznik *da*, vjerojatno pod utjecajem infinitivnih konstrukcija: *n̄č̄u k̄paju* (tj. neće da kopaju), *n̄č̄e*

idê kâfu (tj. neće da jede kafu), *nêce dâju pòrez* pored *nêcu dâju pòrez* ili *nêcu dâti pòrez* (tj. oni neće da daju pòrez). Ovamo ide i primjer *nêce se ràdi* (tj. neće da se radi).

123a. Pod utjecajem mletačke sintakse ušla je u žirjanski govor sintagma oblik glagola *činiti* + *infinitiv kojega drugoga glagola*: *zâ me je činija mùčiti se, činili su me iti dōma, ti si me činija piti*.

124. Za žirjanski je govor karakteristična i sintagma *za* + *infinitiv*: *tô nije nêgo za polūditi, tô ni za navraćati, tô su skâle za čupati mäsline, gradile, za pëci ribu, kuartil za smòke brâti, lušijâc za lušijâti rôbu, za prije sorsiti, za ràditi, za mlâditi, kâmenica za japân gâsiti, zlica drvëna za mišâti*.

Iako je ovakvo izražavanje najčešće, na mjestu infinitiva iza prijedloga *za* može se upotrijebiti i glagolska imenica, *da* s prezentom ili infinitiv sam, bez prijedloga: *bîta za návraçane; kârta je da se pîše, nè da se idê; u nedîju je bilo kûpiti rîbe*.

125. Za žirjanski govor nisu tipične bezlične konstrukcije u pričanju prošlih događaja pomoću srednjeg roda participa, kako je to u nekim drugim čakavskim, pa i štokavskim govorima, ali se u govoru ipak pojavljuju i nisu neobične. Tako smo pored primjera *snimâli su nas za film* zabilježili i *snimâlo nas u kâzâlištu*. Takvim se konstrukcijama izbjegava preciziranje subjekta radnje ili subjekt nije dovoljno određen.

126. U žirjanskom su govoru sasvim obične eliptične rečenice, osobito izgovorene u afektu, u žurbi i sl., ali i inače. Elidira se ono što se samo po sebi razumije u određenoj prilici (u određenom kontekstu), a izriče se onaj dio koji je bitan za sadržaj: *idê na tvòrnicu* (tj. ide na rad u tvornicu), *dâcu ðite nâ grâ* (tj. na rad u grad), *vîno gônimo u mihu* (tj. gonimo na tovaru u mihu), *Mâre zadîmi jenôga* (tj. špañulët, cigaretu), *trpîna trêšê rûku kâko da strija* (tj. kao da je struja trese), itd.

Bilježili smo u gostionici spontane replike kartaša s karakterističnim elip-sama: *sèbi kârte Tôni* (tj. povuci), *cila nâpula pâla* (tj. pala je), *sûh u baštûne* (tj. ja sam suh u baštunima, što znači: nemam baštuna), *u špâdê san jâ* (tj. jak, što znači: špade su mi najjače karte), *trijûmf za góspu* (tj. imam), *slâbo tò ti* (tj. igraš).

127. Karakteristične upotrebe prijedloga, koliko je bilo nužno, obrađene su u sintaksi padeža, odnosno dijelova govora, i glagola. U vezi s upotrebom prijedloga s padežima govori se i o nekim specijalnim upotrebama nekih priloga (ispor. t. 118). Ovdje treba samo dodati da su neki prilozima više frekventni nego u književnom jeziku i da često imaju nešto izmijenjeno značenje ili barem drukčiju semantičku, upravo stilističku mociju. Tako se za oznaku velike količine najčešće upotrebljava prilog *pûno*: *tô ti je miêso pûno slâbo, miêso je pûno skûpo, rôba je pûno skûpa, îma pûno dicê, pûno slâbo se živi*, itd.

Za oznaku veoma velike veličine koja nije mjerljiva upotrebljava se prilog *çûdo*: *bilo nas je çûdo u El-Šâtu, uhîtiti smo çûdo rîb*.

Za oznaku nedavne prošlosti služi priloška sintagma *sâ skôro* (sad skoro): *nije tô sâ skôro bilo, sâ skôro je dōša iz vòjske*.

Dalja ali vremenski poznata prošlost najčešće se izriče prilogom *naza(d)*, npr.: *nāza dvi gōdinē, bija san u vōjski nāza pīē gōdin*.

Ovdje se mogu spomenuti i neke druge tipične priloške oznake koje su više ili manje neobične u književnom jeziku, npr.: *u mōmu vīku (jā ne pāmetin u mōmu vīku), za mālo vrīme (jā san za mālo vrīme)*.

Napokon, potrebno je spomenuti veoma čestu upotrebu priloga *čā* kojim se uz glagole kretanja izriče odmicanje od mjesta boravka (stajanja): *išā je utdrak čā, bāci to čā, mi rēmo čā, ājde čā*.

128. Za izricanje boli i neugodnosti uopće običnije se govori uzvik *ājme (ājme, ajmē)* nego *jō(j)*: *ājme čā me bolī glāva, ājme čā me prisīklo u križima, jō mēni jādnoj sirotīni*.

Za dozivanje, nukanje ili tjeranje domaćih životinja karakteristične su ove interjekcije: *ūš i čūš* (za tjeranje magarca: *tovāra gōnimo ūš i čūš*), *čūku-čūku* (za dozivanje kokoši: *kōkošu zovēmo čūku-čūku*), *pī-pī-pī* i *līgi-līgi* (za nukanje kokoši i pilića), *kōc-kōc* (za dozivanje koza: *kōzu zovēmo kōc-kōc*), *māc-māc* (za tjeranje mačke: *māšku lāpimo māc-māc*), *mūs-mūs* (za dozivanje mačke: *māšku zovēmo mūs-mūs*), *cīki-cīki* (za dozivat je kozlića ili jānca *cīki-cīki*), *nā-maj-nā* (za dozivanje bilo koje životinje), *vīt-vīt* (za dozivanje goluba), *šiki-šiki* (za dozivanje svinje), *iš-iš* i *kš-kš* (za tjeranje svinje), *vđc-vđc* (za nukanje na piće domaćih životinja), *nā-maj* (za dozivanje ovaca), *ts-ts* (za vabljenje domaćih životinja, najviše ovaca).

129. Običnije su onomatopeje ove: *tū-tū* (imitiranje brodske sirene: *brōd svīri tū-tū*), *būm* (imitiranje pucnja: *būm kō na bōrbu*), *trās* (imitiranje zvukom onoga što se čuje kad pukne staklo: *čāklo trās i niēmā ga više*).

U vezi s onomatopejama mogu se spomenuti i neki glagoli onomatopejskoga postanja: *šūštīti* i *hujīti* (o vjetru: *vītar šūštī i hujī*), *blejāti* (o ovcu: *ōvca blejī*), *bekčcati* (o kozi: *kōza bekčče*), *kukūčati* (o kukavici: *kūkavica kukūče*), *kokorākāti* (o kokoši: *kōkoša kokorāče*), *kukurikāti* (o pijevcu: *pīvac kukurīče*), *gñāučati* (o mački: *māška gñāučē*), *rovāti* (o magarcu: *tovār rovē*).

PRIMJERI GOVORA

Tekstovi su sa magnetofonske vrpce, snimani u Žirju. Govorili su Marijo Miškić (t. 130. i 132) i Miro Grgurićin (t. 131. i 133)

Nāš jedān dān

130. *Jednē večeri, kà je bilo līpo vrīme, dogovorīli smo se jā, Rāde Karmēlin, Dīno i Vitōrijo da idemo sūtra lovīti kājče, āko būde ūjutro līpo vrīme. Kā smo dōšli u Kōromāšnu, vīezāli smo idro i dōšli na Pīntu Kromīca. Dīgli smo idro i onda s levāntun išli na otōk Kākuañ, na škōļ Kākuañ. Tū smo mālo lovīli i kad nī bilo ništa, onđā smo išli na škūļ Mīteñā. Naprāvilo je vėlīko jūgo i tū smo morāli stātē. Ništo smo ulovīli, skūhali smo u jednōj tēci i pōsli smo sprāznīli u jednu škrāpu i začīnili smo i onđā smo pōsli iñli. Kā smo poñili, nīsmō imāli čuā pīti, nēgo smo imāli u jenuōj bōci vīna cīloga. Unda smo odlūčīli da idemo na Kūrbu, jēr je na Kūrbi jednā guštērna na kojōj imā ūvik vodē. Undā*

smo po jügu dıgli idro i işli smo na Kürbu. Kà smo döşli na Kürbu, zagràbili smo vodę, ònda smo raslādıli i nàpili se. Vëj se pöçelo şkuravàti. Ondà smo işli na şkuöl Şkrşānu. Kà smo döşli na Şkrşānu, nàşli smo nıke furëşte koji su byacàli dalmıtu u sãpe. Mı smo döşli pr brüöd i kãže nan jedān stāri da čā smo mı pıldto. A jedān je krājın hodıja i nosıja u kartılu dalamıte kàkò da nòsi nıku şkãşu ili pomıdõre. Pòsli smo mı pıtlali otā dvā mõre li se próci izmeju Vëlike i Māle Şkrşānē. Onı govõru dā se ne mõre. A onı su već bili bācılı mınu i şkü-pili su rıbu i zatõ nısu tılı rëci da se mõre. Vëj se snocālo i ondà smo vıezđli idro, utındāli se i lëgli. Kà se sūtra svanılo, işli smo na Bruāk o Kürbe. Kakò je ućınılo pòşli slābo vrıme, od Brāka o Kürbe işli smo na Lusmarıha. Tāmo smo trëvıli nāş edān brõd, şırājski. Onı su tāmo lovıli kãjce i undā su döşli ko nās. Mı smo in rëkli da nićemo duõjti dõma nègo dā ćemo mı noćiti. Kà su õni dıgli idro, işli na Žırja, undā smo se mı iskrcāli na Lusmarıha, ukrcāli svāki svoje jāne i ùnda u kajic ş nıman. Mālo kasnıje pā je vıtar i bila je sāmo marëta od jüga. Kà smo döşli na Püntu Žırāj, bılo je jõş sūnce visõko. Mı smo mõgli duõjti ranıje dõma, āli nısmo tılı, jër smo imāli sa sõbun janiac u brõdu. Döşli smo u Krumāşnu õko dëve sati nõcu. Tāmo su bıli nıki rıbari. Nās je bılo strā dā ne jānci zableııju, dā nas nè bi cūli. Undā smo svāki svõga stāvıli kòlo vrāta, kārtil pòd rāku i dõma.

Kà smo işli na rıbe

131. Jedān dān kà smo işli na rıbe — družına Şımına — |on se zovë Şımë Pıvınkın, tāko po küci| işli smo u Stüpicu dā ćemo rıbati sa mrıžu. Tā se mrıza zovıje gajunāra. Kà smo mı işli bılo nas je dëse. Bıja je vëlike vıtar, bıla je büra, i mı nısmo mõgli probıti. A Şıme kãže: »Mõrāte probıti, mõrāmo da utõpımo mrıžu i da uvātımo za rüçāk, za viçeru, kàko bılo«. Kà smo döşli u Kabāl, tāmo je bıla vojşka i nışu nas tılı pustıti. Mı kãžemo, kãže Şıme, govõri: »Püstı nas, püstı da uvātımo nıšto rıbe za rüçāk«. Ūnda mı işli da utõpımo mrıžu. Kà smo işli, çeıtre su ostāli na krāju a şıest ih je bılo u brõdu. Mı smo byacılı mrıžu. Bıle su vële, jāke, vëlike marëte i slābo smo topılı mrıžu. Kà smo zvükli mrıžu na krāj, slābo smo uvātıli rıbe. Tā su bıli dvā mornāra. Mı smo in dāli mālo rıbe da speçı za rüçāk. Kà smo se vrācāli küci, dıgli smo idro i vëj se smrāçılo. Undā smo podılıli, na mılu smo podılıli rıbu i işli smo küci. Upālıli smo dvı bumbëte, dvā ferāla, kàko bılo, i ònda smo işli küci, viçerali. Kà smo viçerali, undā smo işli spıavàti.

Mrıza şābata

132. Sāda, sā u devıjetomu se ide na şābatu, lovı se mıāle gırıce, gõrenāçe, uhıti se sklāta. Şābata izgledā: nāpri su çeıtr kòla, õbrüca, koji su privëzani za mrıžu. Ondā je õdma vadāna kojā rıbu küpi. Od vadāne su prodıžene dvı strāne, zovıu se kòlo. Na krāju mrışe nalāzu se dvā şcāpa. Za tı şcāp su vëzani kondpi, brgatıre. Za brgatıre vëzana jenā ştānga kojā şābatu şiri kà se potëže. Za ştānge i za brgatıre vëzan je kondp, jedān kondp. Taj kondp ide od şābate do brõda. U brõdu se nalāzi krık na kójeg mõtaju dvā çovıka. Kād se smõtā trı kondpa, ondā dõde şābata na brõda i āko çā büde u nıj, undā se küpi, āko nıma — nıšta.

Od Balūna do Lantērne

133. Od Balūna je na zmdrac vāla Pečēna. Pečēna jēr tāmo rībāri pečū rību. Tū je dōbro kupāne. Rībāri kad uvātu rībē, ōnda mrīžu sterāju po krāju i ūnda ūveče dāju pā je skūpu i stāvu nā brūd i ōnda odlāzē na rībāne.

Zatīn, nalāzi se Pōdvoda. Tū je nīkq jāma, u nōj īmaq vodē. Zatō se zovē Pōdvoda. Tu žīnske kà čūvaju ōvce grābu vōdu i pijū. Ondā je Kōmin. Slīci nīki kāmīn na kōmīn. Ondā je Krīvāča, krīvā je. Za Krīvāčē nalāzi se Pūnta Nōzdre, ōnda Māla Nōzdra. Takō se zovīē po bārdu. Ōnda Pūnta Srdāna, Pūnta Bābē. Za Pūntē Bābē ōdma se nalāzi Vēlikā Nōzdra. Tū nājviše Jezerāni dolāzu i vācaju rību. Ondā je sā ōpe Pūnta Žīrāj. Sā prelāzēmo na brūāke i škōļē. Sā cemo počēti ōdma na ōvē mālē škōļē. Ōdma nalāzi se ko Pūntē Žīrāj Raparāšnā. Zatīn ōdma ko Mīkavicē nalāzi se jedān muāli škōļīc. Imā tū jōš nīka plīčnā kojā se zovē Praščīci. Tū je nīko kōplē, dā se nē bi razbīja brūd. Ōdma sa zjūga nalāzi se mālo vēci škōļ, zovīē se Mažīvna. Tote Žīrjani stāvōlaju ōvce pīko zīmē, jer tū īmaq dōsta trāvē, ūnda ōvce zdeblāju.

Sa gōrnē strānē Kūrbe nalāzi se Skrižāna. Ōdma ko Vēlikē Skrižāne, ōdma je Mala Skrižāna. Ispo Žīrāj, u malomu kūlfu su otdci Kosmārka, Poklāndica zatīn Kāmeni. Ōdma za Kosmārke nalāzi se muāli škūōļ Bakū. Ispo Kosmārke u kūlaf nalāzi se Lantērna, a zovē se Blīvvenica. Mī je zovēmo Lantērna jēr je na nōj sviča.

RJEČNIK

134. U sastavljanju rječnika prvenstveno smo se držali leksičkoga kriterija. Nastojali smo zabilježiti manje obične riječi, zatim specifične lokalne riječi za pojedine specijalnosti, kao što su: zemljoradnja, stočarstvo, ribarstvo, domaćinstvo, životinjstvo i bilinstvo, društveni i duhovni život i vremenske prilike. Akcenat je na riječima onakav, kako se akcentiraju kada se izgovore same, bez konteksta. Uza svaku riječ donosi se i njena gramatička određenost i značenje, a uz mnoge i rečenica ili kraća izreka u kojoj je upotrijebljena. Sve riječi nismo zabilježili s govornim primjerima jer su ispitanici često samo nabrajali nazive za predmete i radnje. Akcenat je riječi u govornim primjerima ponekad drukčiji i na drugome mjestu nego je u leksičkoj riječi. Do toga najviše dolazi zbog enklize i proklize i zbog završetnog zakona, o čemu se govori u poglavlju o akcentu. Prema tome i akcenat je bio jedan od kriterija u sastavljanju leksika, jer smo nastojali da akcentom zasebnih riječi i akcentom riječi u govornim primjerima budu obuhvaćene sve važnije pojave žirjanske akcentuacije. Napokon, željeli smo u rječniku obuhvatiti i sve osnovne sufikse za tvorbu riječi i njihovih izvedenica.

Napomena: Zbog tehničkih razloga u Rječniku je žirjanski kratki akut označen znakom ` (npr. jēna mj. jēna, vōda mj. vōda, vāko mj. vāko itd.).

A

adēt, -a, m. običaj, navika: *koliko sēļo, toliko adētō.*
 agūšt, -a, m. osmi mjesec u godini, kolovoz: *dōšq je u agūštu.*
 akvir, -a, m. okvir: *akvir za prōzdr.*
 alerōj, -ōja, m. i arelōj, -ōja i relōj, -ōja, sat kao sprava za mjerenje vremena: *jēsi poprāvija alerōj?*
 ālga, -e, f. vrsta morske trave: *ālga je trāvā o mōra.*
 aprīl, -īla, m. četvrti mjesec u godini, travanj: *u aprīlu se ārmāmo.*
 ārama, -e, f. vrsta trave: *ārama, nīkq trāvā kā buhār.*
 arbūn, -a, m. vrsta ribe, Pagellus erythinus C. V.
 arelōj, -ōja, m. v. aleroj.
 ārmati se, pf. spremi se (o ribolovu): *jesū se ārmali?*

B

bābica, -e, f. vrsta morskog raka: *uhūtija san bābicu.*
 bābina šimica, f. vrsta biljke nalik na smilj.
 babuŕica, -e, f. žalo, krupnije zrno pijeska.
 Bādni dān, Bādnega dāna, m. katolički blagdan, Badnjak.
 bāja, -e, f. vrsta drvenog suda.
 bakarāļ, -a, m. vrsta ribe, bakalar: *skūvala san van bakarāļa.*
 balancūn, -a, m. vaga.
 bāloga, -e, f. izmetina magarca: *nemyōj stāti na bālogu.*
 baldta, -e, f. drvena kugla za igranje, buča, boča: *igrāmo na baldte.*
 bānak, -ānka, m. i vānak, -ānka, m. klupa: *sīdite na bānak; svēdno bānak ili vānak.*
 bānda, -e, f. strana: *bānda brōda.*
 bārba, -e, m. stric, stariji čovjek uopće: *bārba ūve, dī ste bili?*
 barbēta, -e, f. konop ili lanac kojim se brod vezuje za kopno: *dodāj mi barbētu.*
 barīlo, -a, n. mjera za tekućinu, oko 65 l, i sud koji sadrži tu količinu tekućine: *učinija san dvō barīla ūļa.*
 bāšta, adv. dosta: *dōsta ste igrāli, sāda bāšta.*
 batāļiti se, pf. riješiti se, osloboditi se (koga ili čega): *batāļila se ōna nēga.*
 batūn, -a, m. bat, mlat: *tučē se batunūn.*
 bēdra, -e, f. dio tijela, bedro: *bēdra me boli.*
 bekčcati, impf. proizvoditi glas kao koza, meketati: *kozā bekčče, nemyōj bekčcati.*
 belandēr, -a, m. vrsta loze.
 bērkula, -e, f. češer: *bērkula o bōra.*
 bičve, bičqo, f. pl. čarape: *uplēla san bičve.*
 bilcāst, -a, adj. sasvim bijel: *bīļ bilcāst.*
 biļāk, -a, m. vrsta puža, ispor. spužica.
 bir, -a, m. vrsta, bir (većinom o lozi): *īmāmo slābi bir od lozē.*
 bisīda, -e, f. riječ: *bisīda po bisīdu, nīka krāja.*
 bižāļka, -e, f. vrsta sočivice.
 bižūt, -a, m. vrsta ugora, ispor. ugor.
 blāydan, -a, m. v. Boži blaydan
 blazīna, -e, f. jastuk s perjem.
 blejāti, impf. proizvoditi glas kao ovca: *ōvca blejī.*
 blīva, -e, f. vrsta lisnatog povrća, blitva: *ōčēte blitē na ūļu?*
 blizānac, -ānca, m.: *oni su blizānci.*
 blūza, -e, f. bluza: *oprāla san blūzu.*
 bōb, bōba, m. vrsta sočivice, bob: *pozēbq nan je bōb.*
 bobica, -e, f. i bubica, -e, f. vrsta pogače: *pošāļe za bobicu.*
 bocūn, -a, m. vrsta boce kruškastog oblika: *bocūn o litre.*
 bočāc, bōjca, m. dem. od bok, v. bok: *Zmōraštāq bōjca, od Zmōraštīnīh bōčac.*
 bōk, bōka, m. 1. dio tijela, kuk, 2. blaga izbočina mora u kopno: *Bōk o Krūševic.*
 bokūn, -a, m. komad: *za vičēru bokūn mēša.*
 bōlēst, -i, f.

bonāca, -e, f. smireno more, tišina na moru: *bonāca je*.
bonacāti, pf. stišati se (o moru): *bonacālo je*.
borić, -a, m. dem. od *bor*: *bija san ko borīčov*.
borovina, *borovinē*, f. borovo drvo: *šūžan o borovinē*.
bōrsa, -e, f. torba: *kūpila san bōrsu*.
botūn, -a, m. dugme: *pā mi je botūn*.
bōva, -e, f. plutača za koju se vežu brodovi.
Bōži blāydan, *Bōžjega blāydana*, m. katolički blagdan, Tijelovo.
bragatūre, *bragatūr*, f. pl. i *brigatūre*, *brigatūr*, f. pl. konopčići na mrežama.
brāk, -a, m. podmorska uzvisina: *Brāk Pūha*.
brānce, *brānč*, f. pl. škrge
branik, -a, m. štitnik: *branik o špāhera*.
bravinac, -inca, m. mrav: *rādi ka bravinac*.
brdājce, -a, n. brdašce: *Smrikōvac je jēno brdājce*.
brfūn, -a, m. vrsta ribe, *Atherina hepsetus*, L.
brfunica, -e, f. vrsta brfuna, ispor. *brfun*.
brigatūre, *brigatūr*, f. pl. v. *bragature*
bristrān, -a, m. vrsta biljke opora mirisa, »baštram«.
brīškula, -e, f. vrsta kartaške igre: *ājmo na brīškulu*.
brīškulāti (se), impf. igrati briškulu, ispor. *brīškula*: *gļedān kakō se brīškulāju*.
brīta, e, f. i *bīta*, -e, f. vrsta noža: *bīta za navrācañe*.
brkāta, -e, f. jednjak: *ostā mu je bokūn u brkāti*.
brnīstra, -e, f. vrsta industrijske biljke: *šūšimo brnīstru*.
brīnica, -e, f. ženska seljačka haljina.
brōska, -e, f. vrsta lisnatog povrća, kelj: *za vičēru brōskē i blīte*.
bīta, -e, f. vrsta noža, v. *brīta*.
brudēt, -a, m. 1. način pripremanja hrane, 2. vrsta paprikaša: *krumpīri na brudēt*.
brudetāti, impf. i pf. pripremati ili pripremiti hranu na brudet: *mālo brudetāti, mālo lešāti*.
brūka, -e, f. vrsta čavla: *kūpi brūkā(v)*.
bruškēt, -a, m. ždrijeb, ždrebanje: *ribāmo po bruškētu*.
bruzīn, -a, m. metalni lonac za kuhanje na ognjištu.
bubīca, -e, f. vrsta pogače, v. *bobica*.
bubrīg, -a, m. bubreg.
budānte, -ānai, f. pl. gaće.
būgnūti, pf. tresnuti, udariti; pasti: *būgnija si*.
būgva, -e, f. vrsta ribe, *Box boops* Bp.: *Nīma būgvē u krāju*.
bugvāra, -e, f. mreža stajačica za lov bugava.
buhār, -a, m. i *buharīca*, -e, f. buhač: *prija je bilo mlōgo buhāra*.
buharīca, -e, f. v. *buhar*.
bujōl, -a, m. vrsta drvene posude: *jēsi stāvija bujōl ū brō?*
bukāra, -e, f. drvena posudica, dižva: *u brođiman držimo bukāre*.
bumbēta, -e, f. ručna petrolejska svjetiljka.
bumbōn, -a, m. bombon: *dāj mi bumbūōn*.
būra, -e, f. 1. sjeveroistok, 2. vjetar sa sjeveroistoka: *pōjte drēto na būru; sūtra će būra*.
būrni, -a, adj. sjeveroistočni (o strani svijeta i o vjetru), ispor. *bura*.
būšt, -a, m. ženski prsluk.
būšta o kušīna, *būštē o kušīna*, f. jastučnica.
butīja, -e, f. boca.

C

cakāl, *cākla*, m. staklo: *tō je o cākla; jedān cakāl za jēnu lāstru o poništrē*.
cicalo, -a, n. deprec. onaj koji siše prste.
cicati, impf. sisati.
cidīlo, -a, n. cjedilo.
cīki-cīki, interj. povik za dozivanje kozlića ili janjeta.
cīja, -īja, adj. i *cīl*, -a, adj. cijel.
cīl, -a, adj. v. *cīja*.
cīlo vino, *cīloga vīna*, n. nerazvodnjeno vino.

cimēnat, -*inta*, m. cemenat: *vaļā nā vrīme uzēsti divi vřēle cimēnta*.
cinē, adv. jeftino: *cinē ga prodadū*.
cīpal, -*pla*, m. vrsta ribe, nomen generale specierum generis Mugil Artedi.
cīvo, -*i*, f. nožna kost, cjevanica: *bolī me cīvo*; *cīvo me bolī*.
cōlav, -*a*, adj. šepav: *onā je žēna cōlava, bez nogē*.
crjūn, -*a*, m. i *crjūl*, -*a*, m. vrsta ribe, Heliasies chromis Gthr.
cřno, -*ōga*, n. crna boja: *frātar je našāran cřnin*.
crjūl, -*a*, m. vrsta ribe, v. *crjūn*.
cūkar, -*kra*, m. šečer.
cvībaņ, -*bņa*, m. v. maj.
(cvīsti), impf. cvjetati: *cvīče na stāblu cvītiē* (zabilježena je samo ta potvrda s 3. 1. sg. presententa).
cvītiati, impf. cvjetati: *sā ēe počēti cvītiati*, ispor. *cvīsti*.

Č

čā, pron. što: *čā se přti ka ne znā*.
čāč, -*a*, m. vrsta ribe, Uranoscopus scaber L.
čākōra, pron. indecl. štogod: *reci mi čākōra*.
čāmprage, *čāmprag*, f. pl. pijetlove pandže.
čāvļak, -*a*, m. vrsta lisnate trave.
čentrūn, -*a*, m. dinja.
čet(v)riāk, -*řtka*, m. dan u tjednu.
čet(v)riāk, -*a*, m. mjesečeva mijena.
čičāk, *čiška*, m. dio noge, gležanj: *čiška san prbija i ne mōrin hoditi*.
čigōv, -*ōva*, pron. čiji: *čigōv je to lībar?* *čigōva ēe više poletiti*.
čīkara, -*e*, f. lončić, šalica: *mliko ti je u čīkari*.
čobān, -*āna*, m. pastir, čobanin.
črčāk, -*a*, m. vrsta kukca, cvrčak.
čřivo, -*a*, n. crijevo.
čřvo, *čřva*, m. tekucina s bojom za bojenje tkanine: *u čřvu ili u tāngi*.
čūdo, adv. mnogo: *ima i čūdo*.
čuperīna, -*e*, f. žigica.

Č

čā, adv. za izricanje odmicanja od mjesta, proč: *išā je utōrak čā*; *bīš čā*; *čā hōdi*; *hōmo čā*.
čāča, -*e*, m. arh. otac: *dī ti je čāča?*
čākula, -*e*, f. brbljanje, čavrljanje.
čākulāti, impf. brbljati, čavrljati.
čīn, *čerē*, f. kći: *tō je mōja čīn*; *dī češ s mojūn čerūn*.
čūku-čūku, interj. povik za dozivanje kokoši.
čūš, interj. v. uš.

D

dalamīta, -*e*, f. dinamit: *furēšti su bācāli dalamītu u sāpe*.
damijāna, -*e*, f. vrsta velike boce, demižon.
danāske, adv. danas: *danāske ču ū grā*.
dātala, -*e*, f. vrsta morske školjke, prstac, datula: *is krūga se vādi dātala, tučīē se batunūn*.
dāvūti, impf. 1. davati, 2. mirisati, vonjati: *lusmarīn lipo dāvē*.
dāž, *dāža*, m. kiša. dažd.
decēmbar, -*bra*, m. dvanaesti mjesec u godini, prosinac.
dēsno, -*a*, m. bočni dio čeljusti, desni.
dībļā hobōtnica, *dībļē hobōtnice*, f. morska zvijezda.
dībļāka, -*e*, f. divlja loza.
dībļā spūga, *dībļē spūge*, f. vrsta spužve.
dībļi, -*ā*, adj. divlji, ispor. *dībļa hobotnica* i dr.
dīda, -*e*, m. hipocor. djed.

dikòle, adv. 1. gdjekad, 2. gdjegdje: *dikòle i više trèba dŕva goriti; biće dikòle.*
dikòr, adv. 1. gdjekad, 2. gdjegod: *dikòr igraju na tri zòga.*
dikòra, adv. 1. gdjekad, 2. gdjegod, ispor. *dikor.*
dikòre, adv. 1. gdjekad, 2. gdjegod, ispor. *dikor.*
dimljak, -a, m. dimnjak.
diskutiràti, impf. i *diskutovati*, impf. raspravljati, diskutirati.
diskutovati, impf. v. *diskutirati.*
djetelina, -e, f. vrsta trave kao stočne hrane, djetelina.
dišpèt, -a, m. inat, prkos.
ditić, -a, m. arh. djetesce, djetić.
djever, -a, m. mužev brat, djever.
dobíća, -e, f. dobitak: *kà je dobíća?*
dòla, -e, f. dolina: *ŕapšenišće je jèna dòla.*
dòni, -a, adj. 1. donji, 2. jugozapadni.
dòsle, adv. dosad, do sada.
dòtle, adv.
Dràgàni, -a, adj. koji pripada Draganu; samo u toponimu: *Púnta Dràgànega Ràta.*
dràulika, -e, f. mlin na hidraulični pogon.
drčàti, impf. trčati: *vàj za mùhun drč.*
drèto, adv. i *drìto*, adv. ravno, pravo: *pùòj drèto nòj.*
drìto, adv. v. *dreto.*
dròb, *dròba*, m. trbuh: *bolí me dròb; kùz dròba.*
drško, -a, n. držalo: *drško o motíkè.*
dùpin, -a, m. vrsta morskog sisavca.
durancíja, -e, f. trajanje: *o durancíjè je.*
Dùsi, *Dùh(v)*, m. pl. katolički blagdan, Duhovi.
dùša, -e, f. 1. duša, 2. stanovnik, žitelj: *ima pèsto dùš.*
dùt, -a, m. vrsta ribe, *Dicentrarchus labrax* Jordan.
duzina, -e, f. tucet.
dvanadèsti, -oga, num. ord. dvanaesti.
dvòr, -a, m. dvorište: *kòlo dvòrà su dèca.*

Đ

đardín, -a, m. cvjetnjak, perivoj, đardin.
điga, -e, f. lukobran.
điràn, -a, m. vrsta ukrasnog cvijeća.

E

èvala, interj.: *èvala našoj zàdrugi kà vàko vòdi račúna.*

F

fabričija, -e, f. svaštarenje, raznovrsni poslovi.
fajarínka, -e, f. vrsta stabla s jestivim bobicama.
fàliti (se), impf. hvaliti (se): *jòš se fàlu da bu pò vîna pòpili pŕko gòdinè.*
fazòl, -a, m. grah.
felàr, -a, m. i *feràl*, -a, m. svjetiljka na brodu svičarici: *pòt felàrun.*
feràl, -a, m. v. *felar.*
ferijàda, -e, f. malen uski prozorčić.
fèrm, -a, adj. stalan, čvrst.
fermàti, pf. zaustaviti: *fermàj, čekàj.*
fèšta, -e, f. praznik, blagdan, svetkovanje.
fèta, -e, f. kriška, odsječak: *dvì fète krùha.*
fijùba, -e, f. kopča na remenu, na sanduku i sl.: *kajiš bès fijùb.*
fijumbèla, -e, f. v. *ptjumbela.*

filtrāti, impf. i pf. filtrirati.
filtrāvāti, impf. filtrirati: *progadūr je dī se vōda filtrāje da idē u guštērnu.*
frānak, -ānka, adj. slobodan: *špāde su frānke.*
frātar, -tra, m. vrsta ribe, Apro streber Sieb: *frūatar je našāran cīnin.*
frīgati, impf. pržiti, peći na ulju ili masti: *věj se frīgaju.*
frūt, -a, m. plod.
fugišta, -e, m. ložac u parobrodu.
fumāti, impf. pušiti: *zabrāneno je fumāti.*
fūnda, -e, f. konop koji drži lantinu uz jarbol.
fundamēnat, -īna, m. temelj.
fundāti, pf. probušiti; naglo zaplivati prema dnu (o ribi): *riba fundā.*
furēšt, -a, m. stranac: *furēšti su bācāli dālamitu u sāpe.*
fuštān, -a, m. vrsta seljačke ženske haljine.

G

gāce, *gāc*, f. pl. hlače.
gajīc, -a, šumica.
gajunāra, -e, f. vrsta mreže stajačice, za lov ribe gauna.
gānc, adv. sasvim, potpuno: *tō je gāncz ndvi veštāde.*
garōful, -a, m. karamfil.
gās, -a, m. svjetiljka petrolejka: *u kūci īmān tri gāsa.*
gātāvica, -e, f. žena koja gata i uz put prosi, gatalica: *gātāvica prđsi po cīlomu svītu.*
gāin, -a, m. vrsta ribe, Maena vulgaris C. V. i druge vrste.
girica, -e, f. vrsta ribe, nomen generale specierum generis Smaris Cuv.: *nīmā sā līti giric.*
girehāča, -e, f. mala girica, ispor. *girica.*
glāmļa, -e, f. drvo na ognjištu koje jednim krajem gori, glavnja.
glamōč, -ōča, m. vrsta ribe, nomen generale specierum generis Gobius L.
glāva, -e, f. 1. dio tijela, glava, 2. geografski pojam za vrstu konfiguracije tla.
glavār, -a, m. starješina u selu: *bija san sa glavaryōn.*
glavica, -e, f. 1. dem od glava, 2. brežuljak.
glavīna, -e, f. deprec. augm. od *glava.*
glōjāti, impf. glodati: *miš glōje.*
gñāučati, impf. proizvoditi glas kao mačka, mijaukati: *māška gñāuče.*
gñīzdo, -a, n. gnijezdo.
gñōj, -ōja, m. gnoj, dubar.
gñojīšće, -a, n. gnojište, dubrište.
gñojīti, impf. gnojiti, dubriti.
gōrni, -a, adj. 1. gornji, 2. sjeveroistočni.
goromūs, -a, m. i *mogorūs*, -a, m. vrsta gorske trave.
Gōspe, -e, f. Gospa, Bogorodica: *Gospē mi; Gōspe mi.*
gradīje, *gradīj*, f. pl. roštilj, gradele.
gradīna, -e, f. ruševine zidina: *tāmo su nīke gradīne.*
grātālo, -a, n. čeljade koje mnogo zanovijeta.
grāvan, -a, m. vrsta ptice, gavran.
grbunēr, -a, m. ložac u parobrodu, ispor. *fugišta.*
grebāč, -a, m. žličica za čišćenje motike od zemlje.
(grēsti), impf. ići, hodati (glagol se upotrebljava samo u prezentu): *jā gredīn ū poje; tōte grēdēmo lovīti skōro svāki dān.*
grībļa, -e, f. jarak koji odvaja dva zemljišta raznih vlasnika, meda.
grīhōta, -e, f. grehota.
grklān, -āna, m. dušnik, grkljan.
grmāļ, -a, m. vrsta morskog raka.
grūb, *grūba*, adj. ružan: *čā si grūba! grūbo je vrīme.*
gržījōla, -e, f. ljesa, osobito za sušenje smokava.
gūbica, -e, f. usnica.
gūbīčīna, -e, f. pejor. velika gubica; pogrdni naziv za žensko čeljade: *čā to kōpāš, gūbīčīno?*
gūča, -e, f. dio odjeće, maja.

gujina, -e, f. zmija.
gündula, -e, f. vrsta malog čamca, sandolina.
gürla, -e, f. 1. limena cijev kojom se dovodi voda u cisternu, 2. dimovodna cijev: *gürla za vodu*; *gürla o şpähera*.
güşti, -a, m. 1. tek, okus, 2. užitak, uživanje.
guştâti, impf. naslađivati se.
guştêrna, -e, f. u zemlji izdubeno i obzidano spremište za kišnicu, cisterna: *progadür je di se vöda fitrâje da idê u guştêrnu*.

H

hladovâti, impf. odmarati se u hladu: *hladüjin i gladüjin*.
hobdönica, -e, f. vrsta morskog mekušca: *uhütija san hobdönicu*.
hrêb, -a, m. panj, korijen stabla.
hujüti, impf. hujati (o vjetru): *vîtar şuştü i hujü*.
humâr, -a, m. zabat, na kojemu je često prozorčić.
humariç, -a, m. 1. otvor ili prozorčić na zabatu, 2. otvor na stropu kroz koji se ulazi ljestvama ili stepenicama na kat ili na tavan: *humariç za gôrni pöd*.
huncüt, -a, m. nevaljalac.
huncütarica, -e, f. nevaljalka.

I

id, -a, m. jad, srdžba: *ne mörin öd ida*.
idüti (se), impf. jaditi (se), srditi (se): *nemüdj se idüti, çä me idis*.
idro, -a, n. jedro, ispor. *jüdro*: *idro je u brödu*.
inkârat, -ârta, m. žbuka.
ispo(d), praep. 1. ispod, 2. s jugozapadne strane: *ispo Žîrâ(j)*.
iti, impf. ići: *mühte çemo iti u kîno*.
itros, adv. i *jütros*, adv. jutros.
itroske, adv. i *jütroske*, adv. jutros, ispor. *itros*.
iva, -e, f. vrsta vrbe: *iva mälo pecigâ*; *iva o mrtva çovîka naprâvi živa*.
Ivânov, -a, adj. što pripada *Ivânu*.
Ivin, -ina, adj. što pripada *Ivi* (m.).
izna(d), praep. 1. iznad, 2. sa sjeveroistočne strane: *izna Žîrja*.
iznütar, praep. i adv. iznutra.

J

jâgla, -e, f. ribarska igla, tj. igla za pletenje ili krpanje mreže.
jagüc, -a, m. vrsta trave.
jâkar, -kra, m. i *nâkar*, -kra, m. vrsta raka, rarog: *jâkar imâ jâkâ kfişca*.
jakêta, -e, f. kaput od odijela, kaputiç.
jâhac, *jâhca*, m. janje: *jâhçi su nan krepâli*.
jañçic, -a, m. dem. od *jañac*.
japân, *jâpna*, m. vapno.
jâpno, -a, vapno, ispor. *japan*.
jârbul, -a, m. jarbol.
jârula, -e, f. stara porušena kuća, upravo zemljište unutar njenih zidina.
jâşen, -a, m. vrsta stabla, jâşen.
jâstog, -a, m. vrsta raka: *jâstog imâ zdrâçê*.
jâstreb, -a, m. vrsta ptice grabljivice, jâstreb: *onâ je döbra solâdâti i jâstreba i kâleba*.
jatîva, -e, f. žena muževa brata, jetrva.
jazik, -a, m. jezik: *nâş materînski jazik*.
jedanadşti, -oga, num. ord. jedanaesti.
jemâtova, -e, f. 1. vrijeme u koje se skupljaju plodovi uopće, 2. berba grožđa.
jenâr, -a, m. mjesec u godini, sijeçanj, ispor. *sichân*.
jêpe, adv. i *jöpe*, adv. opet: *jêpe san döşq*.
jêvo, interj. evo: *jêvo ga ü mene*.

jezerànim, -ràna, m. stanovnik sela Jezera: *dolàzu jezeràni i vàcaju ribu.*
jěž, -a, m. jež (morski): *ubđja san se na jěža.*
jđaro, -a, n. jedro, v. *idro.*
jđepe, adv. v. *jepe.*
jugo, -a, n. 1. jugoistok, 2. vjetar s jugoistoka: *hđte na jūgo; púšę jūgo.*
jūšt, -a, adj. 1. tačan, 2. prav, 3. pravedan.
jūšto, adv. upravo: *jūšto san dđša.*
jūžni, -a, adj. jugoistočni (o strani svijeta i o vjetru), ispor. *jugo.*

K

kabāl, *kàbla*, m. drvena posuda za nošenje i držanje vode, kabao.
kacjól, -a, m. kutljača, v. *kutał.*
kadýja, -ę, f. stijena koja se okomito spušta u more.
kafęn, -ęna, adj. smeđ: *kafęno bčca.*
kajın, -a, m. posuda za umivanje, lavor, umivaonik.
kajış, -a, m. kožnati ili plastični opasač za hlače, remen.
kàko, adv. 1. kako, 2. kao: *govđri po nàšu kàko da je đvde rđđen; kàkđ ste?*
kalàti, pf. spustiti, položiti, staviti: *kalàčemo ga u gręb.*
kaldđja, -ę, f. spremište za toplu vodu na štednjaku, kotlić.
kàleb, -a, m. vrsta ptice, galeb.
kalün, -a, m. top.
kamamüla, -ę, f. vrsta mirisave i ljekovite trave, kamilica.
kàmenica, -ę, f. stakleni dio petrolejske svjetiljke u kojemu je petrolej.
kanaštręla, -ę, f. mreža plivarica za lov plave ribe.
kànica, -ę, f. vrsta ženskog pojasa, dio narodne nošnje; ispor. *kati.*
kantün, -a, m. kut, ugao: *četiře kantüna u küci.*
kāñac, *kāñca*, m. vrsta ribe, Serranus cabrilla Cuv.
kapđt, -a, m. 1. kaput (zimski), 2. potpuni dobitak u kartaškoj igri: *kapđt ja činin.*
kapüla, -ę, f. crveni luk.
kārag, *kārga*, m. 1. teret, 2. adut u kartaškoj igri.
karatęł, -ęla, m. manja bačva: *mı zovęmo karatę.*
kartıl, -ıla, m. vrsta košarice: *jedān je hodýja i nosýja u küartilü dalamite kàkđ da nđsi niku*
škālu ili pomidđre; kartı za smđkę brāti.
karupęł, -ęla, m. vrsta ukrasne mirisave biljke, kaloper.
kasırđti, impf. naplaciivati, inkasirati: *pđvi se pü pđrez ne kasırđ; pđres se kasırđ.*
kasün, -a, m. veliki sanduk.
kašęta, -ę, f. drvena kutija za spremanje i nošenje ribe a i čega drugog: *kašęt uzmete ko-*
lıko mđrete.
kāti, impf. tkati.
katına, -ę, f. drvena spojnica na brodu: *čovik je na katını.*
kätolika, -ę, f. pripadnica katoličke vjere, katolikinja.
katrıda, -ę, f. stolica.
kavāla, -ę, f. vrsta ribe, Corvina nigra C. V.
kęļa, -ę, f. magarčeva ženka, magarica.
kiče, -a, n. col. od *kita*, granje, šiblje.
kišovüti, -a, adj. koji se odnosi na kišu: *danāske je kišovüto.*
kile, -ę, m. i *küle*, *kilę*, m. onaj koji je kilav.
kita, -ę, f. tanka grana s liščem, ispor. *kiče: slomüla se je kita.*
klāda, -ę, f. klupa u kuhinji, obično gruba, neobrađena.
klāsti, pf. staviti, metnuti.
klobük, -a, m. šešir.
kłın, -a, m. klin.
kłımac, *kłınc*, m. drveni čavlić za pravljenje ili popravljanje obuće.
kłıšca, *kłıšc*, n. pl. t. kliješta: *zuba o kłıšc o rāka.*
knđjo, *knđje*, m. onaj koji je kljast.
kñęgiņa, -ę, f. vrsta ribe, Coris julis Gthr., v. *kñęz.*
kñęz, -a, m. vrsta ribe, Coris julis Gthr., ispor. *kñęgiņa.*

knjiga, -e, f. 1. knjiga, 2. arh. pismo: *dđšlq mi je knjiga*.
kđc-kđc, interj. povik za dozivanje koze.
kđča, -e, f. vrsta mreže za dubinski lov.
kočeta, -e, f. drveni dio kreveta.
kđfa, -e, f. košara.
kđgo, -a, m. kuhar, najčešće brodski.
kokorākāti, impf. oglašavati se kao kokoš: *kđkoša kokorāče*.
kđkoša, -e, f. kokoš: *kđkoša kokorāče*.
kolisan, -išna, adj. deminutivno prema *kolik*: *kolisno je jāje*.
kđlo, praep. oko: *kđlo đvđrā su đica*.
kolūdrica, -e, f. časna sestra, »sestrica«.
kombinēt, -a, m. vrsta donjeg ženskog rublja, kombine.
kđmin, -a, m. ognjište.
komđrica, -e, f. vrsta zimzelenog grma.
komđštra, -e, f. lanac nad ognjištem o koji se vješaju *brunzini*.
konāl, -a, m. žlijeb; kanal.
konđba, -e, f. prizemna prostorija koja služi za spremište.
konđp, -a, m. konop, uže.
kopīta, -e, f. potkova.
korāļ, -a, m. koralj.
koredūr, -a, m. hodnik, prolaz: *na koredūru ti je vėslo*.
korēnat, -ēnta, m. morska struja, ali i zračna: *jāki je korēnat*.
korēntija, -e, f. col. valovi, morske struje.
koromāč, -a, m. vrsta jestive biljke.
koromāčica, -e, f. jestivi dijelovi koromača, v. *koromač*.
košči, -ā, adj. koji se odnosi na kosti: *košče mēso*.
koščina, -e, f. kost: *đāj pāsu koščin*.
kđšta, -e, f. pristanište, obala, kraj uz obalu.
koštāti, pf. pristati brodom uz obalu.
kotorāta, -e, f. otvor na podu kroz koji se silazi ili uzlazi.
kđtul, -a, m. dio ženske nošnje, suknja, ispor. *šoz*.
kovāč, -a, m. onaj koji kuje, kovač.
kozīca, -e, f. vrsta morskog račića.
kozlič, -a, m. muško mlado od koze: *Mjari je krepā kozlič*.
krāj, *krāja*, m. 1. kraj, 2. kopno uz obalu: *zvūkli smo mrižu na krāj*.
krājan, -ājna, adj. koji je uz kraj.
krājna rība, *krājne rībe*, f. riba koja boravi uz obalu, uz kraj.
krčāst, -a, adj. koji je do kraja krcat: *krčāt-krčāstā*.
krčma, -e, f. krčevina.
krčco, -e, m. deprec. čeljade bez kojega zuba.
krđncija, -e, f. kuhinjski ormar.
krēpo, -e, m. čeljade koje je tromo, nepokretno.
krđšiti, impf. rasti: *sā je krđšilo jūgo; kđ đica krđšu*.
krīgla, -e, f. velika čaša s ručkom.
krīk, -a, m. naprava u brodu za namatanje konopa kojim se izvlači mreža *šabata*.
krītikovati, impf. kritizirati.
Križi, *Križo(v)*, m. pl. katolički blagdan, Spasovo.
krpēļ, -a, m. nedozrela smokva.
krš, -a, m. krš: *sē je krš*.
krščānin, -āna, m. pripadnik krščanske vjere, krščanin.
krščānka, -e, f. pripadnica krščanske vjere, krščanka.
krūg, -a, m. veliki kamen: *īs krūga se vādi đātala; đātala sāma sordlā krūg; vėli su krūzi*,
kamēne vėliko.
krīna, -e, f. 1. dio krova, 2. vijenac.
kš-kš-iš, interj. povik za tjeranje svinja.
kūčāk, *kūška*, m. kuka na *komoštri* o kojoj visi ono što ima *povrslo*, v. *komoštra*, v. *povrslo*:
tđ su kūška, đvā kūška.
kūčni, -a, adj. kutnji (o zubima).
kūčni zūbi, *kūčni(h) zūbo(v)*, m. pl. kutnjaci.

kükavac, -*ävca*, m. jadnik: *onö je kükavac prüma nöj; ää çeš ti jädan kükävce.*
küküčäti, impf. oglašavati se kao kukavica: *kükavica küküče.*
kükumqr, -*a*, m. krastavac.
kukurikäti, impf. oglašavati se kao pijavac, kukurijekati: *pivöc kukuriče.*
külaf, *külfa*, m. otvoreno more, pučina Jadrana.
kumpanäti, impf. pratiti: *kä bi šüša kumpanäla ka övu gödinu.*
kumpir, -*a*, m. krumpir.
kuniënat, -*inta*, adj. zadovoljan.
künika, -*e*, f. morska školjka.
küpa, -*e*, crijep: *küce su pokrüte küpami.*
kupina, -*e*, f. vrsta bodljikava grma.
kurät, -*a*, m. župnik.
kürüza, -*e*, f. vrsta žitarice, kukuruz.
küs, -*a*, m. dio, komad: *küz dröba.*
kušin, -*a*, m. jastuk napunjen vunom.
kütaj, -*a*, m. velika žlica za vađenje juhe i tekućine uopće, šefla, ispor. *kacjol.*
kušina, -*e*, f. kuhinja: *äjmo u kušinu isti.*
kušnica, -*e*, f. dem. od *kušina.*
kvädar, -*dra*, m. zidna slika.
kvasina, -*e*, f. vinski ocat.

L

lälica, -*e*, f. vrsta morske školjke.
lambräka, -*e*, f. vrsta morske ribe, Crenilabrus pavo C. V.
lancäna, -*e*, f. uza ribarska, konop kojim se povlače mreže: *tö je za lancänu.*
lancün, -*a*, m. platneni pokrivač, plahta.
lända, -*e*, f. kriška: *razriži na lände.*
läni, adv. prošle godine.
lantërna, -*e*, f. svjetionik: *u külfu se naläzi lantërna, a zovië se Blitvenica.*
lantina, -*e*, f. drvo za koje se veže jedro.
läpiš, -*a*, m. arh. olovka: *jä san digq läpiš.*
läpiti, impf. tjerati (o mački): *mäšku läpimo mäc-mäc.*
lasätka, -*e*, f. morska životinja koja živi pričvršćena na dnu, a ima mnogo ticala, vlasi.
lästavica, -*e*, f. i *lästovica*, -*e*, f. 1. vrsta ptice, 2. dio krova, 3. vrsta ribe, Trigla corax Bp.
lästovica, -*e*, f. v. *lastovica.*
lästük, -*a*, m. gumilastika.
läštra, -*e*, f. prozorsko okno: *jedän cakä za jënu läštru o poništre.*
lašün, -*a*, m. vrsta sjekire.
läta, -*e*, f. lim: *bokün läte.*
läz, -*a*, m. prolaz, vrata između dviju prepreka: *imä više ni, läzp.*
leberäti(se), pf. osloboditi (se): *leberä se je.*
lëd, *lëda*, m. 1. mraz, 2. led: *ömja lëd mäslinë.*
ledina, -*e*, f. neobrađeno zemljište.
lemözina, -*e*, f. novčani prilog koji se daje u crkvi.
lemün, -*a*, m. limun.
lešäti, impf. i pf. pripremati ili pripremiti hranu na lešo, kuhati ili iskuhati u vodi, ispor. *lešo.*
lešo, -*öga*, n. kuhana hrana začinjena uljem: *biče ništo lešöga za vičëru.*
leš, -*a*, adj. kuhan, obaren u vodi i začinjen uljem: *lešä riba; leši kumpiri; lešö mäso.*
lëtrika, -*e*, f. 1. električno svjetlo, 2. električna struja.
lëut, -*a*, m. vrsta ribarskoga broda na kojemu je mreža *kanaštrëla*, ispor. *kanaštrëla.*
levänat, -*änta*, m. 1. istok, 2. vjetar s istoka: *digli smo idro i s leväntun išli na Käkäñ.*
levändä, -*e*, f. vrsta biljke opora mirisa koja se upotrebljava protiv moljaca.
lezërva, -*e*, f. vojna vježba, rezerva: *diglo ga u lezërvu.*
libar, -*bra*, m. knjiga: *ägövu je tö libar?*
lica, -*e*, f. vrsta ribe, nomen generale specierum generis *Lischia* Cuv.
ligi-ligi, interj. povik za dozivanje kokoši, ispor. *çuku-çuku.*
ligna, -*e*, f. vrsta morskog mekušca, lignja.

lignôc, -a, vrsta lignje, ispor. *lignâ*.
likâr, -a, m liječnik: *ôjmo u likâra*.
lipovina, -e, f. lipovo drvo.
lišti, impf. puzati: *spužice su ližle*.
liš, -a, adj. gladak, ravan, neobrašten: *zovjê se Lištâk jêr je liš*.
liâkâr, -a, m. onaj koji radi lijevom rukom, ljevak.
liâkarica, -e, f. ona koja radi lijevom rukom, ljevakinja.
livêr, -a, m. stalak za umivaonik.
lobôda, *lobodê*, f. vrsta biljke.
lokârda, -e, f. vrsta ribe, *Scomber scolias* L.
lopâtica, -e, f. dio tijela, pleća.
lostûra, -e, f. vrsta morske školjke, ljuštura, periska.
lûb, -a, m. kalup za pravljenje sira.
lûcura, -e, f. riblja ljuska.
lûj, *lûja*, m. sedmi mjesec u godini, srpanj.
lumbelâti, pf. spojiti jedno s drugim (o daskama na podu, stropu i sl.): *lumbelâne dâske*.
lumbrelâ, -e, f. kišobran.
lûngo, -a, m. deprec. onaj koji je odviše visok, dug.
lusmarîn, -a, m. vrsta mirisave biljke, ružmarin.
lušijâc, -a, m. kabao u kojem se luži, lukšija roba: *lušijâc za lušijâti rôbu*; *doâ lušijâca*.
lušijâti, impf. lužiti, lukšijati (o robi): *lušijâc za lušijâti rôbu*.

L

lûbidrag, -a, m. vrsta cvijeca: *divôjke kâ su lûbomorne mêcu nâ rûku lûbidrâga*.
lûlica, -e, f. vrsta ljulja, korov: *lûlica je slîšna žitu*.
lûtica, -e, f. vrsta luka.
lûti smrič, *lûtoğa smriča*, m. bodljikava smreka.

M

mâ, conj. i interj. 1. ali, nego, 2. ma: *mâ jê jê, îstê je cinê mâ nî cinê*.
mâc-mâc, interj. povik za tjeranje maške: *mâšku lâpimo mâc-mâc*.
mâceha, -e, f. očeva druga (treća i svaka dalja) žena, mačeha.
magriž, -a, m. vrsta mediteranske mirisave biljke, smilje.
mâha, -e, f. mrežni teg: *kûpi mâhu do ôlova*.
maištrâl, -a, m. 1. zapadna strana svijeta, 2. vjetar sa zapada.
mâj, *mâja*, m. peti mjesec u godini, svibanj, v. *cviban*.
mâja, -e, f. dio rublja, potkošulja.
mâjica, -e, f. dem. od *maja*.
mâjka, -e, f. affect. majka, ispor. *matî*.
mâk, *mâka*, m. vrsta biljke i njen plod, mak.
mâkina, -e, f. stroj: *mâkina za šiti rôbu*.
mâkina o gâša, *mâkinê o gâša*, f. naprava na petrolejskoj svjetiljci za podizanje i spuštanje stijenja.
makimîšta, -e, m. i *makimîšt*, -a, m. strojar.
mâlahan, -hma, adj. sitan, malen: *kiša škôdi ovômu mâlahnomu*.
mâli, -a, adj. malen.
Mâli vazâm, *Mâloga vâzma*, m. katolički blagdan koji se slavi 8. rujna, Mala Gospa.
mâltâ, -e, f. smjesa vapna i pijeska s vodom, mort.
manalîca, -e, f. i *manarîca*, -e, f. naziv jednoga od četiri broda u ribolovu mrežom plivaricom.
manarîca, -e, f. v. *manalîca*.
mânât, *mânata*, m. konop kojim se diže jedro na jarbol.
manîštra, -e, f. juha s tijestom.
manîž, -a, m. ono čime se rukuje, potrepstine, pribor.
manîžâti, impf. rukovati, upravljati čime, ispor. *manîž*.
mâraç, *mârça*, m. treći mjesec u godini, ožujak.

marasčtina, -e, f. vrsta grožđa i vina od njega.
Marcelin, -a, adj. koji pripada Marceli.
Marcelo(v), -a, adj. koji pripada Marcelu.
marēta, -e, f. morski val: *bila je marēta od jūga*.
m(a)rišūiti, impf. mirisati: *omēta maršūši*, v. *ometa*.
mašlāččak, -āška, m. vrsta trave.
māst, -a, m. zgnječeno grožđe.
māška, -e, f. 1. domaća životinja, mačka, 2. vrsta ribe, Scyllium L.: *dāj māški dvi šlice mlīka*.
māškara, -e, f. i m. maskirana osoba, osobito za karnevala.
maštēl, -ēla, m. drvena posuda.
māti, -terē, f., v. *majka*.
mazarāpla, -e, f. bačvica za vodu, većinom u brodu.
māž, -a, m. vrsta morske trave.
medič, -a, m. vrsta bolesti grožđa.
Mērika, -e, f. 1. američki kontinent, 2. ime države SAD: *mōj pokōljan muž bija je u Mēriki*.
merikānski, -a, adj. koji se odnosi na Ameriku: *merikānska lōza*.
meštrōvica, -e, f. arh. 1. učiteljica, 2. učiteljeva žena.
mēta, -e, f. vrsta trave, metvica.
mētālo, -a, n. prutić, obično drveni, s rašljama kojim se miješa, muti, mete palenta i sl., mutva.
mīčūn, -a, m. vrsta ribe, incun, *Engraulis encrasicholus* Cuv.
mīgavica, -e, f. vrsta povlačne mreže.
mihūr, -a, m. mjehur: *napūhāla san mihūr*.
mīndula, -e, f. vrsta stabla i njegov plod, badem, mandula — *mendula*, bajama.
mīra, -e, f. kvintal, hektolitar: *nīman dvi mīrē ūla*.
mīrine, *mīrīn*, f. pl. ruševine.
mīščamin, -čana, m. mještananin.
mīščanka, -e, f. mještanka.
mīšica, -e, f. mišićavi dio ruke od ramena do lakta, mišić, mišica.
mīšina, -e, f. veliki mijeh, mješina: *napūhāla san mīšīnu*.
mīžērija, -e, f. bijeda.
mlādōs(t), -i, f. mladost: *pō mladōsti*.
mlādūļa, -e, vrsta trave s klasom.
mlīč, -a, m. vrsta biljke s mnogo soka, mliječ.
mōča, -e, f. vlaga: *vē gōdinē nī šūša nēgo jē mōča*.
mōčan, -čnā, adj. vlažan, kišovit.
mōčāran, -ārna, adj. koji se odnosi na moču, vlažan: *kād je mōčārno ōnda īmā kumpīrīčō*.
mōdrak, -a, m. vrsta ribe, *Smaric alcedo* Bp.
mōdropērla, -e, f. vrsta dugmeta, obično na košulji.
mogorūš, -a, m. v. *goromuš*.
mohūna, -e, f. mahuna.
molāti, pf. pustiti, popustiti: *molāj māhu*, v. *maha*.
morīna, -e, f. vrsta ribe, *Muraena helena* L.
morskā žāba, *morskē žābē*, f. morska kornjača.
morski kōn, *morskōga kōna*, m. vrsta ribe, nomen generale specierum generis *Hippocampus*.
morski prāsāc, *morskōga prājca*, m. vrsta ribe, *Centrina salviani* Risso.
mōstir, -a, m. samostan, manastir.
mōt, -a, m. 1. mimički tajni znak pri kartanju, 2. uvježbanost pri nekom poslu, grif: *dāj mi mōt*.
motōr, -ōra, m. motor: *īma motōr pa vūciē*.
motorīšta, -e, m. onaj koji upravlja motorom.
možjāni, *mōžjan* i *možjānō(v)*, m. pl. 1. mozak, 2. moždina.
mriža, -e, f. mreža.
mrižīna, -e, f. augm. od *mriža*.
mīta, -e, f. vrsta mediteranskog grma s jakim mirisom, mrča, mirta.
mučāti, impf. ne govoriti, šutjeti: *mūči*, *nemōj plākati*.
mūhār, -a, m. vrsta trave.
mūhte, adv. badava: *mūhte čemo īti u kīno*.

mūja, mūla, m. i *mūl*, -a, m. molo, gat: *pu mūlā šijāj*.
mūka, -e, f. brašno i tijesto što se od njega mijesi: *mūku dōma pečēmo*.
mūl, -a, m. molo, gat, ispor. *muja*.
muriēla, -e, f. vrsta ukrasnog mirisavog cvijeća.
mūrva, -e, f. vrsta stabla i njegov plod, dud.
mūs — *mūs*, interj. povik za dozivanje mačke: *māšku zoviēmo mūs-mūs*.
mūžāk, -a, m. kopča na hlačama.
mūžļēv, -ēva, adj. mužev: *mūžļēvo je tō, nīman ja ništa ni sinovļēga ni mūžļēva*.

N

nahājāti, impf. nalaziti: *nahājāli su se grōbovi*.
nā-nā, interj. povik za dozivanje domaćih životinja uopće.
nānka, adv. niti: *nīman nānka pūnta*.
nāpa, -e, f. krović nad ognjištem: *tō je nāpa dā se māne dīmi*.
naprāvļati, impf. popravljati, načinjati: *nekā naprāvļaju kāko mōrvū*.
nāpula, -e, f. tri najjače karte (as, dvica i trica) iste boje u kartaškoj igri trešeti, v. *trešeta*:
cila nāpula je pāla.
narānža, -e, f. vrsta južnog voća, naranča, narandža.
nārōd, -dā, m. svijet, ljudi: *vaļā nā vrīme uzēsti kā je nārōd dōma*.
naukīr, -a, m. voda ribolova.
navrācāne; -a, n. cijepljenje, kalamljenje.
navrācati, impf. povezivati što; cijepiti, kalamiti: *tō ni za navrācati, tō je za lancānu*.
navrnīti, pf. povezati što; nakalamiti, izvršiti cijepljenje: *ne mōrē se navrnīti, tō je dībļā lōza*.
navrnāča, -e, f. loza koja se cijepi.
navrtak, -tka, m. cijepljena mlada loza.
nāza(d), adv. 1. prije, 2. nazad, natrag: *nāza dvī gōdīnē; dāj se nāza*.
nazīvka, -e, f. naziv.
nēbo, -a, n. 1. nebo, nebeski svod, 2. nepce u ustima.
nedīļa, -e, f. dan u tjednu, nedjelja: *u nedīļu grīēmo na mīsu*.
nevīsta, -e, f. sinova ili bratova žena, nevjesta, snaha.
nočāske, adv. nočas.
novcāst, -a, adj. sasvim nov: *nōv novcāstā*.
novēmbar, -bra, m. jedanaesti mjesec u godini, studeni.
nozdrve, *nozdrī(v)*, f. pl. nosnice.

Ņ

ņākar, -kra, m. vrsta raka, vidi *jakar*.

O

obrāz, -a, m. lice.
obrīvice, -ic, f. pl. trepavice.
ocāli, -o(v), m. pl. naočali.
odrišīti, pf. odriješiti, odvezati: *ājde odrišī se; ocū odrišīti*.
oficijāl, -a, m. časnik na brodu.
ōkle, adv. odakle: *ōkle ste vī, priyateļu*.
ōli, conj. ili: *ma jē li to ūn ōli nī?*
omēta, -e, f. vrsta ljekovite trave: *omēta je trāva za lik ča marļūši*.
ōndar, adv. onda.
oplāra, -e, f. mrežasta vreća za dizanje ribe iz mreže.
opūta, -e, f. postolarski konac za podšivanje cipela, obuće.
orāda, -e, f. vrsta ribe, *Chrysophrys aurata* Cuv.
ōrce, *ōrac*, f. pl. konop kojim se veže prednji dio lantine s jedrom za jarbol.
ortār, -a, m. oltar.
ōsekal, -kļa, m. oseka.

đsik, -a, m. nastamba za domaće životinje, tor.
đstak, *đska*, m. vrsta bodljikave trave.
đstika, -e, f. vinski ocat, ispor. *kvasina*.
otac, *oca*, m. i *tac*, *oca*, m. otac.
đtoka, -e, f. crveni obrub na seljačkim odijelima.
otubar, -bra, m. i *otumber*, -bra, m. deseti mjesec u godini, listopad.
otumber, -bra, m. v. *otubar*.
ovdaka, adv. ovdje: *ovdekã cu pliti po lozãman*.
ovdekar, adv. ovdje, ispor. *ovdeka*.

P

pajët, -a, m. bokobran na brodu: *ëvo ti ovi pajët*.
pãlac, *pãlca*, m. prst palac.
palamita, -e, f. vrsta ribe, *Euthynnus pelamys* Ltkn.
palangãr, -a, m. naprava s udicima za lovljenje ribe.
pãl, -a, m. vrsta lopatice za izbacivanje vode (mora) iz broda, ispolac.
pamedür, -a, m. v. *pomedor*.
pãmetiti, impf. sjeçati se: *jã ne pãmetin u mõmu viku*.
pãpãk, *pãpka*, m. papak.
pãrag, *pãrga*, m. vrsta ribe, *Pagrus vulgaris* C. V.: *pãrag je crvin*.
pãrat, *pãrta*, m. dio: *tõ je muõj pãrat*.
parõn, -a, m. gospodar.
particëla, -e, f. zemljišna ÷estica, parcela.
partida, -e, f. igra, partija: *šies partid smo igrãli*.
pãs, *pãsa*, m. 1. domaça životinja pas, 2. vrsta ribe, morski pas, *Nomen generale specierum ordinis Selachoidi: dãj pãsu košçin; uhiütli su dviã pãsa*.
pãsara, -e, f. vrsta ribe, *Pleuronectes flesus* L.
pasãti, pf. proçi: *simo i tãmo je pasã sedãn püti*.
pãš, -a, m. sežanj, hvat: *ima dëse pãši šivra*.
pãš, -a, m. pašanac: *o dvi sestãr müži su pãši; tõ je muõj pãš*.
pašabrõda, -e, f. vrsta cjedila.
pavijün, -a, m. vrsta terase: *küca na pavijün*.
pecigãti, impf. žeci, peckati: *iva mãlo pecigã, v. iva*.
pëgula, -e, f. neprilika: *imaõ pëgulu š ün*.
pëka, -e, f. pokrov za pečenje kruha na ognjištu.
pefãti, impf. voditi (koga ili što).
periska, -e, f. vrsta morske školjke, ispor. *lostura*.
peronëšpera, -e, f. vrsta bolesti na lozi, peronospora.
perün, -a, m. vrsta pribora za jelo, viljuška.
pëst, -i, f. zatvorena šaka.
pešãda, -e, f. nož od pribora za jelo.
pëtak, *pëtika*, m. dan u tjednu, petak.
petrosinul, -a, m. vrsta povrća za zaçin, peršin.
petrülje, -a, n. petrolej.
petün, -a, m. beton.
pïc, -a, m. vrsta ribe, *Charax puntazzo* C. V.
pijãncina, -e, m. onaj koji se često opija, pijanac, pijanica: *otãc in je pijãncina*.
pijãt, -a, m. tanjur.
pijumbëla, -e, f. i *fijumbëla*, -e, f. šarka na vratima, pant, baglama.
piliç, -a, m. pile.
pilõto, -a, m. 1. ÷lan pomorske straže, 2. lučki službenik koji prihvaça brodove.
pinëzi, *pinëz*, m. pl. novac: *dãj mi pinëz*.
pï-pï-pï, interj. povik za dozivanje kokoši.
pür, -a, m. gošćenje prilikom vjençanja ili prilikom mlade mise.
pürka, -e, f. vrsta ribe, *Serranus scriba* Cuv.
pirovãti, impf. gostiti se (prilikom vjençanja ili mlade mise), pirovati, ispor. *pür: totekã se pürüje*.

pišigin, -a, m. prorez na hlačama s prednje strane, šlic.
pitōma spuĝa, *pitōmę spuĝę*, f. vrsta spuĝve.
pitūr, -a, m. ličilac; slikar.
piturāti, pf. i impf. obojiti, bojiti.
pivac, *pivca*, m. vrsta ribe, Blennius pavo Risso.: *uhūtija san pivca*.
pivo, -a, n. piće: *išla je pō pivo*.
pizdica, -e, f. vrsta školjke: *pizdica na stini stoji*.
plāvka, -e, f. vrsta groĝda.
plavūca rība, *plavūcę rībę*, f. riba koja boravi u otvorenome moru, plava riba, ispor. *krajna riba*.
plavūci, -a, adj. koji pliva (samo o ribi), ispor. *plavūca riba*.
plīma, -e, f. dizanje mora, plima.
plīti, impf. pljeviti: *plīti po lozāmi*.
plūca, *plūc*, n. pl. pluća.
pobegenāti, pf. povladiti, odobriti, složiti se.
počicati, pf. posisati: *tāko pūši da i lū(g) počica*.
pōd, praep. 1. pod, ispod, 2. s jugozapadne strane, ispor. *ispod*.
podmīcāti, impf. saditi lozu.
pogāča, -e, f. oveći kruh pečen pod pekcom, ispor. *peka*.
pōji, pf. poći: *kāš pōjti ū grā?*
pōkle, adv. pošto: *pōkle je dōšq nēcę rādi*.
pōklōp, -a, m. poklopac.
pokōjan, -ōjnq, adj. pokojan: *mūōj pokōjan mūž bija je u Mēriki*.
polīsti, pf. popuzati, ispuzati: *spuĝice su polizle*.
pomālo, adv. 1. pažljivo, oprezno, 2. pomalo: *pomālo molāj māhu*.
pomanĝāti, pf. ponestati: *nī pomaĝkāla*.
pomedōr, -a, m. i *pomedūr*, -a, m. rajčica, paradajz.
pomlīv, -īva, adj. pomnživ, pažljiv.
ponedīlak, -īlka, m. dan u tjednu, ponedjeljak.
ponīstra, -e, f. i *prōzōr*, -a, m. prozor.
popēčak, -ēška, m. 1. žarač, 2. srednji prst.
poplāt, -a, m. taban.
porāmenica, -e, f. dio ženske narodne nošnje.
pōrat, *pōrta*, m. luka, pristanište.
pōrcija, -e, f. 1. obrok hrane, 2. posuda za obrok hrane, obično vojnička.
portūc, -a, m. dem. od *porat*.
portulqda, -e, f. isto što *manalica*.
posahnīti, pf. osušiti se (o bilju): *šūša je, svē ēe posahnīti*.
postēlja, -e, f. postelja, krevet.
poščēr, -a, m. i *poštēr*, -a, m. listonoša, poštar.
poštēr, -a, m. v. *poščer*.
poštivāti, pf. postaviti što u red: *dāske su poštivāne na grēdāmi*.
pōšto, adv. pošto.
pōti, -a, m. vrsta lonca iz kojega se pije: *pōt o litrę i pō*.
potaklāti, pf. pokolčiti takljama, v. *takla*.
potaknīti, pf. potaknuti, potaći (o vatri): *nemyōj potaknīti ōgañ*.
potegāča, -e, f. povlačna mreĝa za lovljenje plave ribe.
počicati, impf. podsticati, raspirivati vatru: *nemyōj počicati ōgañ*; *počičemo ōgañ*.
potriĝa, -e, f. nuĝda, nevolja: *u vėlikoj san potriĝi*.
povidāti, impf. kazivati: *povidā san van ēā san znq*.
poŝiti, pf. reći, kazati.
pōvrlo, -a, n. povraz, drĝak (polukruĝna naprava za hvatanje ili vješanje lonca, košare ili sl.).
prāma, praep. prema: *prāma Zvizdūlami*.
prāšac, -ājca, m. domaća životinja, svinja: *imāli smo prājca lānsķę gōdine*.
prāšica, -e, f. prema masc. *prasac*: *nīmqmo mī prasice*.
prāz, *prāza*, m. ovan.
prē, -a, m. domaća životinja, jarac, 2. vrsta morskog mekušca.
prēja, -e, f. vuneni konac, pređa.
prēz, praep. bez.
prikučēr, adv. pretprošloga dana, prekjučer: *prikučēr je bīlo kŝpiti rībę*.

prikučera, adv. prekjucher, ispor. *prikučer*.
prima, praep. prema v. *prama*: *onđ je kühavac prima nđj*.
prin, adv. i praep. tek, prije: *čā ste vī mālo prin kāzāli*; *prin tri göđine dōša je iz Mērike*.
prisād, -a, m. mlado povrće koje se presaduje, prijesad.
prlīk, -a, m. vrsta morske školjke, prilijepak.
prodīka, -e, f. nadimak.
prodīti, pf. nadijeti ime: *zatō su prodīli mōstir*.
progadūr, -a, m. vrsta filtera za vodu: *progadūr je dī se vōda fitrāje da idē u guštērmu*.
proliće, -a, n. proljeće.
prosēsti se, pf. provaliti se, otvoriti se (o zemlji): *prosēla se zemlja*.
prosvītlīti, pf. prosvijetliti: *nekā in Bōg pāmie prosvītli*.
prsūra, -e, f. tiganj, tava.
přiti se, impf. upletati se: *čā se přiti kā nē znā?*
přvi mīsec, *přvōga mīseca*, m. siječanj, v. *sičan*, v. *jenar*.
Prōvīnka, -e, f. stanovnica sela Prvića, žena koja se iz P. udala u Žirje.
pūlac, *pūlca*, m. zapešće.
pulīnta, -e, f. palenta.
pūnat, *pūnta*, m. bod u igri.
puncāsti, -a, adj. do kraja pun: *pūno puncāsto*.
pūno, adv. mnogo, veoma, jako, odviše: *mēso je pūno skūpo*; *pūno je slābo vrime*.
pūnta, -e, f. šiljak, vršak, rt: *pūnta o motīke*; *Pūnta Artića*.
pūpa, -e, f. 1. meki dio kruha, meča, 2. meso školjke i raka.
pūt, praep. prema: *put Kābla*; *pu mūlā šijāj*.
pūzāvāc, -āvca, m. vrsta ukrasne biljke penjačice.

R

rāčica, -e, f. vrsta malog morskog raka: *krājīn idē rāčica*.
rakīta, -e, f. hrast.
raskrīžje, -a, n. sjecište putova, raskršće, raskrsnica.
raslādīti, pf. staviti vode u vino: *zagrābili smo vodē, raslādīli smo i nāpili se*.
rāžīna, -e, f. vrsta ribe, Raja L.
rēbāc, *rēpca*, m. vrabac.
rečīne, *rečīn*, f. pl. naušnice.
redīpēt, -a, m. ženski prsluk, stezник.
rēj i *rēci*, pf., reći: *kī će mi rēj, nekā mi rečē*.
reku-perāti, pf., obnoviti: *māslīne su bile pozēble pedesēt i šēste i vīše se nīsu nīka prāvo reku-perāle*.
relōj, -ōja, m. v. aleroj.
repūš, -a, m. samovolja, svojeglavost.
repušina, -e, f. 1. pejor. augm. od *rēp*, 2. pretjerana sloboda, samovolja, ispor. *repuš*.
rēsa, -e, f. cvijet od masline, 2. vrsta morske trave.
rēsti, impf. rasti.
rešpēt, -a, m. obzir, uvidavnost: *nīmān ja rešpēta*.
rībār, -a, m. onaj koji se bavi lovljenjem ribe, ribar.
rīga, -e, f. vrsta jestive trave jakoga mirisa: *rīga se idē za salātu*.
rīva, -e, f. izgrađena obala, pristanište.
rōba, -e, f. tkanina i ono što se od nje načini: *šūšīmo rōbu*.
rodāka, -e, f. vrsta korjenaste biljke slične repi.
rogāč, -a, m. vrsta stabla i njegov plod, rogač: *rogāyūci se mōgu navrnūti na smrdēlō*.
rovāti, impf. oglašavati se kao magarac: *tovār rovē*.
rōžica, -e, f. kresta: *rōžica je crfēna*.
rubič, -a, m. vrsta ribe, *Euthynnus thunnina* Jord. & Gilb.
ručāk, *rūška*, m. podnevni obrok, ručak, objed.
ručāti, pf. i impf. ručati, objedovati, ispor. *ručak*.
rūšopāč, -a, m. vrsta mediteranske biljke.
rūta, -e, f. vrsta mirisave i ljekovite trave: *rūtu mēcu nā drož žīnske kā težko rājaju*.
rūžīna, -e, f. rđa

- sabotirati*, impf. *sabotirati*.
sabun, -a, m. pijesak.
sahnuti, impf. *sušiti se*.
sāk, *sāka*, m. mrežnjak za sušenje sira.
salamūra, -e, f. rasol.
Sājanin, -jāna, m. stanovnik Sali: *bišete vi, mōj Sājanine, mājku dovēsti u Zāgrēb*.
santīna, -e, f. skladišni prostor u brodu: *vīzi u santīnu pa uštvāj*.
sāpa, -e, f. vrsta ribe, Box salpa C. V.: *furēsti su bācāli dalamītu u sāpe*.
sārag, *sārga*, m. vrsta ribe, Sargus vulgaris Geoffr.
sarbūn, -a, m. v. *sabun*.
sazjūga, adv. i praep. jugoistočno, s jugoistočne strane: *đdma sazjūga Guštērānskoga nalāzi se jedān škōl, Hrbošnā*.
sēlin, -a, m. vrsta povrća za začim, celer.
sēsti, pf. *sjesti*: *sēja je na vānak; bāš su ovē mīlje vražjē, sēle su mi nā vr glāvē*.
setēambar, -bra, m. deveti mjesec u godini, rujan.
stīčan, *stīšna*, m. prvi mjesec u godini, siječanj.
sič, -a, m. limena posuda za vodu, ispor. *sigal*.
sigal, -gla, m. limena posuda za vodu.
sijanica, -e, f. zemljište na kojem se sije.
sīha, -e, f. podmorski greben, podmorska hrid.
sīkavica, -e, f. vrsta bodljikave trave, stričak.
sīkīrica, -e, f. 1. dem. od *sīkīra*, 2. vrsta sočivice.
sīknica, -e, f. vrsta sita.
sīlnica, -e, f. brajda pred kućom, loza i potporanj skupa.
sīmo, adv. *ovamo*; *ovuda*: *sīmo i tāmo je pasē sēdan pūti*.
sīnočke, adv. *sinoć*.
sīnovī, -ā, adj. koji pripada sinu: *nīman jā nīšta ni sīnovlējga ni mušljevā*.
sīpa, -e, f. vrsta morskog mekušca.
sītar, -a, m. onaj koji pravi sita.
skāla, -e, f. stepenica.
skāle, *skāl*, f. pl. ljestve.
skancija, -e, f. polica.
sklāi, -a, m. vrsta ribe, Squatina laevis Cuv.
skrīcati, impf. *skretati*, *mijenjati smjer*.
skrīna, -e, f. drveni sanduk za spremanje robe, škrinja.
skūla, -e, f. arh. škola: *nāši sīāri govōru skūla, mī govōrimo škōla*.
skūša, -e, f. vrsta ribe, Scomber scomber L.
slāk, *slākq*, adj. *sladak*.
slāk, -a, m. vrsta trave povijuše.
slakā mīra, *slakē mīte*, f. vrsta mediteranskoga grma s jakim mirisom (njene se bobice mogu jesti, pa se zato zove *slatka*), v. *mrta*.
slāmarica, -e, f. *slamarica*.
slār, -a, m. *trijem* pred kućom.
slastičān, -a, m. 1. vrsta male ribe, mliječ, pića, 2. plankton.
slavūļa, -e, f. vrsta mirisave ljekovite biljke, kadulja.
slīva, -e, f. vrsta voćke, šljiva.
slīz, -a, m. vrsta ljekovite biljke, sljez.
smīcati, impf. *smētati* (o vjetru): *smīčē se bīda Vīha*.
smīļ, -a, m. vrsta mediteranske biljke.
smīriti, pf. *udariti*: *kā je tō vručmā smīrila u vās?! smīriču te skātulum ū glāvū*.
smīsal, *smīšli*, f. *smisao*— *nīmā smīšli, jānte*.
smōka, -e, f. 1. vrsta stabla i njegov plod, 2. vrsta ribe, Stromateus fiatola L. i Crenilabrus cinereus V.
smrdēļ, -a, m. vrsta mediteranskoga grma opora mirisa: *reguāči se mōgu navrnīti na smrdēļ*.
smrdēļ, -a, m. v. *smrdel*.
smrīč, -a, m. vrsta crnogoričnoga grma, smreka.
smrīška, -e, f. bobica smreke: *pūno smrīšāk*.

snočati se, pf. pasti noć, smračiti se: *věj se snočilo*.
sošenica, -e, f. posuda za sol: *u sošenici stoji sōl*.
spār, -a, m. vrsta ribe, *Sargus annularis* Geoffr.
spēti se, pf. uspeti se: *ča čēs se spēti?*
sprōvdđ, -a, m. provođenje, zabavljanje.
spūga, -e, f. spužva.
spūgar, -a, m. onaj koji vadi spužve, spužvar.
spūž, -a, m. puž: *spūž is poļa*.
spužica, -e, f. vrsta puža: *spužica izājde kã je rōsa*.
Srbijānac, -ānca, m. stanovnik Srbije srpske narodnosti.
srbūn, -a, m. v. *sabun*.
srdēla, -e, f. vrsta ribe, *Clupea pilchardus* Walb.: *stō kili srdē*.
srdelāra, -e, f. mreža stajaćica za lov srdela i srodnika.
sriča, -e, f. 1. sredina, 2. dan u tjednu, srijeda: *nã sred sriči mōra*; *dōšq je u sridu*.
srūn, -a, m. vrsta ribe, *Trachurus linnaei* Malm.
stālo, -a, n. naprava u kojoj se djeca uče hodati.
stārōst, -i, f. starost: *pō starōsti*.
sterāti, impf. rastirati, razastirati (o mreži): *ribari kad uvātu ribę ōnda mrīžu sterāju po krāju*.
stīna, -e, f. kamenčić: *tō je jenā stīna*; *po pūti su stīne*; *na pūtu imā pūno stīn*; *mā gūzimo po stīnāman*; *smīriću te stīnūn*.
stīn, -a, m. stijenj.
stīškāvica, -e, f. konop koji steže donji dio plivarice, kanaštre.
stražār, -a, m. onaj koji drži stražu, stražar, čuvar.
stric, -a, m. očev brat, stric.
strīna, -e, f. žena očeva brata, strina.
strišāti, pf. učiniti određeni znak pokretom igrace karte (u kartaškoj igri).
stūmak, *stūmka*, m. želudac, stomak.
subōta, -e, f. dan u tjednu, subota.
sūd, -a, m. sud, iudicium: *přko sūda*.
sūdāc, *sūca*, m. onaj koji sudi, sudac: *př sūca*.
sūk, -a, m. trupac, panj: *sūk za sīsti*.
sukānac, -ānca, m. vuneni domaći pokrivač.
sumļiv, -ivq, adj. sumnjiv.
svāt, -a, m. uzvanik na piru prilikom ženidbe, svat.
s(v)ēkar, -kra, m. mužev otac, svekar.
s(v)ekřva, -e, f. muževa mati, svekrva.
svičār, -a, m. ribar koji noću stoji uz svjetiljku na brodu i traži ribu: *tř, svičaru!*
svičarica, -e, f. jedna od četiri broda pri ribolovu plivaričom; na njemu je svjetiljka.
svirāti, impf. 1. svirati, 2. tuliti (o brodu): *brōd svīri*.
svitāk, *svitka*, m. sirak za metlu.
svititi, impf. svijetliti: *da bđje svitī*.
svrdlāti, impf. vrtati: *dātala sāma svrdlā krūg*.
svřž, -a, m. čvor u dasci.
svudēka, adv. svuda, posvuda.
svūder, adv. v. *svudeka*.

Š

šābata, -e, f. vrsta male povlačne mreže za lovljenje nadanskih vrsta ribe.
šālati se, impf. šaliti se: *šāljamo se!*
šāndule, *šāndul*, f. pl. vrsta lagane obuće.
šantanēl, -ēla, m. vrsta kvake.
šār, -a, adj. šaren: *škorlāc je šyāra rība vēlika*.
šāvīna, -e, f. vrsta pokrivača, obično pamučnoga.
šāirenica, -e, f. vrsta trave.
šetemāna, -e, f. tjedan, sedmica.
šijāti, impf. voziti prema natrag, natraške (o brodu): *pu mūlā šijāj*.
šiki-šiki, interj. povik za dozivanje svinje.

šipak, šipka, m. vrsta ploda, šipak.
 škāļa, -e, f. sitno kamenje, tucanik: *jedān je hodīja i nošīja u kartīlu dalamīte, kakō da ndsi nīku škāļu ili pomedōre.*
 škamelič, -a, m. stolčić, klupica.
 škāmlica, -e, f. klupica.
 škapulāti, pf. spasiti: *jedvā san se škapulā.*
 škartāti, pf. izdvojiti nevrjedno: *čā ne vaļā škartāj.*
 škartirāti, impf. izdvajati nevrjedno, ispor. škartati.
 škātula, -e, f. kutija: *smīriču te škātuhun ū glāvu.*
 škavelīn, -a, m. nočni ormarić.
 škīna, -e, f. dio tijela, leđa.
 škōļ, škōļa, m. otok: *rišamo spo škōļa.*
 škoļič, -a, m. dem. od škōļ.
 škorlāc, -a, m. vrsta ribe, Labrus merula L.: *škorlāc je šūāra riba vēlika.*
 škrāpa, -e, f. rupa ili derotina u kamenu: *škūļa po škrāpami stoj.*
 škrīla, -e, f. kamena ploča, obično uz more: *na škrīli san bīja.*
 škrpīna, -e, f. vrsta ribe, Scorpaena scrofa L.
 škrpūn, -a, m. vrsta ribe, Scorpaena porcus L.
 škūļa, -e, f. vrsta ribe, Blennius tentacularis Brünn: *škūļa po škrāpami stoj.*
 škūr, -a, adj. taman, mrke boje.
 škurāvāti se, impf. smrkavati se: *pōčelo se škurāvāti.*
 šmūr, -a, m. vrsta male kopanje, lat. missorium.
 špaz, -a, m. dio ženske odjeće, suknja.
 špāg, -a, m. konopčić, uzica, špaga.
 špāher, -a, m. štednjak.
 španulēt, -a, m. cigareta.
 špārāti, impf. štedjeti: *špārāla je za drūgoga.*
 špijūn, -a, m. uhoda, doušnik.
 špiñāt, -a, m. vrsta povrća, špinat.
 špōrak, špōrka, adj. koji je nečist.
 športāš, -a, m. onaj koji se bavi sportom.
 športīsta, -e, m. v. športāš.
 šprānohat, -ohta, m. i pāpāk, pāpka, m. papak.
 štānga, -e, f. motka: *za štāngē i brgatūrē vēžan je konōp.*
 štīmadūr, -a, m. procjenitelj.
 štīti, impf. arih. čitati: *jā ne umīn štīti.*
 štīvāti, impf. stavljati što u red, u vrstu.
 štō, pron.; upotrebljava se osobito u svezama *nā što, pōšto, ū što, zāšto.*
 štrāca, -e, f. krpetina, nevrjedna roba, tkanina: *nīsu na nōj nēgo štrāce.*
 štrāpati, impf. polijevati rastopinom modre galice (o lozi).
 štrōkavica, -e, f. vrsta biljke s jajastim plodovima koji pri dodiru štrcaju.
 štrūca, -e, f. glava kruha izdužena oblika.
 štūk, -a, m. ljepljiva masa za učvršćivanje stakla u prozorski okvir, kit.
 štūmak, štūmka, m. v. stumak.
 šūbar, -bra, m. i šūvar, -ūvra, m. pluto.
 šudār, -a, m. ženski rubac za glavu.
 šudarič, -a, m. dem. od šudar, rupčić.
 šugamān, -a, m. ručnik.
 šūma, -e, f. šiblje za gorivo.
 šūna(v), -a, adj. koji je lijen, nemaran.
 šuperāti, pf. nadvisiti, nadjačati, pridobiti: *šuperāj kārğa.*
 šuplāča, -e, f. vrsta cjedila u obliku velike žlice.
 šūša, -e, f. sušno vrijeme, suša.
 šūštīti, impf. šuštati (o vjetru): *vītar šušti i hūji.*
 šūvar, -ūvra, m. v. šubar.
 šūžan, šūžna, m. suho granje i lišće, suharci: *šūžan o borovīnē.*

T

- tabiña*, -e, vrsta ribe, *Phycis mediterranea* Delar.
tác, óca, m. v. otac: *kā je tāt bīja dōma*.
tākja, -e, f. kolac s rašljama za podizanje loze, graha i sl.
Tālija, -e, f. ime države, Italija: *pōšq je u Tāliju*.
Talijānāc, -ānca, m. stanovnik Italije talijanske narodnosti.
tāmoka, adv. tamo.
tānga, -e, f. v. *črv*.
tañēr, -a, m. daska za rezanje mesa.
tapēta, -e, f. sag, tepih: *na pōdu su tapēte*.
tapīn, -a, m. čep na bačvi.
tarāca, -e, f. terasa: *tō je o cimīnta tarāca*.
tavajōl, -a, m. ubrus.
tēca, -e, f. vrsta posude za kuhanje.
telēr, -a, m. prozorski okvir.
temūn, -a, m. krmilo.
tēpal, *tēpla*, adj. topao.
teplina, *teplīnē*, f. toplina.
teštamēnat, -īnta, m. oporuka.
tēta, -e, f. materina i očeva sestra, tetka.
težāk, -a, m. najamni poljoprivredni radnik: *tēško ga je nājti*, *težāka*.
tīca, -e, f. ptica: *tīca leiī*.
tīkula, -e, f. opeka, cigla.
tīkva, -e, f. vrsta povrća, bundeva.
tīmpla, -e, f. dio glave, sljepočica.
tīnda, -e, f. četverouglasti komad vrecastog platna za nošenje trave i sl.
tīntāi, impf. napastovati, dodijavati: *svē te ništo tīntā*.
Tīšhānin, -hāna, m. stanovnik mjesta Tijesno.
tīti, impf. htjeti: *nīsu tīli rēci dā se mōrē prōjti*.
ildh, *ildha*, m. tlo.
īdlītar, -tra, m. mjera za tekućinu, hektolitar.
tōte, adv. tu: *čēš tōte pisāti? tōte je mōj posā*.
toīēka, adv. v. tote: *toīēkā su hūdi*.
tovar, -āra, m. domaća životinja, magarac, 2. vrsta ribe, *Merluccius vulgaris* Flem.
tramuntāna, -e, f. sjeverozapadni vjetar.
trāpavice, *trāpavic*, f. pl. očni kapci.
trapišta, -e, m. onaj koji se trapi.
trās, interj. imitiranje zvukom lomljenja stakla.
trāta, -e, f. vrsta mreže potegače za lovljenje male plave ribe, ispor. *potegača*.
travēsa, -e, f. dio ženske odjeće, pregača: *žēp o travēse*.
travešina, -e, f. mala pregača, ispor. *travesa*.
Trboūn, -ūna, m. ime mjesta: *īšq je tāmō u Trboūn; u Trboūn je īšq*.
trbūh, -a, m. dio tijela, trbuh: *u trbūhu*.
trečāk, -a, m. mjesечеva mijena, trećak.
treseñāk, -a, m. vrsta spužice, v. *spužica*.
trešēta, -e, f. vrsta kartaške igre.
trēviti (se), pf. 1. dogoditi se, 2. sresti (se): *tāmō smo trēvili nāš ēdan brōd*.
trgačīja, -e, f. berba grožđa.
trgati, impf. brati, trgati (o grožđu), ispor. *trgačīja*: *trgā se*.
trīkice, *trīkic*, f. pl. dječje sandale.
trīja, -e, f. vrsta ribe, *Mullus barbatus* L.
trīš, -a, m. modro radno odijelo, većinom ga nose mornari i povratnici iz Amerike.
tīšica, -e, f. dem od *trīja*: *tīšica se uhūti*.
tīnoge, *tīnog*, f. pl. tronoge (na ognjištu).
trōskot, -a, m. vrsta korova.
tīp, *tīpa*, m. morski krastavac: *tīpi su tō*.
trpina, -e, f. vrsta ribe, *Torpedo marmorata* Risso: *trpīna tresīē rūku kākō da strīja*.
trtīska, -e, f. trstika.

ts-ts-vdč, interj. povik za dozivanje ovce.
tīb, -a, m. stakleni cilindar za petrolejsku svjetiljku.
tīj, -a, adj. tud.
tīn, -a, m. vrsta ribe, *Orcynus thynnus* Ltkn.
tūna, -e, f. povraz s udicom.
tvōrnica, -e, f. tvornica, fabrika: *īde na tvōrnicu*.

U

učēra, adv. jučer.
udriti, pf. udariti: *kā je sila u nārōd udrīla*.
ūgor, -a, m. vrsta ribe, *Anguilla anguilla* L.
ugřc, -a, m. vrsta morskog pužića.
uhūtiti, pf. uhvatiti, uloviti: *třjica se uhūti*; *jōš se nī Tōmē uhūtija*.
ūjac, *ūjca*, m. majčin brat, ujak.
ūjna, -e, f. žena majčina brata, ujna.
ukrcāti, pf. utovariti, ukrcati: *ukrcān je na brōdu*.
ukrēsti, pf. ukrasti: *nīsān jā ukrēja kāpu*.
unūk, -a, m. sinov ili kćerin sin, unuk.
unūka, -e, f. sinova ili kćerina kći, unuka.
ūš, interj. i *čūš*, interj. povik za tjeranje magarca.
ušāta, -e, f. vrsta ribe, *Oblata melanura* C. V.
uštivāti, pf. složiti, postaviti u red, u vrstu: *vřzi u santīnu, pa uštivāj*.
utindāti (se), pf. napraviti sjenu tindom, na brodu jedrom; ispor. *tinda*: *vězāli smo īdro, utindāli se i lēgli*.
utōrak, -ōrka, m. dan u tjednu, utorak.
uzēsti, pf. uzeti: *vālā nā vrīme uzēsti dvi vřče cimīnta*.
užāti, impf. običavati: *Talijāni su užāli stāti u Traitnskoj*.

V

vācati, impf. hvatati, loviti: *dolāzu Jezerāni i vācaju rību*.
vadāna, -e, f. dio mreže šabate: *vadāna kūpi rību*.
vāj, adv. uvijek: *vāj za mūhun drč*.
vāla, -e, f. morska uvala.
vāmo, adv. ovamo, ovdje: *Rōsyando, vāmo hōdi*; *vāmo ti je kāpa*.
vānak, *vānka*, m. v. *banak*.
vānka, adv. van; vani.
vazēsti, pf. uzeti: *vazmī ga sōbun*.
večerāske, adv. večeras: *večerāske tu dōjti*.
vēl, -a, m. i *vēja*, *vēla*, m. veo što ga nosi mlada na vjenčanju.
vēli, -a, adj. velik: *vēli su krūzi, kamēje vēliko*.
vēlik, -a, adj. ispor. *veli*.
Vēli Vazām, *Vēlōga Vāzma*, m. katolički blagdan koji se slavi 15. kolovoza, Velika Gospa.
veljača, -e, f. drugi mjesec u godini, veljača.
ventārij, -a, m. inventura; ovrha.
ventil, -a, m. ventil, membrana: *napūhā mu se je ventil*.
vēšta, -e, f. ženska haljina gradskoga kroja.
vēštica, -e, f. dem. od *vešta*.
vēštīd, -a, m. muško odijelo gradskoga kroja.
vīdro, -a, n. drvena kablica.
vijāž, -a, m. putovanje (prometnim sredstvom, obično brodom).
vijažāti, impf. putovati, ispor. *vijaž*.
vije, *vīj*, f. pl. obrve.
vijōla, -e, f. vrsta ukrasnog cvijeća.
vīnc, -a, m. naprava za dizanje, koloturnik.
vinturīn, -a, m. zemljište na kojem je bilo trsje i na koje će se ponovo zasaditi trsje, ledina.

Višānin, -šāna, m. stanovnik otoka Visa.
vīt-vīt, interj. povik za dozivanje golubova.
vđc-vđc, interj. povik za nukanje magarca da pije.
Vodiška, -e, f. žena iz mjesta Vodice.
vđjka, -e, f. vrsta vočke, breskva: *u našin pđļu imq pūno vđcak; tđ je jēna vđjka.*
volīna, -e, m. vrsta ribe, Trygon pastinaca Cuv.: *volīna, imq ji pđ stđ kīli.*
vđn, *vđna*, m. ono što se osjeća čulom mirisa; miris uopće.
vđskati (se), impf. voziti (se), vozikati (se): *ne vđska se više.*
vrānāk, *vrānka*, m. vrsta ribe, Labrus merula L.
vřci, pf. staviti, položiti, metnuti: *tđ čemo vřc u smđke; vřzi u santīnu.*
vřh, *vřha*, m. brdo, vrh brda.
vrhovāt, -a, adj. koji je pun do vrha.
vřpaļ, -a, m. vrsta morske školjke, krivel, krvel: *vřpaļ je jēna vřst, zā pđ šāke.*
vřst, -i, f. vrsta, ispor. primjer kod *vřpaļ*.
vřtal, -ila, m. vrt (obično uz kuću).
vřtati, impf. vrtati, vaditi vrtanjem: *spužice se vřtaju s iglūn.*
vrtūļ, -a, m. žir.

Z

začīnīti, pf. staviti potrebne začine u hranu: *tđ ću začīnīti kā za salātu.*
zāji, pf. 1. začī; 2. izaci, izići; 3. povesti sa sobom (o domaćim životinjama): *zajdi ga, tovāra.*
zalistāča, -e, f. prvi zametak smokve, mladi plod smokve.
zāpērak, -ērka, m. zaperak na lozi, izdanak.
zapoznāti, pf. 1. upoznati, 2. fig. zapamtiti: *zapoznā san jā nū dōbro; zapoznāli su se u Šibeniku.*
zāva, -e, f. muževa sestra, zaova.
zazūbnice, *zazūbnic*, f. pl. zazubno meso, desni.
zbūdīti (se), pf. probuditi (se): *sā se je zbūdīla.*
zdebļati (se), pf. udebljati (se): *na Mazīrimu stāvļaju đvcę priko zimē da zdebļaju; zdebļala san se.*
zdrāča, -e, f. bodlja: *jāstog imq zdrāčę.*
zēnica, -e, f. dio oka, zjenica.
zēt, -a, m. kćerkin ili sestrin muž.
zgorīti, pf. izgorjeti, sagorjeti: *kā bi šūša kumpaņāla ka đvu gđīnu, svē bi zgorīlo.*
zīka, -e, f. zipka.
zlāmenati se, pf. prekriziti se.
zlamēne, -a, n. znak, znamenje.
zlāmin, -ena, m. znamen.
zlica, -e, f. i *žlica*, -e, f. dio pribora za jelo, žlica.
Zlōselka, -e, f. stanovnica sela Zloselo (danas Pirovac), žena koja se iz Z. udala u Žirje.
zmōdrac, *zmōrca*, m. 1. zapadna strana svijeta, 2. vjetar sa zapada: *sa zmōrca kūčę; sa zmōrca tī vēsālo; pūše zmōdrac.*
zmōrašnji, -a, adj. zapadni (o strani svijeta i o vjetru), ispor. *zmorac.*
zōg, -a, m. igra, igranje, grupa igrača, mjesto za igru (osobito pri kartanju i bućanju): *dīkōr igraju na tri zōga.*
zrāk, -a, m. zrak: *tīca letī po zrāku.*
zřcalo, -a, n. ogledalo, zrcalo.
zubāc, -a, m. vrsta ribe, Dentex vulgaris Cuv.
zūn, *zūna*, m. šesti mjesec u godini, lipanj.

Ž

žēj, -i, f. žeda, žed.
željūdac, *željūca*, m. želudac.
žēp, *žēpa*, m. džep: *idę svē u žēp.*
žerāva, -e, f. žerava.

žetènica, -e, f. vrsta žitarice, proja.
žigerica, -e, f. pluća i jetra.
žijđka, -e, f. letvica.
Žirajka, -e, f. stanovnica Žirja.
žirajski, -a, adj. koji se odnosi na Žirje.
Žirjanin, -jana, m. stanovnik Žirja.
žlica, -e, f. v. zlica: *daj mäski doi žlice mläka*.
žmiće, -a, n. col. listovi rodake, v. *rodaka*.
žmül, -a, m. čaša: *tri žmüla vüna smo pöpili*.
žül, -a, m. žulj: *ne mörin hoditi o žülj*.
žutènica, -e, f. vrsta biljke.

ONOMASTIČKI RJEČNIK

135. Ovaj rječnik obuhvaća a) toponomastiku i b) antroponimiju (prezimeni i običnija osobna imena).

Osim gramatičke određenosti i značenja često se uz toponime donosi i kraća rečenica ili izreka u kojoj su izgovoreni. Uz obalne toponime označen je broj s priložene karte kojim se upućuje na smještaj pojedinog obalnog toponima. Obalni toponimi ne obuhvaćaju samo obalu otoka Žirja nego i nazive drugih, manjih okolnih otoka, sve do Kornatskog arhipelaga, tj. sve dokle seže žirjansko ribarsko područje i sigurno znanje žirjanskih ispitanika.

Smještaj se unutarnjih toponima pobliže ne određuje, ali se uvijek naznačuje njihovo konfiguracijsko obilježje.

136.

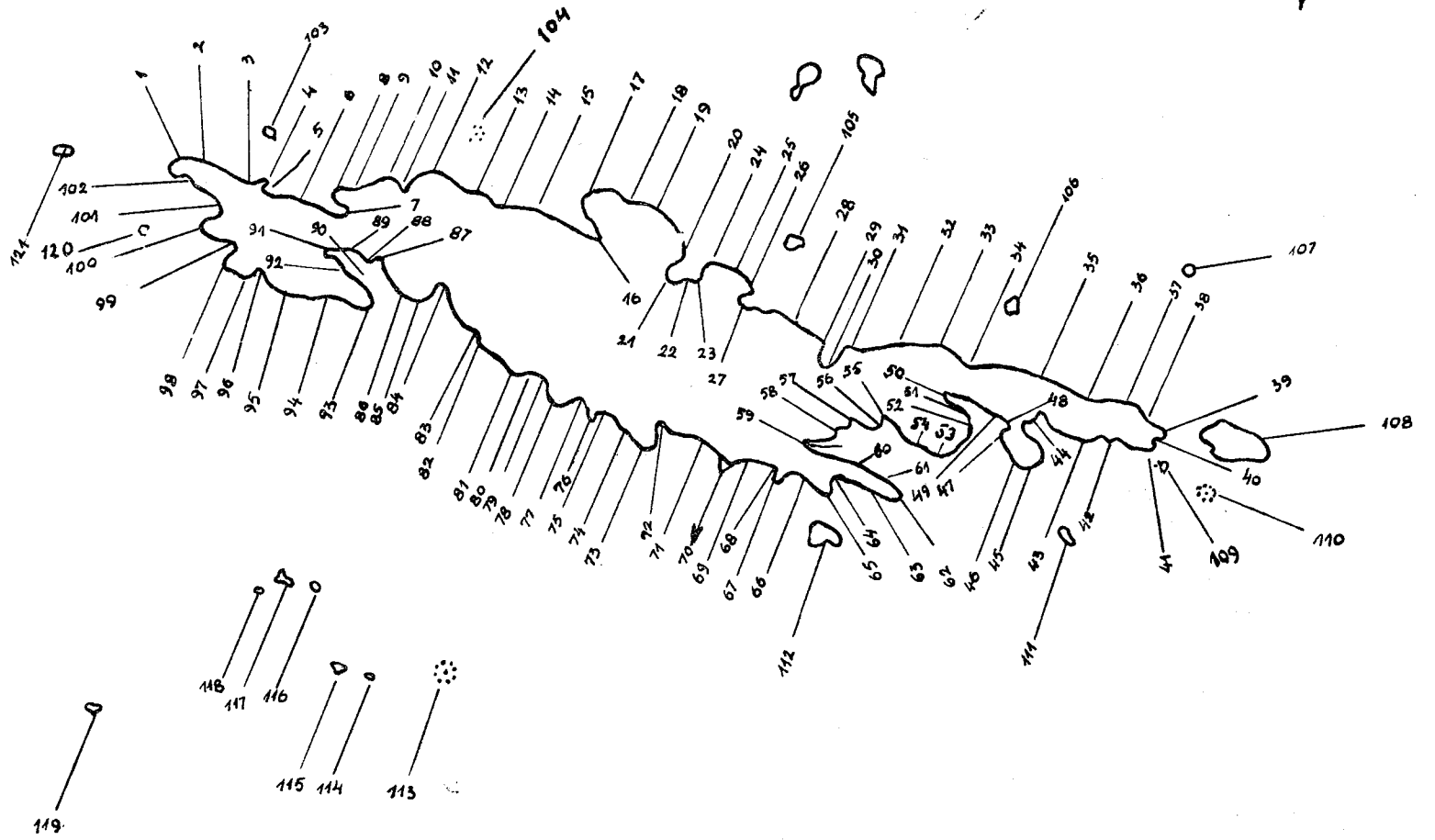
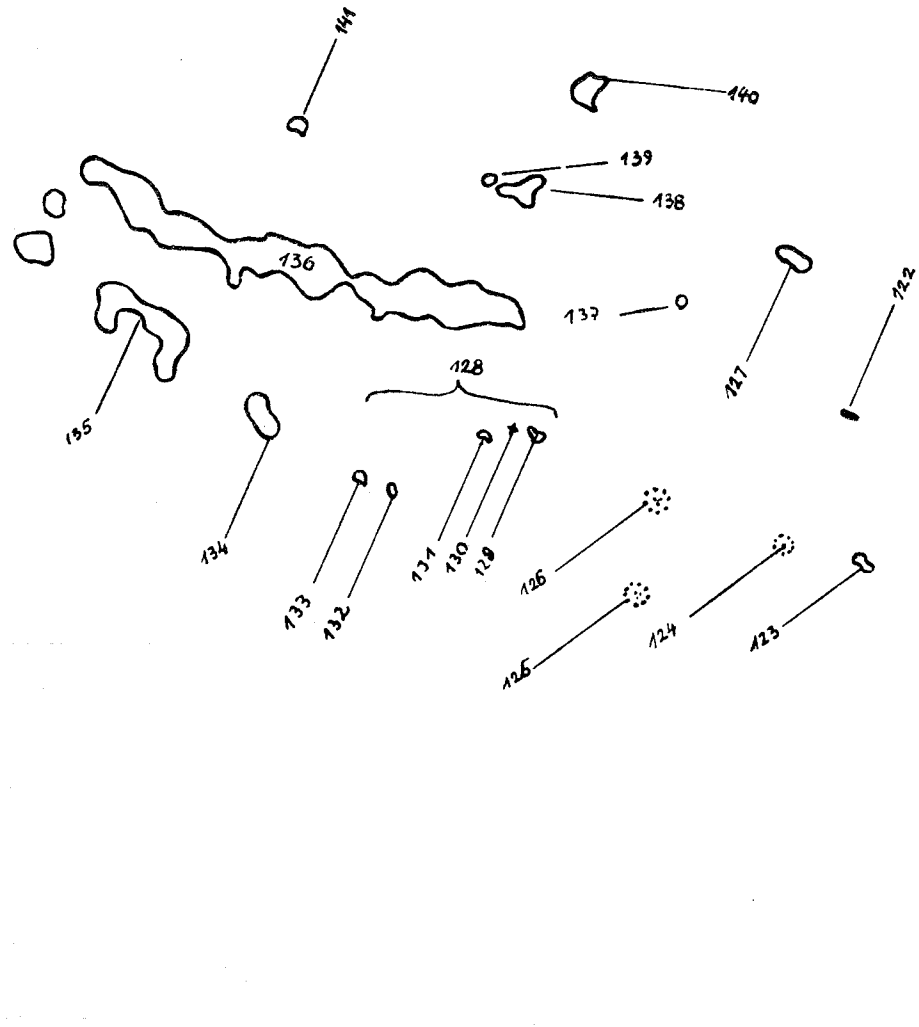
Toponomastika

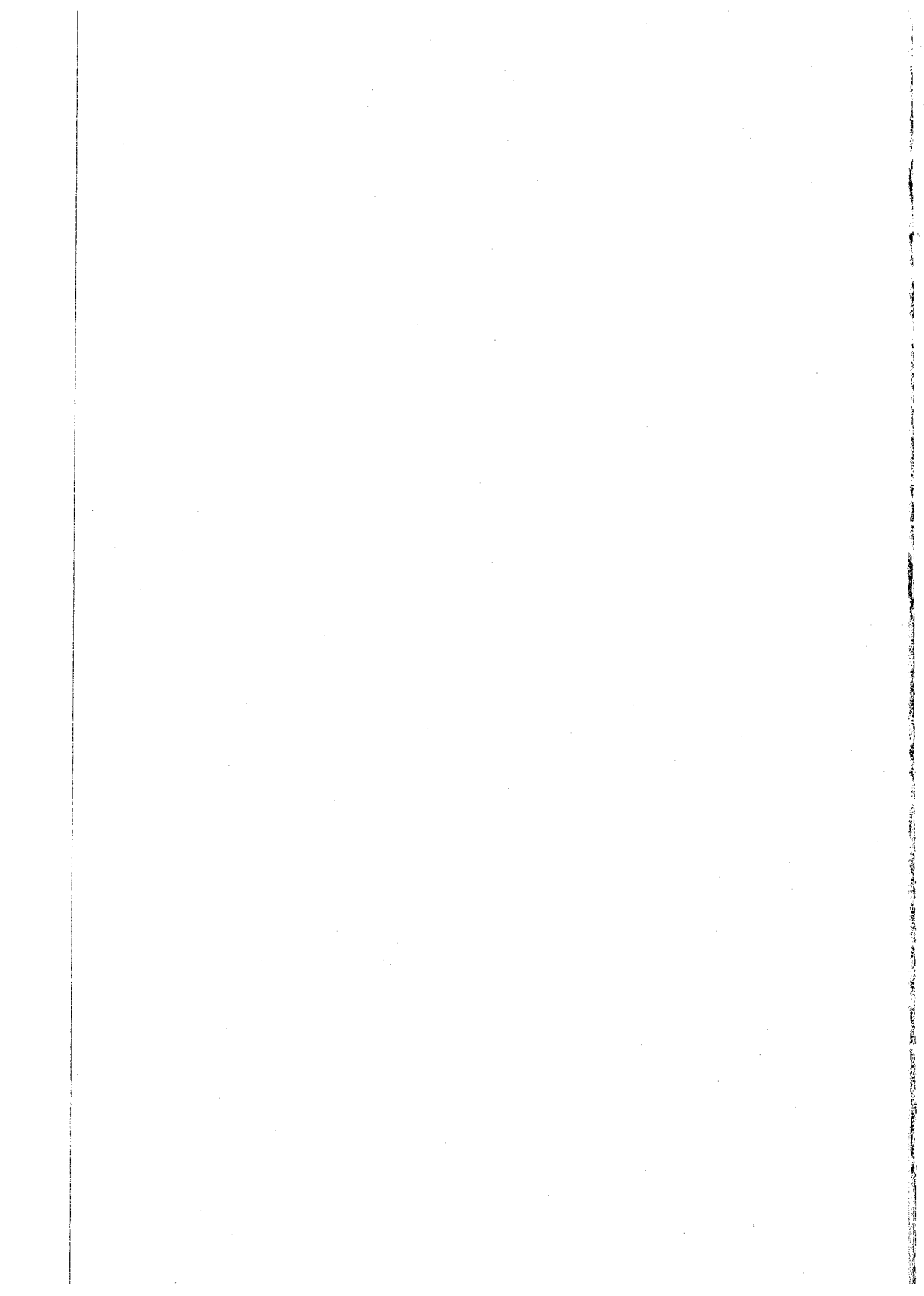
- (141) *Bäbinq guzica*, *Bäbinq guzice*, f. otočić.
 (122) *Bäčvica*, -e, f. sikica: *ko Bačvice*.
 (111) *Bäkul*, -a, m. otočić.
 (118) *Balkün*, -a, m. sikica: *na Balkünu*.
 (84) *Balün*, -a, m. uvalica i rtić u njoj: *ko Balüna*; *kod Balünä san lovija käñce*.
 (119) *Blitvenica*, -e, f. v. *Lanterna*.
Böjca, *Böčac*, n. pl. predjel.
 (72) *Bök o Krüševic*, *Böka o K.*, m. bok.
 (102) *Bök o Püntę Žiraj*, *Böka o P. Ž.* m. boćanjak.
 (40) *Bök Räs(h)*, *Böka R.* m. i *Bök o Räs(h)*, *Böka o R.* m. bok.
 (38) *Bök Räs(h) göriü*, *Böka Räs(h) göriüga*, m. i *Bök o R. g.*, m. bok.
 (11) *Bök Tatñe*, *Böka Tatñe*, m. bok, uvalica.
Borovica, -e, f. brdo.
 (113) *Bräk Kämenöga*, *Bräka K.*, m. brak.
 (130) *Bräk o Püho(v)*, *Bräka o P.*, brak.
 (126) *Bräk Püha*, *Bräka P.*, m. brak.
Břdo, *Břda*, n. dio sela Žirja.
Čipöje, -a, n. v. *Čupoje*.
Čupöje, -a, n. i *Čipöje*, -a, n. dolac, malo polje.
 (53) *Dñna pünta Dräševicę*, *Dñne püntę D.*, f. rtić.
Dräge, *Dräg*, f. pl. predjel u selu Žirju, iza crkve.
 (55) *Dräševica*, -e, f. 1. bok, 2. predjel uz njega: *za Dräševicu*.
Drügę glavica o Grašñäka, *Drügę glavice o G.*, f. glavica.
Drügę glavica o Vřšak, f. brdašce, glavica.

- Drügi vř Zvizdül, Drügoga vřha Z., m. vrh.
- (22) Duböki jász, Dubököga jása, m. v. Dumböki jaz.
- (22) Dumböki jász, Dumbököga jása, m. i Duböki jász, bočić.
- Galicija, -e, f. predjel.
- (9) Gärmica, -e, f. i İzna Artica, indecl. boćanjak.
- Glavica, -e, f. brdašce.
- (52) Gõrñg pũnta Drážëvicoę, Gõrñg pũntę D. f., rtić.
- Gradina, -e, f. brdašce.
- Grašñk, -a, m. brdašce.
- (75) Gravañca, -e, f., bok: u nõj su grävami.
- Grüsi, Grüho(v), m. pl. predjel u selu Žirju, između sela i polja.
- Grušine, Grušin, f. pl. predjel u selu Žirju, između sela i polja.
- (106) Guštëranski, Guštëransköga, m. otočić: ko Guštëransköga; tå je škõl.
- Guštërne, Guštëran, f. pl. predjel.
- Handäci, Handäc, m. pl. uzvisina, predjel.
- (107) Hřbošñg(k), -a, m. otočić: ko Hřbošñga san lovija kñnce; zovję se Hřbošñg.
- (54) İspo Drážëvicoę, indecl. 1. boćanjak, 2. predjel uz njega.
- (69) İspo Gradine, indecl. predjel uz more.
- (63) İspo Prašñga, indecl. predjel uz more.
- (47) İspo Kåbla, indecl. i Zmðrašñg stråna Kåbla, Zmðrašñg stråne K. f. predjel uz more.
- (74) İspo Låte, indecl. predjel uz more.
- (86) İspo Måle Mårę, indecl. predjel uz more.
- (82) İspo Mirin, indecl. predjel uz more.
- (42) İspo Råso(h), indecl. predjel uz more, boćanjak.
- (43) İspo Smrikõvca, indecl. predjel uz more, boćanjak.
- (95) İspo Vële glåve, indecl. predjel uz more.
- (71) İspo Vřšak, idecl. boćanjak: tå su tri vřha.
- (49) İspo Zvizdül, indecl. predjel uz more.
- (9) İzna Artica, indecl. v. Garmica.
- (51) İzna Drážëvicoę, indecl. predjel uz more.
- (61) İzna Grašñga, indecl. predjel uz more.
- (32) İzna Guštëran, indecl. predjel uz more.
- (25) İzna Jürkovicę, indecl. predjel uz more.
- (18) İzna Müne, indecl. predjel uz more.
- (28) İzna Požåra, indecl. predjel uz more.
- (6) İzna Prasiceę, indecl. predjel uz more.
- (2) İzna Pũntę Žiraj, indecl. predjel uz more.
- (10) İzna Tatineę, indecl. predjel uz more.
- (15) İzna Vřha, indecl. predjel uz more.
- (35) İzna Zvizdül, indecl. predjel uz more.
- (30) Japļenišće, -a, n. uvala.
- Jåjni vřsi, Jåjni(h) vřho(v), m. pl. v. Jarni vřsi.
- Jårni vřsi, Jårni(h) vřho(v), m. pl. i Jåjni vřsi, brežuljci.
- Jürkovica, -e, f. brdašce.
- (14) Jüşñg bõjca, Jüşni(h) bõcęc, m. pl. bočići, boćanjci: od Zmðrašni bõcęc do Jüşni bõcęc.
- (5) Jüşñg Oštrica, Jüşne Oštrice, f. uvalica.
- (45) Kabål, Kåbla, m. poluotočić: bija san za Kablun, İspo Kåbla.
- (44) Kabål, Kåbla, m. uvala: u Kablu; u Kablu smo bñli.
- Kåmenå glavica, Kåmenå glavice, f. brdašce.
- (114) Kåmeni, Kåmenõga, m. sikica: ko Kåmenõga.
- (129) Kåmeni Påh, Kåmenõga Påha, m. otočić.
- (110) Kandeltri, Kandeltri(v), m. pl. braci: na Kandeltrima.
- Kåpić, -a, m. brdo.
- Kiçer, -a, m. brdašce.
- (21) Koromåšna, -e, f. i Krumåšna, -e, f. 1. uvalica, 2. dolina, predjel: u Koromåšñj.
- (117) Kosmåta, -e, f. v. Kosmrka.
- (117) Kosmñka, -e, f. i Kosmåta, -e, f. otočić.
- Kråpõje, -a, n. dio žirjanskoga polja.

- (96) *Krivāča*, -e, f. uvalica.
- (21) *Krumāšna*, -e, f. v. *Koromašna*.
Krūševica, *Krūševic*, f. pl. dolac, malo polje.
- (136) *Kūrba*, -e, f. otok.
Lāfti, *Lapāt*, m. pl. i *Lapāt*, *Lāpta*, m. predjel.
- (119) *Lantērna*, -e, f. i *Blitvenica*, -e, f. otočić sa svjetionikom: *mī je zovjēmo Lantērna*, *sviāca na nōj gori*.
Lapāt, *Lāpta*, m. v. *Lafti*.
- (64) *Lišāqk*, -a, m. 1. bok, 2. brdašce: *za Lišāqkūn*; *līš je*.
Lōka, -e, f. v. *Lokice*.
Lōkice, *Lōkic*, f. pl. i *Lōka*, -e, f. predjel u žirjanskom polju, uz lokvu.
- (125) *Lumbārda*, -e, f. brak: *kod Lumbārde*.
- (134) *Lusmarīnā(k)*, -a, m. otočić: *kod Lusmarīnāka*.
Lūta, -e, f. brdašce.
- (79) *Māla Lojāča*, *Māle Lojāče*, f. uvalica.
Māla Māra, *Māle Māre*, f. brdašce.
- (99) *Māla Nōzdra*, *Māle Nōzdrē*, f. uvalica.
- (139) *Māla Skr(i)žāna*, *Māle Skr(i)žāne*, f. otočić.
- (50) *Māla Stūpica*, *Māle Stūpicē*, f. uvala.
Māla vrāta, *Māli(h) vrāt*, n. pl. sedlo između dva brda.
- (91) *Māli bočić*, *Māloga bočića*, m. bočić.
- (132) *Māli Pūh*, *Māloga Pūha*, m. otočić.
Māli vrh, *Māloga vrha*, m. brdašce.
- (108) *Mažirina*, -e, f. i *Mažirna*, e, f. otočić: *bija san kod Mažirine*; *tū se nalāzi jedān māli otdk Mažirna*.
- (7) *Mikavica*, -e, f. uvalica.
Mikūšica, -e, f. predjel.
Mirīne, *Mirīn*, f. pl. predjel: *ispo Mirīn*.
- (83) *Mirīnskā drāga*, *Mirīnskē drāge*, f. bočić, dražica: *Mirīnskā drāga se nalāzi ispo Mirīn*.
- (140) *Mīteņā(k)*, -a, m. otočić: *na Mīteņāku*.
- (16) *Mūna*, -e, f. 1. žirjanska luka i naselje u njoj, 2. brdo: *Mūna je nāš pōrat*.
Nīve, *Nīv*, f. pl. predjel u žirjanskom polju.
Ōvriše, -a, n. predjel zasaden maslinama.
- (135) *Ōkluč*, -a, m. otok.
Oštrica, -e, f. brežuljak.
Pāče, *Pēč*, f. pl. predjel.
- (87) *Pečēna*, -e, f. v. *Pečēna*.
- (87) *Pečēna*, -e, f. i *Pečēna*, -e, f. uvalica: *u Pečēnōj se kūpamo*.
Pečēvica, -e, f. predjel.
Petīne, *Petīn*, f. pl. i *Zmōdrašni Krāpōle*, *Zmōdrašnega Krāpōla*, m. dio žirjanskoga polja.
- (124) *Pijāti*, *Pijātō(v)*, pored *Pijāt*, m. pl. braci: *ko Pijātō*; *kraj Pijāt*; *lovija san kānce na Pijātima*.
Pišćēci, *Pišćēc*, m. pl. uzvisina: *is Piščēc*.
Plāt, -a, m. predjel.
Pod Borovicē, indecl. predjel.
- (94) *Pōdvoda*, -e, f. bočanjak i predjel uza nj: *u Pōdvodi*.
- (89) *Po Gajīc*, indecl. i *Po Gajīc*, indecl. bočanjak.
- (116) *Poklāndica*, -e, f. otočić.
Polovīne, *Polovīn*, f. pl. središnji dio žirjanskoga polja, s najboljom zemljom.
Pōlje, -a, n. žirjansko polje.
Požār, -a, m. predjel.
Požrnāk, -a, m. brdašce.
Prasica, -e, f. brdašce.
- (104) *Prašćīcā*, *Prašćīc*, m. pl. i *Prašćīci*, *Prašćīc*, m. pl. braci.
- (104) *Prašćīci*, *Prašćīc*, m. pl. v. *Prašćīca*: *ko Praščīc*; *na Praščīcima*.
Prikondbina, -e, f. dio sela Žirja.
- (34) *Prīsliga*, -e, f. bok: *tānko je*.
Prōq glavica o Grašnāka, *Prvē glavice o G.*, f. glavica.
Prōq glavica o Vřšqk, f. brdašce, glavica.

- Přvi vř Zvizdŭ], Přvoga vřha Ž., m. vrh.
- (8) Pünta Artiča, Püntę Artiča, f. rt.
- (60) Pünta Artiča, f. rtić.
- (100) Pünta Bãbe, f. i Pünta Sridãna, f. rt.
- (88) Pünta Bruk(v)erňãe, f. rtić.
- (78) Pünta Drãgãnega rãta, f. rtić.
- (62) Pünta Grašňãka, f. rt.
- (73) Pünta Grlice, f. i Pünta Lŭte, f. rtić.
- (33) Pünta Guštëran, f. rt: is Püntę Guštëran.
- (31) Pünta Handãc, f. rtić: Bija san na Pünti Handãc.
- (24) Pünta Ĵirkovice, f. rtić.
- (17) Pünta kapëlice, f. rt.
- (20) Pünta Koromića, f. i P. Kromića, P. Koromiće, P. Kromiće, rt.
- (20) Pünta Koromiće, f. v. P. Koromića.
- (20) Pünta Kromića, f. v. P. Koromića.
- (20) Pünta Kromiće, f. v. P. Koromića.
- (46) Pünta lãva, f. rt: nalik na lãva.
- (70) Pünta lemŭnŭ(v), f. i Pod lemŭne, indecl. rtić, manja izbočina kopna u more: bija san Pod lemŭne.
- (65) Pünta Lišňãka, f. rtić.
- (73) Pünta Lŭte, f. v. Punta Grlice.
- (97) Pünta Mãle Lŭte, f. rtić, manja izbočina kopna u more.
- (76) Pünta Mãle Lŭte, f. rtić.
- (85) Pünta Mãle Mãre, f. rtić, izbočina kopna u more.
- (4) Pünta Oštrice, f. rt.
- (29) Pünta Požãra, f. rtić.
- (12) Pünta Požrňãka, f. rtić.
- (41) Pünta Rãso(h) dŭňa, f. i P. o R. d., f. rt.
- (39) Pünta Rãso(h) gŭrňã, f. i P. o R. g., f. rt.
- (100) Pünta Sridãna, f. v. Punta Babe.
- (26) Pünta Šepurine, f. i Pünta Šupurine, f. rt.
- (26) Pünta Šupurine, f. v. P. Šepurine.
- (93) Pünta Tratinškoga rãta, f. rt.
- (56) Pünta Travňãka, f. rtić.
- (81) Pünta Zimňãka, f. izbočina kopna u more, rtić.
- (19) Pünta Zubića, f. rtić: bija san na Pünti Zubića.
- (1) Pünta Žiraj, f. rt.
- (128) Pŭsi, Pŭho(v), m. pl. otočići.
- (121) Raparãšňã(k), -a, m. otočić: Kod Raparãšňãka.
- Rãsohe, Rãso(h), f. pl. brdašce.
- (115) Rãvna, -e, f. otočić: na Rãvngj.
- (133) Rãvni Pŭh, Rãvnoaga Pŭha, m. otočić.
- Rãvni vřški, Rãvni(h) vřšãk, m. pl. uzvisina, manje brdašce.
- (23) Rovišća, Rovišć, n. pl. bočić: bija san na Rovišćiman.
- Rŭpe, Rŭp, f. pl. predjel.
- (127) Samŭgra(d), -a, m. otočić: na Samŭgrãdu.
- (48) Sa zmŭrca Kãbla, indecl. bok.
- (68) Sa zmŭrca Škrvadice, indecl. i Zmŭrašňã vãla Škrvadice, Zmŭrašňã vãle Š., f. bočić
- (123) Sãdlo, -a, n. otočić: Sãdlŭ se zovë.
- (120) Sika Nŭzdre, f. i Sika o Nŭzdre, f. sikica.
- (120) Sika o Nŭzdre, f. v. Sika Nozdre.
- (109) Sika o Rãso(h), f. sikica.
- (66) S ĵuga Škrvadice, indecl. bočić.
- Smetnã, -ë, f. predjel: smiće sa břda Vřha.
- Smrikŭvac, -ŭvca, m. brdašce.
- Srcëla, Srcël, n. pl. središnji dio sela Žirja: bilã san na Srcëlima.
- Sridãn, -ãna, m. brdašce: Sridãn se zovë ðno brđãje.
- Stimica, -e, f. uzvisina.
- (58) Stŭla, Stŭlo(v), m. pl. hridi uz more: bija san na Stŭlima.

- Strāna*, -e, f. *Strāne*, *Strān*, f. pl. predjel u žirjanskom polju.
Strāne, *Strān*, v. *Strana*.
Strāža, -e, f. brdo.
- (27) *Šepurina*, -e, f. i *Šupurina*, -e, f. uvala.
(77) *Širōki bōk*, *Širōkoga bōka*, m. bok.
(105) *Škoļić o Koromāšņe*, *Škoļica o K.* i *Škoļić o Krumāšņe*, m. otočić.
(105) *Škoļić o Krumāšņe*, v. *Š. o Koromāšņe*.
(103) *Škoļić o Mikavice*, m. otočić.
(112) *Škrvāda*, -e, f. otočić.
(67) *Škrvadica*, -e, f. poluotočić.
(27) *Šupurina*, -e, f. v. *Šepurina*.
Tatiņa, -e, f. brdašce.
Tikvarīne, *Tikvarin*, f. pl. predjel u žirjanskom polju.
- (90) *Tratinska*, -e, f. uvala: u *Tratinskoj*.
Tratinski rāt, *Tratinskoga rāta*, m. brdašce.
Trēti vř Zvizdūļ, *Trētoga vřha Z.* m. vrh, brdo.
Vēļā glāva, *Vēļē glāvē*, f. brdo.
- (80) *Vēlika Lojāča*, *Vēliķē Lojāčē*, f. uvalica, bok.
(101) *Vēlika Nōzdra*, *Vēliķē Nozdrē*, f. uvala.
(138) *Vēlika Škerižāna*, *Vēliķē Škerižānē*, f. otočić.
(59) *Vēlika Stūpica*, *Vēliķē Stūpicē*, f. uvala.
Vēlika vrāta, *Vēliki(h) vrāt*, n. pl. sedlo između dva brda.
- (92) *Vēliki bočīc*, *Vēliķoga bočīca*, m. bočić.
Vēli vř(h), *Vēļoga vřha*, m. brdašce.
- (131) *Vodēni Pūh*, *Vodēnoga Pūha*, m. otočić.
Vř(h), *Vřha*, m. brdo.
Vřh o Pūntē Žiraj, *Vřha o P. Ž.* m. brdašce.
Vrtāča, -e, f. predjel.
- (137) *Vřtič*, -a, m. otočić.
Zaldka, -e, f. v. *Zaloke*.
Zaldke, *Zaldk*, f. pl. predjel u žirjanskom polju, iza lokve.
Zāpoda, *Zāpodō(v)*, m. pl. predjel.
- (57) *Za Vēli vř(h)*, indecl. bočić: *bija san u Za vēli vřh*.
(13) *Zmōrašņā bōjca*, *Zmōrašņi(h) bōčac*, m. pl. bočići: *od Zmōrašņi bōčac do Južņi bōčac*
(3) *Zmōrašņā Oštrīca*, *Zmōrašņē Oštrīcē*, f. bok.
(98) *Zmōrašņā Pūnta Lūte*, f. rtič, izbočina kopna u more.
(47) *Zmōrašņā strāna Kābla*, f. v. *Ispo Kābla*.
(68) *Zmōrašņā vāla Škrvadice*, f. v. *Sa zmorca Škrvadice*.
Zmōrašņi krāpōļe, m. v. *Petine*.
Zvizdūļe, *Zvizdūļ*, f. pl. brdo: *prāma Zvizdūļami*.
Žābļaci, *Žābļako(v)*, m. pl. i *Žābļak*, -a, m. predjel u žirjanskom polju.
Žābļak, -a, m. v. *Žabļaci*.
Žirje, -a, n. i *Žirja*, *Žiraj*, n. pl. 1. otok, 2. selo: *na Žirju; ispo Žirāj*.
Žirja, *Žiraj*, n. pl. v. *Žirje*.

137.

Antroponimija

1. Prezimena:

- Ālč*, -a.
Babin, -ina: u *Babinh*.
Bilān, -āna, fam. *Bilāņov*, -a.
Bilāņov, -a, v. *Bilan*: u *Bilāņovih*.
Crnobōri, *Crnobōra*: oženija se vojnīk is *Pūlē a zvā se C*.
Dābō(v), -a.
Dōbra, -e, i *Dōbre*, -e.
Dōbre, v. *Dobra*.
Grgurīcin, -a: u *Grgurīcinih*.

Jājāc, Jājca.
Ĵērko(v), -a.
Ĵurāt, -a, fam. Ĵurātov, -a.
Ĵurātov, -a, v. Ĵurat: u Ĵurātovih.
Ĵurīc, -a.
Kalabis, -a, fam. Kalabisov.
Kalabisov, -a, v. Kalabis: u Māte Kalabisova, u Kalabisovih.
Kāle, Kālē; fam. Kaļin, -a.
Kaļin, -ina, v. Kale: u Križāna Kaļina; u Kalinih.
Kōnti, Kōna: Kōnti su bili Talijānci.
Mikūličin, -a.
Milānko(v), -a: u Milānkovih.
Miškić, -a.
Mīvica, -e.
Pašara, -ē.
Romān, -āna, fam. Romānov, -a.
Romānov, -a, v. Roman: u Cvīte Romānovē.
Šižgorić, -a, fam. Šižgoričev.
Šižgoričev, -a, v. Šižgorić: u Šižgoričevih.

2. Tipična osobna imena:

Ānka, -e, f.: dāj Ānki isti.
Ānte, -e, m. i Ānte, Āntē, m.
Bāre, -e, m. i Bāre, Bařē, m.
Bēpa, -e, f.
Cicilija, -e, f.
Cvīta, -e, f.
Cvītn, -āna, m.
Dīnko, -a, m.: sedlō ce ti Dīnko slomīti.
Dōre, -e, f. i Dōre, Dōrē.
Gorān, -āna, m.: čā nīsi spā, Gorāne?!
Īve, -e, m. i Īve, Īvē, m.
Īvica, -e, m.: ovā je divōjka nāšega Īvice.
Ĵāsna, -e, f.: dāj Ĵāsnoj isti; o Ĵāsnoj; dī grēš s Ĵāsnum?
Ĵēle, -e, f. i Ĵēle, Ĵelē, f.
Ĵēre, -e, m. i Ĵēre, Ĵerē, m. pored Ĵerdlim, -a, m.
Ĵerdlim, -a, m.: sāmostan svētoga Ĵerdlima; ispor. Ĵere.
Ĵōso, -e, m.
Kāte, -e, f. i Kāte, Kačē, f.
Katūša, -e, f. deprec., ispor. Kate.
Křšte, -e, m.: čā nēce Křšte dōjti kā ga nī?!
Lūka, -e, m.
Māre, -e, f. i Māre, Mařē: ne vđli Māru niko nēgo Buōg; Māre!
Marica, -e, f. Marice!
Marīja, -e, f.: vřg dnija i trāvu i Mariju, ispor. Mare.
Mārījo, -a, m.
Mārko, -a, m.: Mārko za stražāra.
Marūša, -e, f. deprec., ispor. Mare.
Marūška, -e, f. deprec., ispor. Mare.
Māte, -e, m. i Māte, Matē, m.
Mikūla, -e, m.: Štōše je dāvāla Mikūli, a Mikūla nōj.
Milinka, -e, f.
Miļnko, -a, m.
Mīrjana, -e, f.
Mīrka, -e, f.
Mīrko, -a, m.
Mlādin, Mlādena, m.
Nēnađ, -a, m.

Osip, -a, m.: *svetog Osipa*, ispor. *Josó*.
Paško, -a, m.: *daj to Pašku*.
Pere, -e, m. i *Pere*, *Perē*.
Roko, -e, m.
Rosa, -e, f. ispor. *Rosanda*.
Rosanda, -e, f.: *Rösāndo!*
Stipe, -e, m. i *Stipe*, *Stipē*, m.
Šime, -e, m. i *Šime*, *Šimē*, m.
Šiše, -e, f.: *Šišē je dāvāla Mikūli, a Mikūla nōj*.
Tōme, -e, m.: *jōš se ni Tōmē uhūtija*.
Tōni, *Tōna*, m.: *sēbi kārte Tōni!*
Tūnci, *Tūncā*, m.: *Tūnci ga zovēmo; obūja ti je Tūnci postōlē*.
Vājna, -e, f.
Zāinka, -e, f.

ODOSTRAŽNI RJEČNIK*

138. U ovom su rječniku dane sve natuknice obuhvaćene u Rječniku i Onomastičkom rječniku abecednim redom od kraja riječi prema naprijed. Na taj se način nalaze na okupu sve riječi s istim završetkom. Time se na najpregledniji način prikazuje sufiksacija cjelokupne prikupljene leksičke građe. Budući da je leksička građa i dosta obimna i veoma raznovrsna, može se pretpostaviti da su u njoj obuhvaćeni svi osnovni sufiksadni tipovi žirjanskoga leksika. Tako je tradicionalno poglavlje o tvorbi riječi, koje se obično donosi u dijalektološkim radovima, ovim postupkom obuhvaćeno svestranije, iscrpnije i ekonomičnije nego bi se to moglo pokazati pojedinačnom obradom svakoga sufiksa. Golema većina formanata ima potpuno jednak oblik i značenje kao i u književnom jeziku, pa ih nije potrebno posebno obrađivati, jer će se tvorbene pojave lako moći vidjeti iz ovog rječnika (sufiksacija) i abecednog rječnika (prefiksacija). Ti rječnici sadržavaju, dakle, sinkrono stanje žirjanske tvorbe riječi i odatle se onda mogu izvoditi zaključci o historijskom razvoju pojedinih pojava. Budući da određivanje prvotnih korijena i osnova riječi ide upravo u etimološki, a ne u dijalektološki rječnik, mi se, dakako, nismo upuštali, za sada, u taj posao.

Iz sintagma koje nemaju leksikalni oblik izdvajaju se pojedini sastavni dijelovi i donose svaki za sebe u obliku koji je uobičajen u leksicima.

A		
Baba	taraca	lalica
morska žaba	štraca	manalica
plavuća riba	babica	Kapelica
krajna riba	bobica	škamlica
potriba	bubica	Grlica
konoba	gubica	zlica
roba	koromačica	žlica
barba	račica	trljica
Kurba	Škrvadica	babujica
fijuba	Poklandica	Mikuljica
bonaca	pizdica	lujica
	majica	Garmica
	lica	babina šumica

* Građa se u ovom rječniku svodi na pisanje književnom fonetikom.

sijanica
kanica
sojenica
kamenica
poramenica
ščirenica
žetenica
žutenica
zenica
Stinica
kužinica
siknica
silnica
tvornica
hobotnica
diblja hobotnica
brfunica
brńica
Velika Stupica
Mala Stupica
svičarica
buharica
livakarica
Marica
slamarica
manarica
huncutarica
koludrica
žigerica
girica
sikirica
komorica
Oštrica
Zmorašńa Oštrica
Južńa Oštrica
prasica
mišica
tica
lopatica
veštica
lutica
migavica
Mikavica
sikavica
štokavica
stiskavica
glavica
Kamena glavica
gataavica
lastavica
Bačvica
Pečevica
Draževica
Ivica
Jurkavica
Borovica
meštrovica
Mrvica
kozica

guzica
Babina guzica
rožica
spužica
Bojca
Zmorašńa bojca
Južńa bojca
štruca
ča
potegača
pogača
Velika Lojača
Mala Lojača
veļača
šupļača
Gravańača
gireńača
Brukveńača
navrńača
zdrača
Vrtača
zalistača
Krivača
koča
moča
ča
čača
teča
dobiča
Prašćića
Koromiča
klišća
Rovišća
guča
pluća
ferijada
klada
portulada
orada
pešada
Škrvada
dida
sriđa
katrida
bisida
partida
banda
landa
Rosanda
levanda
tinda
funda
loboda
Zapoda
pašabroda
voda
Podvoda
Lumbarda
lokarda

kofa
Mirinska draga
diga
Prisliga
knīga
riga
alga
tanga
štanga
baloga
sazjuga
spuga
diblja spuga
pitoma spuga
maha
mačcha
baja
kaldaja
maja
preja
cija
Galicija
skancija
durancija
kredincija
porcija
trgačija
fabričija
kadija
Talija
Cicilija
Marija
mižerija
korentija
muja
rodaka
dibljaka
lambraka
svudeka
ovdeka
peka
toteka
prodika
katolika
draulika
Merika
letrika
sika
ostika
zika
majka
Žirajka
vojka
Zloselka
bižajka
Anka
mišćanka
kršćanka
nanka

vanka
Zdinka
Milinka
fafarinka
Prvinka
kuñka
žijoka
Loka
Zaloka
tamoka
smoka
otoka
Mirka
pirka
Kosmrka
periska
trtiska
Tratinska
broska
maška
Vodiška
smriška
Maruška
lasatka
Luka
muka
unuka
bruka
plavka
nazivka
datała
vala
kavala
evala
fijumbela
pījumbela
particela
Srcela
srdela
lumbrela
kanaštrela
murtela
jagla
krigla
kamamila
škriła
dola
vijola
gržijola
mazarola
Stola
timpla
modroperla
gurla
mindula
gundula
pegula
ćakula
Mikula

tikula
berkula
skula
briškula
kapula
napula
jarula
škatala
škaja
griþļa
keja
posteja
nedija
triļa
butija
takļa
glamļa
mladuļa
škuļa
slavuļa
ma
arama
prama
plima
prima
šuma
lancana
damijana
Mirjana
šetemana
na-na
strana
tramuntana
Velika Skrižana
Mala Skrižana
Pečena
ligna
Prikonobina
gubičina
pijančina
krčina
maraščina
koščina
gradina
leđina
gujina
makina
škina
ditelina
volina
teplina
škrpina
trpina
kupina
čuperina
Mažirina
morina
strina
Šipurina

Šipurina
kvasina
travešina
mišina
repušina
katina
lantina
santina
stina
ščavina
glavina
lipovina
borovina
lemozina
duzina
ruzina
ražina
mrižina
kužina
Vojna
ujna
lanterna
gušterna
Jasna
Smetna
Muna
kruna
Ravna
vadaña
Pečeña
tabiña
kñegiña
skriña
Tatiña
blaziña
Koromašña
Krumašña
mohuña
tuña
napa
škrapa
sapa
Bepa
sipa
kupa
pupa
ćikara
maškara
bukara
srdelara
oplara
Mala Mara
gajunara
pasara
Pašara
bugvara
Dobra
bedra
Nozdra

Velika Nozdra
Mala Nozdra
učera
prikučera
peronešpera
mira
čakora
dikora
ponistra
brnistra
lustra
laštra
maništra
komoštra
bura
lucura
salamura
prsuru
lostura
resa
travesa
Rosa
borsa
kokoša
duša
skuša
Maruša
šuša
Katuša
šabata
brkata
lata
kotorata
trata
Velika vrata
Mala vrata
ušata
bumbeta
barbeta
koćeta
feta
jaketa
meta
ometa
tapeta
mareta
kašeta
trešeta
teta
kita
rakita
blita
dalamita
palamita
kopita
brita
Cvita
malta
pulinta

punta
subota
grihota
balota
brta
mrta
slaka mrta
športista
nevista
bašta
fešta
vešta
fugišta
makiništa
trapišta
motorišta
košta
bušta
Luta
oputa
ruta
Glava
Vela Glava
žerava
zava
bugva
iva
sliva
riva
tikva
bova
lezerva
svekrva
jatruva
murva
jematva
bjuza
kuruza
Straža
mriža
naranža

kaleb
hreb
jastreb
bob
drob
lub
grub
tub

rebac
zubac
boćac
žejudac

sudac
Jajac
ujac
palac
škorlac
pulac
mac-mac
Srbijanac
Talijanac
sukanac
blizanac
kjinac
bravinac
jañac
kañac
zmorac
prasac
morski prasac
tac
otac
kukavac
puzavac
pivac
Smrikovac
prvi misec
pic
stric
ganc
koc-koc
ugrc
jaguc

grebać
čać
rogać
lušijać
koromać
rušopać
marać
kovać
mlić
smrić
juti smrić
glamoć
lignoć
prć
Oključ

rubić
Zubić
jañćić
Veliki boćić
Mali boćić
medić
gajić

Pogajić
Miškić
Alić
pilić
Vrtlić
kozlić
škamejić
školić
Koromić
Kapić
šudarić
humarić
borić
Šižgorić
Jurić
sić
ditić
Artić
portić
vinć
voć-voć

D

Nenad
iznad
Samograd
prisad
nazad
led
id
veštid
pod
ispod
narod
sprovod
sud

E

trikice
zazubnice
trapavice
Kruševice
Lokice
obrvice
brdajce
orce
Peće
branče
gaće
kiće
proliće
žmiće
gñojišće
Japlenišće
Drage

čamprage
trnoge
Rasohe
vije
Žirje
raskrižje
sinočke
Zaloke
noćaske
danaske
večeraske
itroske
Kale
skale
Jele
kile
okle
pokle
dikole
dosle
dotle
šandule
gradile
Poje
Krapoje
Zmorašnji Krapoje
Čipoje
Čupoje
Zvizdule
petruje
Šime
Tome
Strane
cine
rećine
Tikvarine
mirine
Grušine
Petine
Polovine
Gušterne
navračaće
zlameće
Obrine
jepe
Stipe
jope
Gospe
Rupe
Bare
Mare
Pere
Dore
dikore
bragature
Štoše
Kate
Mate
muhte

Ante
budante
tote
Kršte
bičve
Ive
Nive
nozdrve

F

kulaf

G

špag
karag
parag
sarag
jubidrag
bubrig
jastog
zostog
krug

H

tloh
vrh
Mali vrh
Veli vrh
trbuh
Mali Puh
Vodeni Puh
Kameni Puh
Ravni Puh

I

kućni zubi
Žablaci
Pišćeci
Handaći
reći
Tunći
vrći
košći
plavuci
ligi-ligi
tuji
slaki
ciki-ciki
šiki-šiki
žirajski
merikanski

Gušteranski
mirinski
Tratinski
morski
Ravni vrški
očali
mali
veli
oli
diblj
sinovlj
možjani
lani
kučni
Kameni
Toni
Lemuni
Dragaňi
badňi
doňi
gorňi
burňi
zmorašňi
južňi
pi-pi-pi
Kandeliri
Crnobori
Jajňi vrsi
Jarňi vrsi
Dusi
Pusi
Grusi
bonacati
cicati
pocicati
poticati
ukrcati
drčati
gňaučati
mučati
ručati
navračati
vačati
bekečati
podmičati
smičati
skričati
snočati
kukučati
povidati
utindati
fundati
pecigati
frigati
trgati
nahajati
blejati
Pijati
šijati

lušijati
glojati
kati
kokorakati
kukurikati
pomajkati
voskati
kalati
šalati
svrdlati
lumbelati
molati
čakulati
briškulati
škapulati
zdebľati
pejati
potakľati
napravľati
mati
armati
fermati
fumati
pobegenati
zlamenati
zapoznati
kumpaňati
štrapati
šparati
leberati
rekuperati
šuperati
sterati
kasirati
sabotirati
škartirati
diskutirati
fitrati
piturati
pasati
lešati
strišati
brudetati
cvitati
tintati
škartati
vrtati
koštati
guštati
davati
škuravati
štivati
poštivati
uštivati
hladovati
kritikovati
rovati
pirovati
diskutovati

vijažati
manižati
užati
speti
Lafti
iti
rasladiti
iditi
prođiti
zbuditi
gňojiti
hujiti
faliti
bataliti
pliti
prosvitľiti
bugňiti
sahniti
posahniti
začiniti
potakňiti
navrňiti
lapiti
udriti
smiriti
sviriti
zgoriti
krešiti
odrišiti
marľušiti
titi
pametiti
svititi
prtiti
štiti
šuštiti
uhutiti
treviti
poviti
zajti
pojti
Konti
klasti
jedanadesti
dvanadesti
resti
gresti
ukresti
sesti
prosesti
vazesti
uzesti
listi
polisti
cvisti
pinezi
Križi

	J				L
		navrtak			
		četrvtak			
maj		četvrtak		osekaļ	
kraj		ostak		grmaļ	
rej		težak		paļ	
žeļ		mužak		vrpaļ	
ventarij		velik		koraļ	
reloj		prlik		kutaļ	
areloj		bramik		smrdeļ	
gņoj		krik		krpeļ	
aleroj		osik		smiļ	
luj		laštik		škoļ	
		jazik		vrtuļ	
		vajk		žuļ	
		bok			
	K	Široki bok			
		širok			M
maslačak		klobuk		vazam	
popočak		unuk		Mali vazam	
čičak		suk		Veli vazam	
črčak		štuk		Jerolim	
kučak				pitom	
ručak				ferm	
trečak					
slak			L		
slak					
Žabjak		kabal			
bijak		sigal			N
ponediļak		oficijal			
dimļak		cakal		čoban	
čavļak		konal		slastičan	
mak		tepal		močan	
stumak		cipal		blagdan	
štumak		bakaraļ		Boži blagdan	
banak		feral		Badņi dan	
franak		maištral		Sridan	
vranak		smisal		malahan	
vanak		vrtal		krajan	
tresēņak		smrdeļ		pokojan	
Mrteņak		štantanel		Bilan	
Lusmariņak		karupel		grkļan	
Zimņak		karatel		šugaman	
Požrņak		maštel		Roman	
Raparašņak		vel		japan	
Grašņak		cil		močaran	
Lišņak		april		diran	
Hrbošņak		ventil		Goran	
Travņak		kartil		bristran	
papak		tavajol		kolisan	
šipak		kacjol		Cvitan	
brak		bujol		fuštan	
modrak		fažol		gravan	
zaperak		jarbul		šužan	
šporak		garoful		kafen	
utorak		Bakul		jasen	
zrak		mul		babin	
sak		žmul		Babin	
Vršak		petrosinul		Mikuličin	
petak		crņul		Grguričin	
svitak		kotul		čin	

Mladin
dardin
pišigin
kajin
Prvinkin
Marcelin
selin
škavelin
kjin
zlamín
komin
mišćanin
kršćanin
Žirjanin
Sajanin
Tišćanin
Jezeranin
Višanin
dupin
lusmarin
prin
vinturin
kušín
Ivin
bruzin
bumbon
paron
gaun
sabun
arbun
sarbun
srbun
lancun
balancun
bocun
mićun
brfun
špijun
pavijun
Balkun
bokun
Balun
kalun
crjun
lemun
temun
tapun
škrpun
perun
srun
čentrun
kasun
lašun
batun
petun
kantun
botun

cvibań
sićań
stiń
morski koń
voń
Trbouń
tuń
zuń

nebo
kreco
Brdo
čudo
gńizdo
lungo
kogo
jugo
kńajo
Marijo
kako
Dinko
Mijinko
Roko
Marko
Mirko
Paško
drško
cicalo
zrcalo
pomalo
gratalo
metaló
stalo
cidilo
barilo
kolo
povrslo
vamo
simo
vino
cilo vino
japno
crno
desno
puno
krepo
idro
jidro
vidro
lešo
dreto
drito
piloto
što

N

O

pošto
jušto
jevo
pivo
črivo

žep
Osip
poklop
konop
trp

libar
ribar
decembar
setembar
novembar
otumbar
šubar
otubar
svičar
kvadar
ondar
šudar
palangar
buhar
muhar
jakar
riakar
livakar
ovdekar
svekar
likar
cukar
felar
slar
humar
kukumar
jenar
spar
šar
fratar
tolitar
sitar
ortar
iznutar
glavar
spugvar
tovar
šuvar
stražar
Požar
Kičer

P

R

prikučer
pošcer
belander
svuder
špاهر
teler
grbuner
tañer
pošter
diver
liver
bir
naukir
pir
kumpir
mostir
akvir
pomedor
ugor
dikor
motor
dvor
progadur
štimadur
pamedur
koredur
mihur
škur
šmur
pitur

S

pas
tras
Kalabis
itros
kus
mus-mus

Š

gaš
paš
paš
športaš
kajiš
liš
trliš
lapiš
kš-kš-iš
krš
uš
čuš
goromuš
repuš

T

špranohat
nohat
pijat
šklat
Plat
poplat
manat
levanat
fundamenat
teštamenat
cimenat
korenat
kuntinat
punat
špiñat
Lapat
Rat
inkarat
parat
Tratinski Rat
porat
Jurat
kurat
vrhovat
svat
bižat
adet
brudet
pajet
brušket
špañulet
kombinet
ređipet
rešpet
dišpet
zet
kišovit
vit-vit
troskot
mot
pot
kapot
bilcast
puncast
krcast
novcast
mast
mast
bolest
pest
mladost
starost
vrst
furešt
fugišt
makiništ
trapišt

motorišt
bušt
gušt
agušt
jušt
huncut
dut
leut
put
frut

U

ćuku-ćuku

V

Lav
colav
šunjav
mužlev
civ
pomljiv
sumljiv
Dabov
čigov
Milankov
Jerkov
Marcelov
Ivanov
črv

Z

Jaz
Dumboki Jaz
laz
obraz
praz
kñez
prez
sliz
šoz

Ž

daž
vijaž
maž
jež
maniž
magriž
svrž
spuž